

T.C.
NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU POLİTİKASI VE İŞLETMECİLİĞİ ANA BİLİM DALI

**TÜRK DIŞ POLİTİKASINDA TÜRKİYE MAARİF VAKFI VE
DOĞU AFRIKA'DAKİ FAALİYETLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

Kerim UZA

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Abdullah ÖZDAĞ

Nevşehir

HAZİRAN 2020

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Tezi Hazırlayan
Kerim UZA

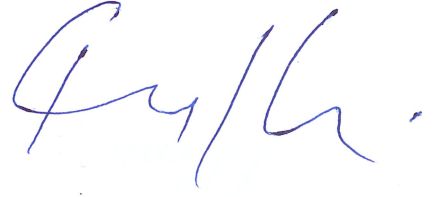
TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK

“Türk Dış Politikasında Türkiye Maarif Vakfı ve Doğu Afrika’daki Faaliyetleri” adlı Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzu’na uygun olarak hazırlanmıştır.

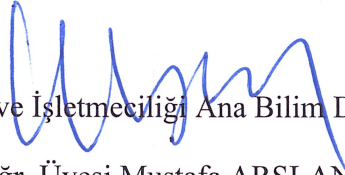
Tezi Hazırlayan

Kerim UZA

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Abdullah ÖZDAĞ

Kamu Politikası ve İşletmeciliği Ana Bilim Dalı Başkanı

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa ARSLAN

KABUL VE ONAY SAYFASI

Dr. Öğr. Üyesi Abdullah ÖZDAĞ danışmanlığında Kerim UZA tarafından hazırlanan “Türk Dış Politikasında Türkiye Maarif Vakfı ve Doğu Afrika’daki Faaliyetleri” adlı bu çalışma, jürimiz tarafından Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Politikası ve İşletmeciliği Ana Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

25 / 06 / 2020

JÜRİ

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Abdullah ÖZDAĞ

Üye : Doç.Dr. Mehmet KAYA

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Mustafa ARSLAN

İMZA

(Handwritten signatures in blue ink)

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun 29. / 06 / 2020 tarih ve 2020.25.410 sayılı Kararı ile onaylanmıştır.

29.06.2020

(Handwritten signature in blue ink)
Dr. Vedat AKTEPE
Müdür
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRÜ

TEŞEKKÜR

Çalışmamın en başından beri bana her anlamda destek olan danışmanım Dr. Öğr. Ü. Abdullah ÖZDAĞ, Ana Bilim Dalı Başkanımız Dr. Öğr. Ü. Mustafa ARSLAN'a, her açıdan desteğini esirgemeyen Arş. Gör. Çiğdem YALÇIN'a ve her zaman arkamda duran eşim Esra UZA'ya teşekkür ederim.

Ayrıca beni büyütüp yetiştiren ve desteğini hiçbir zaman esirgemeyen canım annem ve babama çok teşekkür ederim.

TÜRK DIŞ POLİTİKASINDA TÜRKİYE MAARİF VAKFI VE DOĞU AFRİKA'DAKİ FAALİYETLERİ

ÖZET

Devletler, uluslararası sistemde dış politikalarını yumuşak güç yönünde değiştirecek olan faaliyetlere öncelik vermeye ve uygulamaya geçmişlerdir. Küreselleşme ile değişen güç ve güç unsurları nedeniyle devletler, oluşturdukları ulus ötesi topluluklarla dış politikalarına yön vermeyi tercih etmektedirler. Dış politikalarını hükümet içi ve dışı kuruluşlarla çeşitlendirmek isteyen devletler, çok amaçlı ve yönlü stratejilerini gerçekleştirmeyi hedeflemektedirler. Bu doğrultuda Türkiye’de dış politikasını değiştirerek dış yardımlarla uluslararası politika çerçevesinde kültürel diplomasiyi benimsemiştir. Zengin kültürel değerlere sahip olan Türkiye’nin bu bağlamda yumuşak güç kapasitesi artmakta ve yaratılan yeni kuruluş ve kurumlar da bunda etkili bir rol oynamaktadır. Bu çalışmanın amacı Türk dış politikası kapsamında 2016 yılında kurulmuş olan Türkiye Maarif Vakfı, Vakfın Türk dış politikasının şekillenmesindeki rolü ve özellikle Doğu Afrika’daki faaliyetleri araştırılmıştır. Çalışmada yazılı dokümanlar incelenmiş, kaynak taraması yapılmıştır. Türk dış politikasında uygulanan stratejiler içerisinde bulunan yumuşak güç uygulamaları arasında Türkiye Maarif Vakfı önemli bir unsurdur. FETÖ’nün ABD bağlantısı göz önüne alındığında, Türkiye’nin dış politikasını Batı’nın ve ABD’nin etkisinden çıkararak, yeni politikalar üretmeye çalışması gerekmektedir. Araştırma Türkiye Maarif Vakfı’nın sadece Doğu Afrika’daki faaliyetleri ile sınırlandırılmıştır. Türkiye Maarif Vakfı’nın faaliyetleri bu kapsamda olumlu değerlendirilmektedir. Türkiye’nin iş birliği içinde olduğu ülkelerde kültür ve medeniyet bakımından etkileşime neden olan Vakfın, uluslararası eğitim alanında Türkiye ile dünya arasında bir köprü olduğu şeklinde bir değerlendirme yapılmaktadır.

Çalışmanın birinci bölümünde dış politika kavramı, yumuşak güç kavramı, Türkiye’nin yumuşak güç kaynakları, Türkiye’nin dış politikasında yumuşak güç kullanımı üzerinde durularak açıklamalara yer verilecektir.

Çalışmanın ikinci bölümünde Türkiye Maarif Vakfı ve dış politikada rolü araştırılmıştır. Bu kapsamda Vakfın kuruluşu, faaliyet, amacı, organları ve personeli değerlendirilmiş, Vakfın Türk dış politikasının şekillenmesinde nasıl bir rol oynadığı, Vakfın toplumdaki önemi ve yeri, dış politikadaki yeri, Doğu Afrika'daki faaliyetleri araştırılmış ve değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye Maarif Vakfı, Dış Politika, Yumuşak Güç, Doğu Afrika

TURKISH MAARİF FOUNDATION AND ITS ACTIVITIES IN EAST AFRICA IN TURKISH FOREIGN POLICY

ABSTRACT

States have prioritized and implemented activities that would change their foreign policy in the direction of soft power in the international system. Due to the changing power and power elements with globalization, states prefer to direct their foreign policies with the transnational communities they form. States that want to diversify their foreign policies with internal and external governments aim to realize their multi-purpose and directional strategies. In this regard, the international policy framework for external assistance with changing the foreign policy Turkey has adopted cultural diplomacy. Rich cultural values that have increased Turkey's soft power capacity in this regard and created new organizations and institutions also play an effective role in this. The purpose of this study, which was founded in 2016 under the Turkish foreign policy, Turkish Maarif Foundation, the Foundation's role in shaping Turkish foreign policy and especially the activities in East Africa has been investigated. In the study, written documents were examined and a literature review was made. Among the soft power practices included in the strategies applied in Turkish foreign policy Turkish Maarif Foundation is an important factor in Turkish foreign policy. Given FETÖ's US connection, Turkey's foreign policy by removing the influence of the West and the United States must work to produce new policies. The research is limited to the activities of Turkish Maarif Foundation only in East Africa. The activities of Turkish Maarif Foundation are evaluated positively in this regard. In countries where the culture of Turkey's cooperation in terms of civilization and the foundation of interference, an assessment is made as to be a bridge between the world and Turkey in the field of international education.

In the first part of the study the concept of foreign policy, the concept of soft power, Turkey's soft power resources, Turkey's foreign policy with emphasis on the use of soft power will be explained.

In the second part of the study it was examined in Turkish Maarif Foundation and foreign policy. In this context, the foundation, activity, purpose, organs and staff of the Foundation were evaluated, the role of the Foundation in shaping Turkish foreign policy, the importance and place of the Foundation in society, its place in foreign policy, its activities in East Africa were investigated and evaluated.

Keywords: Turkey Maarif Foundation, Foreign Policy, Soft Power, East Africa

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK	ii
TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK	iii
KABUL VE ONAY	iv
TEŞEKKÜR	v
ÖZET	vi
ABSTRACT	viii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR VE SİMGELER	x
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

DIŞ POLİTİKA VE YUMUŞAK GÜÇ KAVRAMI

1. Dış Politika Kavramı	3
1.1. Türk Dış Politikasının Temel İlkeleri	7
1.2. Yumuşak Güç Kavramı	11
1.2.1. Yumuşak Güç Stratejisi ve Kullanımı	15
1.2.2. Yumuşak Güç Aktörleri	17
1.2.2.1. Devlet Kurumları	17
1.2.2.2. Sivil Toplum Kuruluşları	18
1.2.2.3. Özel Sektör	19
1.2.3. Türkiye'nin Yumuşak Güç Kaynakları	19
1.3. Türkiye Dış Politikasında Yumuşak Güç Kullanımı	25
1.3.1. Kültürel Etkileşim Faaliyetleri	25
1.3.2. Dış Politikada Düzen	27
1.3.3. Ekonomik Kalkınmayla İşbirliği ve İnsani Yardımlar	28

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE MAARİF VAKFI'NIN KURUMSAL YAPISI

2. Türkiye Maarif Vakfı'nın Kuruluşu Amaçları ve Faaliyetleri.....	31
2.1. Teşkilat Yapısı	35
2.2. Bütçe ve Gelir Durumu	43
2.3. Personel Görevlendirmesi	45
3. Türkiye Maarif Vakfı'nın Toplumdaki Yeri ve Önemi	48
3.1. İktisadi ve Ticari Önemi	48
3.2. Siyasi ve İctimai Önemi	51
3.3. Eğitim ve Kültür Önemi	53

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK MAARİF VAKFI'NIN TÜRK DIŞ POLİTİKASINDAKİ YERİ VE DOĞU AFRİKA'DAKİ FAALİYETLERİ

4. Dış Politikada Maarif Vakfı	56
4.1. Sosyal ve İnsani Yardım Çalışmaları	58
4.2. Türk Dili Öğretimi	61
5. Doğu Afrika'daki Faaliyetleri	63
5.1 Somali Demokratik Cumhuriyeti	64
5.2 Somaliand	64
5.3 Cibuti	65
5.4 Tanzania Birleşik Cumhuriyeti	65
5.5 Etiyopya	66
5.6 Sudan	67
SONUÇ	69
KAYNAKLAR	70

KISALTMALAR VE SİMGELER

AB: Avrupa Birliği

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

AKP: Adalet ve Kalkınma Partisi

AR-GE: Araştırma-Geliştirme

DPT: Devlet Planlama Teşkilatı

FETÖ: Fetullahçı Terör Örgütü

NATO: North Atlantic Treaty Organization (Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü)

OHAL: Olağanüstü Hal

OYAK: Ordu Yardımlaşma Kurumu

SSCB: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği

STK: Sivil Toplum Kuruluşları

TESEV: Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı

THY: Türk Hava Kurumu

TİKA: Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı

TMV: Türkiye Maarif Vakfı

TÖMER: Türkçe ve Yabancı Dil Uygulama ve Araştırma Merkezi

TOBB: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği

TSK: Türk Silahlı Kuvvetleri

UNDP: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı

YÖK: Yükseköğretim Kurumu

GİRİŞ

Devletler için varlıklarını güvenli olarak devam ettirmek, çıkarlarını gerçekleştirebilmek oldukça önemlidir. Devletlerin bu amaçla uyguladıkları politikaların vazgeçilmez aracı olan gücün dinamiklerinin değişmesiyle birlikte gücün sınırlanması söz konusu olmuştur. Ulusal gücü belirleyen unsur sanayi devrimine kadar askeri güç iken dünya savaşlarının kazanılmasında etkisi ortaya çıkan endüstriyel kapasite nedeniyle iktisadi güç önem kazanmaya başlamıştır. İktisadi ve askeri güç, gücün devamlılığında ve inşasında önemlidir. Ancak ekonomik faktörlerin politikadaki etkisinin görüldüğü 20.yüzyılın sonlarına doğru karşılıklı bağımlılık gelişmiş ve devletlerin gücü sınırlanmıştır. İletişim sektöründeki gelişmeler de devletlerin gücünü sınırlandırıcı nitelikte olmuştur. Küreselleşme sürecindeki bu gelişmeler, sert güç uygulamalarının yüksek maliyeti gibi nedenlerle devletler yumuşak güç uygulamalarına yönelmeyi tercih etmişlerdir.

Joseph S. Nye tarafından güç, sert güç ve yumuşak güç olarak tasnif edilerek literatüre yumuşak güç kavramı kazandırılmıştır. Yumuşak güç, devletlerin amaçlarını gerçekleştirebilmek için başvurduğu, istediğini cezbedici unsurlarla elde etme becerisi olarak tanımlanmaktadır. Güç kullanmanın genel olarak amacı, bir ülkenin amacına ulaşabilmek için başka bir ülkenin davranışına etki etmesi ve o davranışı değiştirmesidir. Devletler en düşük maliyetle amaçlarına ulaşabilmek için yumuşak güç uygulamalarına yönelmektedir. Dış yardımlar bir yumuşak güç yöntemi olarak İkinci Dünya Savaşı sonrası gelişmiş ülkelerin dış politika enstrümanları arasında en fazla tercih ettiği araç olmuştur. Bu süreçte ideolojik kamplaşma sonucunda oluşan iki kutuplu dünyada, ilk yumuşak güç uygulamasını Marshall Planı ile gerçekleştiren ABD bununla dış yardımların kurumsallaşma sürecinin başlamasına neden olmuştur. Türkiye bu sürece Marshall Planı çerçevesinde alıcı ülke olarak dahil olmuş, soğuk savaş döneminden sonra TİKA'nın 1992 yılında kurulmasıyla dış yardımların kurumsallaşması için önemli bir adım atmıştır. Ancak Türk dış politikasında yumuşak güç uygulamalarının gerçekleşmesi 2002 yılından sonra mümkün hale gelmiştir. Türk dış politikasının değişmeye başladığı soğuk savaş sonrasında, Türkiye Balkanlar, Kafkaslar ve Ortadoğu gibi istikrarsızlık odaklarının arasında kalmış, kendini istikrar adası olarak gördüğünden

nüfuzunun bölgelerde yayılması için pek çok unsurun kullanılmasına, özellikle kamu diplomasisine önem vermeye başlamıştır.

Kuruluşu 1970-1980'li yıllara dayanan, 1990'lı yıllarda dünyaya açılan, Türk dili, kültürü, dini ve kültürel değerlerinin yayılmasıyla Türkiye hükümetlerinin desteğini de alan FETÖ örgütü, 15 Temmuz 2016 tarihindeki darbe girişiminden sonra terörist ve suç örgütü olarak nitelendirilmiş ve örgüte ait olan yurt içi ve yurtdışı kurum ve kuruluşlar, başta eğitim kurumları ve okullar olmak üzere, kapatılmaya ya da devredilmeye başlamıştır. Türkiye Maarif Vakfı 17 Haziran 2016 tarihinde kabul edilen Kanun ile kurulmuştur. Vakfın 15 Temmuz darbe girişiminden önceki bir tarihte kurulmuş olması sadece FETÖ örgütü ile mücadele amaçlı kurulmadığını gösterse de Vakfın örgütle mücadele ile ilgili olduğu bilinmektedir. Türkiye Maarif Vakfı kâr amacı gütmeyen, kamu yararına çalışan bir kurum olarak her ülkede okul öncesi dönemden başlayarak yükseköğretime kadar olan süreçte eğitim ve öğretimin her aşamasını içeren etkin bir faaliyet yürütmek için kurulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

DIŞ POLİTİKA VE YUMUŞAK GÜÇ KAVRAMI

1. Dış Politika Kavramı

Dış politika devletlerarası ilişkilerde, devletler kadar eski bir geçmişe sahiptir. Ancak dış politikanın tartışmaya konu edilmesi Birinci Dünya Savaşının neden olduğu yıkıcı etkiden sonra gerçekleşebilmiştir. Bu dönem akademik seviyede bir ilginin olduğu dış politika, Amerika Birleşik Devletlerin’de (ABD) sırasıyla hukukçular, enstitüler ve siyaset bilimciler tarafından incelemeye konu edilmiştir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında da uluslararası ilişkiler disiplininde teorik tartışmalara konu edilmiştir (Kürkçüoğlu, 1980). 20.yüzyıl başına kadar dış politika ve uluslararası ilişkilerle ilgili nitelikli çalışmalar yapılması mümkün olmamıştır. Bu alanda ilk akademik çalışmaların başlangıcı Birinci Dünya Savaşından sonra gerçekleşmiştir (Arı, 2001: 3).

Dış politika devletler açısından iç politika kadar önem taşımaktadır. Dış politika uzun bir süre sadece hükümdarlar ve devlet yetkilileri tarafından yürütülürken, devletlerin varlığını sürdürme mücadelesinde çıkarlarıyla orantılı şekilde ciddi sıkıntılara neden olduğundan bu uygulamanın kaldırılmasını gerektirmiştir. 1910 yılında Amerikalı bir iş adamı tarafından kurulan Carneige Uluslararası Barış Vakfı’nın hazırladığı raporda uluslararası barışın sağlanmasında, ulusların harekete geçmesini sağlayan etkenler ulusların hedeflerine ulaşmada kullandıkları yöntemlerle diğer uluslarla olan ilişkilerin bilinmesinin gerekliliği ortaya konmuştur (Kürkçüoğlu, 1980: 309-310). Bu bağlamda devletlerarası ilişkilerde uzmanlaşma gereği vurgulanarak, dış politikanın artık tabu olmaktan çıkarılmasının önemli olduğu anlaşılmıştır.

Birinci Dünya Savaşı gibi dünya uluslarının pek çoğunu etkileyen büyük bir savaşı yaşayan ve ciddi kayıplar veren insanlık, dış politika konusunu da ele alma zorunluluğu duymuştur. İlerleyen dönemlerde dış politika siyaset bilimcilerinin ilgisini çeken bir alan haline gelmiş ve bu kapsamda çeşitli dış politika tanımları yapılmıştır. Dış politika genel olarak, bir ülkenin diğer ülkeler ve uluslararası sisteme bakışını, davranışlarını ve tutumunu ifade eden bir kavramdır (Efegil ve Kalaycı, 2012: 386).

George Modelski tarafından dış politika; milletlerin diğer devletlerin davranışlarının uluslararası alana uyumlu duruma getirmek için geliştirdikleri faaliyetler olarak tanımlanmıştır. Gert Krell ise dış politikayı iç toplumsal aktörlerin tercihleri ve önceliklerinin devlet tarafından dış dünyaya aktarımı şeklinde tanımlamaktadır. Kalevi Holtsi için dış politika, devletlerin uluslararası topluluğa dair davranışları olarak tanımlanmaktadır. Dış politika bu yaklaşımlara göre devletlerin dünyayı kapsayan sistemdeki bir çıktısı, egemenlik alanı dışındaki her türden şeye ilişkin geliştirilen kararlar, kendi çıkarları doğrultusunda diğer aktörleri etkileyebilme amacı taşıyan tutumlar ve bir devletin küresel sistemle iletişimidir (Russet ve Starr, 1992: 179-180).

Walter Carlnaes tarafından dış politika kavramının tanımını, açıkça belirtilen amaçlar, emirler ve/veya taahhütler olarak tanımlanan eylemlerin etki edilmek istenen, toprak temelli meşruiyetler ötesindeki amaçlara, aktörlere ve şartlara devlet ve devlet dışı yönetimi şeklinde öngörmektedir. Christopher Hill tarafından yapılan dış politika tanımında ise genellikle bir devlet olmak üzere bağımsız bir aktör tarafından uluslararası ilişkilerde gerçekleştirilmiş olan resmi dış ilişkiler toplamıdır (Hill, 2003: 3).

Dış politika hakkında yapılan pek çok tanım göz önüne alan Ömer Kürkçüoğlu tarafından dış politika, bir aktörün diğer bir aktöre ya da aktörlere ya da kapsamlı haliyle dış dünyaya karşı izlediği politikadır. Başka bir ifade ile bir ülkenin sınırları dışında izlediği politika, ülkenin dış politikasıdır. Uluslararası ilişkiler disiplini altında dış politikanın incelenmesi yeni olsa da dış politika kavramı devletlerarası ilişkilerde aynı devlet olgusu varlığı ile birlikte var olmuştur (Kürkçüoğlu, 1980).

Geniş bir bakış açısıyla dış politika tanımı yapılması gerekirse, bir devletin ya da uluslararası ilişkilerdeki bağımsız aktörün başka bir devlete ya da devletin gruplarına ya da uluslararası sisteme yönelik organ ve temsilcilerinin aracılığıyla yaptığı eylemler, aldığı kararlar, beklenen amaçlar, oluşturduğu değerlerden meydana gelen dış ilişkilerin tamamı ile oluşan politika olarak ifade edilebilir (Gürevin, 2014: 6).

Devletlerin dış politikalarına ilişkin karar alma, alınan kararı belli bir program çerçevesinde uygulamaya çabalayarak hedefe ulaşmayı içeren bir süreç olan dış politika kavramı, “devletin politika yapımcılarının uluslararası sistemde yer alan uluslararası aktörler ya da diğer devletlere yönelik olarak geliştirmiş oldukları

stratejiler, hedefe ulaşma gayretleri ve planlı davranış kalıpları bütünüdür” (Gözen, 2006: 3).

Küreselleşmenin etkisiyle iç ve dış ayrımının netliğini kaybetmesine rağmen, dış politikaya yönelik çalışmaların iyi yönü de dikkate alınmalıdır. Bunun nedeni kararların içeride alınmış olması halinde, dış politikanın uygulama alanının dışarıya nedeniyle güç müdahalelerinin, çıkar çatışmalarının yaşandığı alanda güç dengelerinin gözetilmesi zorunludur. Bunun yanında politika yapıcılarının ülkenin olanaklarını ve gücünü göz önüne alarak, politika üretmelerinin zorunlu olduğu bir alandır (Gözen, 2006: 6-7).

Dış politika farklı etkenlerin tesiri sonucunda şekillenmektedir. Ayrıca dış politikanın iç politikadan tam olarak bağımsız olmadığı belirtilmektedir (Özcan, 2014: 324). Dış politika doğal kaynaklar, coğrafya gibi kalıcı unsurlarla, liderler, nüfus, karar vericiler gibi insani unsurlar ile askeri yapı, endüstriyel yapı gibi değişken unsurların birleşimiyle şekillenmektedir (Evans ve Newnham, 2001: 161-162).

Tanımlar göz önüne alındığında dış politika genel olarak bir devletin milli çıkarları doğrultusunda şekillendirdiği hedeflerine ulaşmak için, uluslararası kurumlar ve diğer devletlerle olan diplomatik, ekonomi, siyasal, hukuki ilişkileri kapsayan devlet merkezli politikadır şeklinde ifade edilebilir. Bir anlamda dış politika kavramını etkileyebilecek unsurlar devlet yapısıyla iç içe olmayı gerekli kılmıştır. Dış politika güvenlik ve askeri konuları yanında her konu ile bağdaşmaktadır. Bu nedenle dış politikada bir ülkenin diğer devletlerle ilişkileri yanında uluslararası ekonomik kuruluşlar arasındaki performansı da önemlidir.

Dış politikada her ülkeye göre değişen bazı hedefler bulunmaktadır. Bunlar güvenliği koruma, kendi varlığını devam ettirme, ulusal kapsamda güçlü olma, ulusal çıkarların korunması, ulusal saygınlık olarak ifade edilmektedir. Dış politikanın sabit ve kararlı olması ve tatbik edilmesi oldukça güçtür. Bunun nedeni kısa dönem kazançlar ya da zararların ve bunların uzun dönemdeki etkileri arasında ilişki kurulması, diğer devletler üzerindeki etkisinin incelenmesi, başarısız bir politikanın halledilmesi oldukça güçtür. Her dönem etkisini gösteren kırmızı çizgiler bulunduğu gibi bu kırmızı çizgilerin yeniden üretilmesi de mümkündür. Bu nedenle dış politikada tek bir hedef benimsenmiş olsa da bu sabit olmayıp, devamlı değişmeye açıktır. Dış

politikanın uygulanmasında önemli olan bazı yerler bulunmaktadır. Ulusal çıkarlar kapsamında öncelikle sabit ve kesin hedefler belirlenmelidir. Ardından bunlara etki edebilecek olan ulusal ve uluslararası etmenlerin bulunması, devletin planlı hedeflere ulaşma kapasitesinin yeterlilik bakımından ölçülmesi, hedeflerin gerçekleştirilebilmesi için engellerin aşılması, bunun için devletin kapasitesini kullanabilmesini sağlayacak stratejilerin geliştirilmesi, sürecin yeniden incelenmesi ve yorumlanması önemlidir. Dış politika değerlendirilmesinde o ülkenin kendini konumlandırması, hedeflerine ulaşmak amacıyla hangi araçları kullandığı da önemli hususlar arasındadır. Konumlandırmanın kesinlikle global olarak ele alınması gerekmektedir. Mustafa Kibaroglu tarafından belirtildiği gibi, dış politikanın gelişimi üç veya dört ekseninde, bunların ortak paydasında gerçekleşmektedir. Bireysel eksen bunlardan ilkidir. Diğer bir ifade ile dış politikayı düzenleyen ve organize eden kurumların başında olan kişidir (Özdal vd., 2009: 153). Bu kişi ülkelere göre farklılık gösterebilir, başbakan ya da devlet başkanı olabilir.

Ayrıca devletin bürokratik yapısı da eksendir. Bürokraside karar alma süreci bulunur. Bu süreç dış politika fırsatlarının değerlendirilmesinde, fırsatların görülmesinde ya da görülmemesinde oldukça önemlidir. Bunun yanı sıra uluslararası sistem de göz önüne alınmalıdır. Uluslararası sistem fırsatların devletler tarafından kullanılmasını beklemez, devletlerin fırsatları değerlendirmesi, kullanması, uygun duruma getirmesi gerekmektedir. Arka plan da dış politikada önemlidir. Ülkenin hangi coğrafi konumda olduğu, bu konum nedeniyle jeopolitik önemi, liderlerin yapısı, insan gücü, öteki topluluklarla ilişkisi, husumetleri ve dostlukları, bir anlamda kültürel, demokratik ve sosyal değerler ve ortak çıkarlara sahip ülkeler ile dış politika tercihlerinin örtüşmesi gibi etkenler dış politika kararlarında etkilidir (Kamel, 2014: 13).

Dış politikada önemli olan etkenlerden birisi de güvenlidir. Gelişmekte olan devletler dış politikalarının hangi yönde olacağını özellikle güvenlik gereklerine göre belirlerler. Örnek olarak başta Suudi Arabistan olmak üzere körfez ülkelerinde güvenlik ABD garantisinde olduğundan, bu ülkelerin dış politikaları ABD çıkarlarına göre belirlenir (Kamel, 2014: 13).

Devletlerin dış politika belirlemede ekonomik güçleri de bir başka etkidir. Ülkelerin üretimi ileri teknolojiye dayanıyor, ihrac kapasitesi yüksek ise dış

politikaları daha başarılı olmaktadır. Devletlerin küreselleşme ortamında dünya ekonomisine entegrasyon kapasitesi doğal olarak dış politikayı da etkilemektedir (Kamel, 2014: 14).

İç politika da dış politika tayinin de önemli bir faktördür. Ülkelerin iç politikası başarılı ise dış politikaları da başarılıdır denilebilir. Devletler arası entegrasyon, etkinlikler ve iş birliği arttıkça bir devletin dış politikası bir diğerinin iç politikası olabilir. Dış politikada değişimin sadece devletin iradesiyle mümkün olamamakta, değişim olabilmesi için devletin dışındaki pek çok uluslararası faktör ve aktörün uygun bir fırsat ya da ortam sunması gerekmektedir (Özdal vd., 2010: 66). Buna göre başka bir devletin davranışları ve girişimleri de dış politikayı şekillendirebilir.

Devletlerin birbirine övgüsü dış politikada karşılaşılabilecek en kötü durumdur. Çünkü bir devletin başka bir devleti övmesi, o devletin istekleri doğrultusunda hareket etmesi ve çıkarlarına hizmet etmesi anlamındadır. Diğerlerinin bir devlete övgü sözleriyle hitap etmesi övünç kaynağı olarak kabul edilir ve bu başarıya ulaştırıcı bir unsurdur. Aksi durumda o devlet kendisinin çıkarları doğrultusunda hizmet etmediği için oyunu kaybeder. Devletler uluslararası politikanın esas aktörü olup, dış politikaları da benzerlikler içerebilir. Bir devletin izlediği dış politikasının iyi kavranabilmesi için, siyasal gelişimine ve iç yapısına bakılması gerekmektedir. James N. Rosenau tarafından dış politikayı etkileyen öğeler “teori öncesi” değişkenler şeklinde sınıflandırılmıştır. Bu değişkenleri Rosenau, kişi, devlet, rol, sistemik ve toplumsal şekilde gruplandırmıştır. Kişi değişkeni karar alıcıların belirleyiciliği, devlet değişkeni devlette karar alıcıların nasıl sınırlandırıldığı, rol değişkeni karar alıcıların pozisyonuna göre davranma eğilimleri, sistemik değişken devletin dış dünyadan gelecek ideolojik ve coğrafi etkilere hangi oranda açık olduğunu gösterir. Toplumsal değişken ise bir toplumun değerleri, ulusal bütünlük seviyesi, sanayileşme düzeyi değerlerin dış ilişkilere etkisini gösterir (Rosenau, 1971: 108, Sümer, 2010: 74).

1.1. Türk Dış Politikasının Temel İlkeleri

Türkiye Cumhuriyeti, Osmanlı Devleti'nin devamı olarak ve Osmanlı'nın son döneminde düşünce dünyası şekillenen bir siyasi kadro tarafından kurulmuştur. Türkiye Cumhuriyeti Osmanlı gibi güç dengesinden yararlanmış, kendine yönelmiş doğrudan tehdit bulunmadığında, savaflara girmemiş ve varlığını devam ettirmeyi

istemiştir. Osmanlıdan rejim olarak daha farklı yol izleyen, ancak devlet olarak Osmanlının devamı olan Türkiye, onun zayıf dönemindeki güç dengesini gözetmiş, dengesi ve statükocu politika anlayışını devam ettirmiştir (Oran, 2002: 19-23).

Osmanlının eğitim sisteminde yetişen, 1878 sonrası toprak kayıplarına tanıklık eden kurucu kadronun politikası ulus devletin varlığını sürdürebilmesi amacıyla statükocu politika olmuştur. Ülkenin dört tarafının düşmanlarla çevrili olması algısı, bölünme korkusunun karar vericiler üzerinde etkili olmuştur (Purtaş, 2013: 7).

Türk dış politikası temel ilkeleri batıcılık ve statükoculuktur. Sevr karşıtlığı olarak revizyonist politika gereği Kurtuluş Savaşını başlatmış olan Türkiye, Lozan Antlaşması ile birlikte statükocu döneme giriş yapmıştır. Denge politikasını yani statükoculuğu alt ilkesini uygulamıştır. İkinci Dünya Savaşı sürecine kadar Batı-Doğu arasında denge politikasını yani statükoculuğun alt ilkesini uygulamıştır. İkinci Dünya Savaşı sürecine kadar Türkiye Batı- Doğu arasında denge politikasını uygulamış, savaş sürecinde de Batı- Batı arasındaki denge politikasını uygulamayı tercih etmiştir. Kurtuluş Savaşından sonra Türkiye dışa yönelecek olanaklardan mahrum olduğundan, ulus devletinin güçlendirilmesi, savaştan yorgun düşmüş ülkenin yaralarının sarılması, modernleşmek, Batılılaşmak amacıyla gerekli reformları yapmayı hedeflemiştir. 1923 yılından itibaren ülkedeki mevcut durumun “*Yurtta sulh cihanda sulh*” söylemi ile korunması, istiklaline kast olmadığı sürece dışa yönelmemeyi, sınırlarını korumayı ilke edinmiştir (Oran, 2002: 47).

Türk dış politikasını yönlendiren siyasi kadro, yakın tarihte yaşanmış olan Kurtuluş Savaşı, Birinci Dünya Savaşı, Cumhuriyetin kuruluşu gibi ülke tarihindeki önemli kırılma noktalarına tanıklık etmişlerdir. Yaşanmış tecrübeler Türk dış politikasının ortaya çıkmasında karar vericilerin verdikleri kararlarda etkili olmuştur. Bu kapsamda Lozan Antlaşması ile oluşan durumun muhafazasına önem verilmiş, Birinci Dünya Savaşı sonrası Avrupa’da kurulmuş olan yeni düzeni sürdürmeyi isteyen statükocu devletlerin politikaları desteklenmiştir. Türkiye kendine yönelebilecek olan her türlü tehlikeyi önleyebilmek amacıyla Ortadoğu ve Balkan ülkeleri ile paktlar oluşturarak olası sorunların barışçı yolları kullanarak çözmeyi istemiştir (Özçelik, 2010: 254).

Türk dış politikası içerisinde Kurtuluş Savaşı’nın dışında da statükonun bazı istisnaları bulunmaktadır. Bunlar, 1939 Hatay Meselesinin Türkiye’ye ilhakı ile

çözümlemesi, 1936 Montrö Boğazlar Sözleşmesi, 1950-1953 Kore Savaşına asker gönderilmesi, 1980 ve 1990'larda yapılan Kuzey Irak Çıkarması, 1974 Kıbrıs Çıkarması, 1994 Bosna, 1993 Somali, 1999 Kosova ile 2001'de Makedonya'ya asker göndermek olarak sıralanabilir. Ancak Kurtuluş Savaşı dışında, Montrö Boğazlar Sözleşmesi, Hatay'ın ilhakı sırasında uluslararası hukuka şekilde meşruiyet zemininde silah kullanmadan başarı sağlanmıştır. Kıbrıs çıkarmasının sınır dışı bir harekât olmasından ve silah kullanılmasından dolayı farklılığı olsa da 1960 Garanti Antlaşması çerçevesinde Türkiye'nin kullandığı garantörlük hakkı kapsamında olması nedeniyle uluslararası hukuka uygun olmaktadır. Kuzey Irak hareketleri ise ilk aşamada Irak'la yapılan anlaşmaya göre daha sonradan ABD desteğiyle ve Irak hükümetinin buna sesiz kalması ile sürdürülmüştür. Sıcak takip niteliğindeki Kuzey Irak Harekatının dışında Kore, Bosna, Somali, Makedonya ve Kosova'ya asker gönderilmesi de uluslararası örgütler tarafından gerçekleştirilen organizasyonlar sonucunda yapılan sınır ötesi görevlendirme niteliğindedir (Oran, 2002: 48).

Batıcılık Türk dış politikasının başka bir temel ilkesidir. Batı, bir coğrafyayı değil bir düşünce dünyasını nitelemektedir. Batı, kapitalist ve rasyonalist bir uygarlıktır. Batıcılığın Türk dış politikasının ilkeleri arasında olmasında Cumhuriyetin kurucu kadrosu olanların İttihat ve Terakki yanlısı batıcı ve milliyetçi bir kadro olmasının etkisi bulunmaktadır (Oran, 2002: 49-50).

Bu kapsamda Osmanlı'nın son döneminde Türk dış politikasının fikri temelleri, kökenleri bulunabilir. Osmanlıya Batılı değerlerin girişi, 19.yüzyılda Tanzimat Fermanı ile başlamış, Islahat Fermanı, I. Meşrutiyet ve II. Meşrutiyet ile devam etmiştir. Bununla birlikte Osmanlı iktisadi açıdan kapitalizm, siyasi açıdan liberal batılı değerlerin etkisi altında kalmıştır. Osmanlı Tanzimat ile başlayan süreçte Cumhuriyetin kurucu kadrosu ve diğer aydın ve bürokratların düşünce dünyasının şekillenmesinde etkili olmuştur (Ateş, 2006: 32).

Türkiye Cumhuriyeti bu sürecin devamında Osmanlı tarih, dil ve kültüründen uzaklaşmış, yöneticilerin batılılaşması ile her yönden dönüşüm başlatmıştır (Oran, 2002: 21). Buna göre kurucu kadronun ulusal çıkarların Batılı olmaya dayandığı düşüncesinden kaynaklı Osmanlı dönemindeki kurum ve değerlerden kurtulabilmek için kurumsal dönüşümler ile Batıya yönelmeyi kurumsallaştırmıştır (Yetim, 2011: 456). Türk dış politikasında Batıcılık, sadece güvenlik, çıkar merkezli gerekçesine

dayalı bir denge arayışına göre gerçekleşmemiş, İttihat ve Terakki çizgisinden Cumhuriyetin kurucu kadrosuyla süren batılılaşma çabalarının bir sonucu olarak gerçekleşmiştir. Bu bağlamda Türkiye'nin Batıyla olan kurumsal bağlantılarına Osmanlının son döneminden itibaren süren batılılaşma çabası da eşlik etmektedir. Türkiye'nin AB üyelik hedefi siyasi ve iktisadi nedenlerin yanında modernleşme, batılılaşma sürecini hızlandıracak bir araç olarak yorumlanmıştır (Erol ve Ozan, 2011: 25-26). Soğuk savaş sürecinde Türkiye Sovyet tehdit algısıyla güvenlik gerekçesi ile Batıya entegre olmayı amaçlamış ve 1952 yılında NATO üyeliğinin ardından Ortadoğu'da ABD ile hareket etmeye başlamıştır. Bunun sonucunda Türkiye öncülüğünde 1955 yılında kurulan Bağdat Paktı bölgedeki ülkeleri Türkiye karşıtı olarak cephe almaya ittiğinden Türkiye daha fazla Batıya yönelmiştir (Yetim, 2011: 457).

Bu süreçte Batılı kurumlarda bulunmak için aktif taraflılık biçiminde ölçsüz bir yönelim gerçekleşmiştir (Şahin M., 2010: 12). Ayrıca Türkiye'nin Batıya olan tek yönlü bağımlılığı askeri, siyasi ve ekonomik bağımlılığı da getirmiştir. Bunun en belirgin örneği olarak Türkiye'nin Cezayir'in bağımsızlık oylamasındaki tavrında görülmüştür (Yetim, 2011: 458). Kurtuluş Savaşı ile bağımsızlığını elde etmiş olan Türkiye, bağımsızlık mücadelesini verirken Cezayir'e gizli silah yardımıyla bulunmuş, ancak BM'deki bağımsızlık oylamasında kullandığı çekimser oy ile Fransa'ya destek vermiş ve Batıya olan bağımlılığın düzeyini ortaya koymuştur (Akçay, 2012: 58),

Kıbrıs sorunu kapsamında 1960'larda özellikle Johnson Mektubu'nda Batının takındığı tavır hem Türkiye'nin hayal kırıklığı yaşamasına neden olmuş hem de Batıya karşı alternatif arayışlar ve eleştirel bir yaklaşım başlamıştır (Gönlübol ve Ülman, 2014: 331-332). Kıbrıs sorununda ya da iktisadi zorunluluklarda olduğu gibi Batının tavrından dolayı ortaya çıkan hayal kırıklığı ve yalnızlıktan kurtulmak amacıyla Türk dış politikasında batının dışına yönelmeler olmuştur. Ancak bunlar Türkiye'nin batının karşısındaki konumunu güçlendirmeye ilişkin denge arayışlarıdır (Yetim, 2011: 454).

Kıbrıs Harekâtı (1974) sonrası ABD tarafından Türkiye'ye ambargo uygulanması, 1973 petrol krizi nedeniyle yaşanan iktisadi sorunlar, Türkiye'nin batı ile kriz yaşamasına sebep olurken, Türkiye'nin İslam dünyası ile temaslar kurması için

uygun zemin hazırlamıştır. Bunun en belirgin örneği olarak 1976 yılında Türkiye'nin İslam Konferansı Teşkilatına üye olması verilebilir (Yetim, 2011: 459). 1970'lerin sonuna doğru Türkiye'nin Afrika ülkeleriyle temas kurması aynı Kıbrıs sorununda destek bulma arayışına ilişkin olan bir çalışmadır (Oran, 2013: 140).

Dış politika iç politikadaki değişime ve dönüşüme paralel olarak bir seyir izlemekte, Türkiye'de 1980'lerde başlayan siyasi, sosyal ve iktisadi dönüşümün etkisiyle bir gelişim göstermiştir. 1990'larda ise Türkiye siyasi ve ekonomik krizlerle uğraşmak durumunda kalmış ve dönüşümü gerçekleştirememiştir (Duran, 2009: 387). Ancak Türk dış politikasının 1980'lerde belirlenmesinde güvenlik unsuru temel etken olup, buna iktisadi unsur da eklenmiştir. Bu bağlamda İslam dünyası ile iktisadi karşılıklı bağımlılık kapsamında ilişki kurulmuştur (Yetim; 2011: 460).

AKP iktidarına kadar Türk dış politikası batıcılık ve statükoculuk olarak iki temel ilke çerçevesinde aynı çizgide devam etmiştir. Batıcılık ilkesi ABD ile oluşturulan ilişkiler kapsamında devam ettirilmiş, statükoculuk ilkesi 1990'lardan itibaren başlayan değişimin uzantısı olarak AKP tarafından aktif dış politika anlayışını benimsemiş, özellikle Ortadoğu ile ilişkilerde geçmişe göre daha farklı bir yol izlenmiştir (Oran, 2013: 134).

AKP döneminde Türk dış politikasının zemininin oluşmasında etkili olan Prof. Dr. Ahmet Davutoğlu'dur. Dönemin Türk dış politikasında bir vizyon çerçevesinde sistematik ve tutarlı şekilde, yeni bir diplomasi ve söylemle Türkiye'nin yumuşak gücünü bölgeye yaymayı isteyen bir anlayış oluşmuştur. Bunun yapılabilmesi için de demokrasi ve güvenlik, komşularla sıfır sorun yaşanmasına yönelik politika, önalıcı ve proaktif diplomasi, ritmik diplomasi ilkeleri ve çok yönlü dış politikanın yaşama geçirilmesidir (Oran, 2013: 139).

1.2. Yumuşak Güç Kavramı

Yumuşak güç kavramı, 1990 yılında ilk defa Joseph Nye tarafından Amerika'nın düşüşte olduğunu iddiasını tartışmaya açan "Bound to Lead" adından kitabında ele alınmıştır (Nye, 2005: 7). Nye tarafından bu kavramın geliştirilmesinden sonra yumuşak güç kavramı uluslararası ilişkiler alanında daha fazla tartışmaya açılmış, anlaşılammış, pek çok düşünür bu kavramı farklı şekillerde tanımlamaya başlamıştır. Buna ilişkin araştırma yapan okullara göre yumuşak güç kavramının

anlaşılmasının nedenlerinin arasında kavrama ilişkin akademik arıtma eksikliği, teorileştirilmemesi ve analitik bulanıklık bulunmaktadır (Vuving, 2009).

Yumuşak güç kavramının yeteri kadar anlaşılmasının başka bir sebebi de gücün kaynaklarının davranışlar ile karıştırılmasıdır. Güç daima kaynaklarına bağlı olarak düşünülmüş, örnek olarak yumuşak gücün varlığından bahsedilmek için kaynağın yumuşak olması gerekir denir ki; bu gücün ölçülebilir ve somut olmasını sağlar. Bu durum kavramda anlam karmaşasına yol açmaktadır. Ancak gücün kaynakları olmadan düşünülemeyeceği gerçeği de vardır. Bu kavramdaki sorun, askeri, ekonomik gibi sert kaynakların bazı hallerde yumuşak güce örnek olabileceği, kültür-tarih, politika gibi yumuşak kaynakların da sert güce örnek olabileceğidir. Keohane ve Joseph Nye, güç ve kaynakların aynılaştırılmaması görüşündedirler. Nye tarafından yapılan ve bilinen tanıma göre güç, “*başkalarının davranışlarını kendi istediğimiz sonuca göre etkileyebilme kapasitesidir*” (Nye, 2004: 2).

Joseph Nye tarafından güç, kaynakları bakımından görülemeyen ve daha soyut unsurlarıyla ve sonuç odaklı şekilde incelemiştir denilebilir. Nye tarafından yumuşak güç, iş birliği sağlayarak, çekicilik unsurlarıyla birlikte istediğini yaptırma şeklinden tanımlanmaktadır. Başka bir ifade ile dolaylı olarak istediğini yaptırmak şeklinde gücün diğer yüzüne vurgu yapmıştır. Güç uygulama sırasında tehdit, kandırma ya da zorlama bulunmamaktadır. Yumuşak güç kısaca kendi istekleri doğrultusunda başkalarının isteklerini etkileyebilmektir. Joseph Nye yumuşak güçle sert gücü ilişkilendirmektedir ve birinin diğerlerinin davranışlarını etkileyerek hedeflerine ulaşma yeteneğinin farklı iki şeklidir ifadesini kullanmaktadır. Bunların farkı ise kullanılan kaynakların ve yöntemin somut olmasıdır. Sert güçte ekonomik ve askeri güç, yumuşak güçte ise cezbeden unsurlar kullanılır. Ancak bazı hallerde güçlü cazibe kaynağı da olabilmektedir. Askeri ve ekonomik olarak gerileme yaşayan ülkede uluslararası gündemin şekillenmesi yeteneği kaybedilebilir (Nye 2003: 12).

Meşruluk yumuşak güce sahip olabilmek açısından önemlidir. Bir ülke amaçlarını ve gücünü başkalarının nazarında meşrulaştırabildiği takdirde karşılaştığı direnç azalır. Sert güç için yaptırımlar, baskı, rüşvet, ödemeler önemli kaynaklar iken, zorlama, ikna etme ve emir davranış spektrumlarıdır. Yumuşak güç için de kültür, değerler, kurumlar, politikalar önemli kaynaklar iken, yanına çekme, gündemi yaratma, cazibe davranış spektrumlarıdır. Giulio Gallarotti yumuşak güçte kaynakların yumuşak, sert

güçte ise sert olduğunu ifade etmektedir. Ancak bazen bunun tersi durumlar da yaşanabileceğini belirtmektedir. Yumuşak güç ve sert güç daima birbiri ile ilişkilidir, yumuşak güç bazı hallerde sert gücü azaltabilir ya da sert güç yumuşak gücü etkileyebilir. Bu açıdan yumuşak güç ve sert güç birbirlerini karşılıklı olarak olumlu ya da olumsuz olarak etkileyebilir (Gallarotti, 2011).

Yumuşak güç bir anlamda sert gücün tamamlayıcısı olarak görülmektedir (Köse, 2014: 31). Yumuşak güç uygulamaları sırasında sert güç uygulamalarına, aynı şekilde sert güç uygulamaları sırasında da yumuşak güç uygulamalarına başvurulabilir (Sancak, 2016a: 83). Örnek olarak, 21.yüzyılda dış yardımlar dış politika uygulamalarının önemli güç kaynağıdır. Fakat dış yardıma ihtiyaç duyan bir ülkeye yapılan veya yapılması planlanmış dış yardımın kesme tehdidi ile ülkenin davranışını değiştirmeye zorlamak, yumuşak güç kaynağı olan dış yardımın sert güç olarak kullanılmasına neden olur. Bunun yanı sıra sert güç kaynağı askeri güç olduğunda güçlü bir ordu, bu ordunun yenilmezliği düşüncesi cezbedici unsur olarak yumuşak gücün beslenmesine neden olabilir. Afganistan örneğindeki gibi uluslararası örgütler tarafından gerçekleştirilen organizasyonlarda görevli olan Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) mensupları tarafından toplumun değerlerine saygı duyması, halkla göz teması kurması ile iletişime geçmeleri, Türkiye'ye sempati duyulmasına neden olarak yumuşak güç unsuru olarak etkili olabilmektedir.

Yumuşak gücün daha çok güven ve itibar gibi kazanımlarla ilişkili olduğu görülmektedir. Buna göre devletlerin yumuşak güçlerini kültürel değerlerin oluşturduğu bilinmektedir (Purtaş, 2013: 6). Yumuşak güç ve dış politika etkileşiminde yapılacak değerlendirmede ise kültürel miras ile saygınlık kazanmış ülkelerin daha güçlü konuma geldiği belirtilebilir. Bu durumda yumuşak güç ve dış politika çerçevesinde devletin sahip olduğu kültürel değerlerin kendisi için en önemli sermaye olabileceği yorumu yapılabilir.

Geun Lee, yumuşak gücün teorileştirilmesi alanında çalışma yapmış ve yumuşak gücü beş kategoride ele almıştır. Yumuşak gücün ekonomik ya da askeri gibi sert kaynaklarla değil, teoriler, ülke imajı, eğitim, söylemler, geleneksel, küresel ya da ulusal semboller benzeri yumuşak kaynaklarla kullanılabileceğini ileri sürmüştür. Ayrıca yumuşak güçle yumuşak kaynaklar arasındaki ilişkinin de kaynak tabanlı yumuşak güç teorisi oluşturmasının altını çizmiştir. Lee tarafından ileri sürülen

teoriye göre sert güç ya da yumuşak güç, işbirlikçi ya da zorlayıcı olabilmektedir. Bunların arasındaki ayrım kaynakların kullanımından doğmaktadır. Yumuşak güç kaynaklarının kullanılması halinde sonuç yumuşak güç olabilir, aynı şekilde sert kaynakların kullanımında da sonuç sert güç olabilir. Joseph Nye, yumuşak gücün harekete geçirme, iş birliğine dayanma ve cezbetme unsurlarını ön plana çıkarmış, Lee ise yumuşak gücün kaynakları ön plana çıkarmıştır. Nye ile aralarındaki en önemli fark ise yumuşak gücün zorlayıcı olabileceği, sert gücün de iş birliğine dayalı olabileceğini ileri sürmesidir (Lee, 2011; Nye, 2005).

Yumuşak güç üzerine çalışmaları bulunan düşünürler arasında olan Alexander L. Vuying, Nye tarafından ifade edilen “başkalarının kendi istediğimiz yönde istemelerini sağlama” tanımı için başkalarının isteğinin pasif bir kabullenme ya da güçlü bir istek olması gereği üzerine vurgu yapmıştır. Bu bağlamda yumuşak güç tanımının “başkalarının kendi istediğimiz doğrultusunda istemelerini sağlama ya da kabul edebilmelerini sağlama” gerekliliğini ifade etmiştir (Vuying, 2009:9). Ancak başkalarının isteklerinin pasif bir kabullenme ya da güçlü bir istek olup olmadığı genellikle kesin olmamakla birlikte, anlaşılması da zor bir durumdur.

Yumuşak güç kavramının uluslararası ilişkiler literatüründe yer edinmesi öncesinde de yumuşak güç uygulamalarının var olduğundan bahsedilebilir. Örnek olarak, Osmanlı Devleti'nin bir yeri fethetmeden önce o bölgede yaşayan insanların gönlünü fethetmeye çabalamıştır. Başarılı şekilde sürdürdüğü vakıf kültürü aracılığıyla bölgeye dervişler ve tüccarlar göndererek halkı Osmanlı'nın gelişine hazırlarlar. Bu şekilde özellikle Balkanların fethinde başarıya ulaştıkları görülmektedir (Karagül, 2013: 87).

Sert güç kaynaklarının kullanılması, yumuşak güç kaynaklarının kullanılmasına göre daha hızlı netice verir. Ancak yumuşak güç kullanmanın ve netice almanın zorluğu ülkeleri bunu kullanmaktan vazgeçirememiştir. Fransa'da 17.-18.yüzyılda kendi dilini ve kültürünü Avrupa'ya tanıtmış, diplomasi dilinde Fransızca kullanılır hale gelmiştir. 20.yüzyılda propaganda filmleri, radyolar, ülkeler hakkında olumlu imaj oluşturabilmek için işlev görmüşlerdir. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından ideolojik kamplaşma sonucunda oluşan ikili kutuplaşma yüzünden ABD Marshall Planı aracılığıyla ilk kez kapsamlı yumuşak güç uygulamasını hayata geçirerek kurumsal birlikteliklerin oluşmasını sağlamıştır (Yılmaz, 2011: 32).

Yumuşak güç kavramı olarak, kaynakları ve kullanımını farklı yazarlar tarafından türlü biçimlerde yorumlanmış ve teorileştirilmiştir. Bu konuda fikir birliği olmayan noktalar arasında kaynaklar yer almaktadır. Joseph Nye, tam olarak yumuşak güç teorisini ortaya koyamamış, ancak teorileştirme amacıyla sert ve yumuşak kaynaklar şeklinde ayrıldığı hallerde anlam karmaşaları yaşanmaktadır. Tanımı, teorisi ve açıklaması hususunda düşünürlerin ortak bir düşüncede buluşmalarına rağmen, yumuşak gücün günümüzde elde edilmesinin önemi ve gerçekliği bakımından hem fikir olmuşlardır.

1.2.1. Yumuşak Güç Stratejisi ve Kullanımı

Devletler tehlikelere karşı koymak, güvenliklerini sağlamak, istedikleri sonuçları elde etmek amacıyla askeri güç kullanırlar. Ekonomik gücün kullanımı ise genellikle kolay, sonuçları fazla zaman almayan bir güç kullanımıdır. Ancak yumuşak gücün kullanımı zor ve zaman alıcı, izleyicilerin de kabullenmesine bağlıdır. Yumuşak güç kaynaklarının kullanımı, sert güç kaynaklarının kullanımından daha ağır, yavaş ve yaygındır (, 2005: 100-101). Ancak yumuşak güç kullanımı başarılı olduğunda, elde edilen kazanç uzun süreli ve kalıcıdır.

Değerler, kültür ve tarih, kurumlar, devletlerin iç ve dış politikaları, ekonomik gelişmişlik, edebiyat, sanat ve bilim alanlarında ilerleme düzeyi gibi unsurlar, en önemli yumuşak güç kaynakları olarak kabul edilmektedir (Kalathıl, 2011). Dış politikada kullandığı bu kaynaklarla yumuşak güç stratejisi izlemek amacıyla bazı yolları belirler. Bölgesel ve küresel norm olabilecek değerlere sahip olunması, bunların yayılması, kahramanlar ve tanınmış ünlülerle mesajlar iletilmesi, küresel ya da ulusal olarak çekici söylemler yapılması bunların arasındadır (Lee, 2011: 9-10). Her ülkenin bazı yumuşak güç kaynakları bulunmaktadır, bunlar aracılığıyla ülkeler kendi yumuşak güç stratejilerini geliştirmektedirler.

Asıl amaç alıcı ülkeye nüfuz sağlamaktır. Bu nedenle ilgili taraf olumlu mesajların iletilmesi gerekmektedir (Kroening vd., 2010). Alıcı tarafın düşüncelerinde devletlerin davranışları olumlu ya da olumsuz izlenime neden olmakta, araştırmalara göre alıcının düşüncesini cezbedici mesajların olumlu olarak değiştirmesi mümkün olmaktadır. Yumuşak gücün başarısındaki faktörler gönderilen mesajın içeriği, kaynağı ve alıcı taraf gibi benzer etkenlerdir. Bu bağlamda devlet yumuşak güç kullanırken, elindeki yumuşak güç kaynağını, istediği ülkelerde kullanırken, istediği

ülkelerde de kullanmamaktadırlar. Bunda alıcı ülkenin ilgi alanı etkili olmaktadır (Kroening vd., 2010: 415).

Her ülkenin kendine uygun yumuşak güç stratejisi bulunmaktadır. Geun Lee ülkelerin başvurduğu yumuşak güç stratejilerini aşağıdaki gibi belirtmektedir:

-Ülkelerin güvenlik ortamını genişletebilmek için kendi imajlarını yaratması ya da manipüle etmesi. Örnek olarak Almanya ve Japonya'nın İkinci Dünya Savaşı sonrası vahşi ve yayılcı görünümdeki imajlarını düzeltebilmek için barışçıl politikalar sergilemeleri gösterilebilir. Japonya'nın Asya için tehdit unsuru oluşturmamak için askeri alandaki harcamalarını azalması, kendini kısıtlaması, Almanya'nın Avrupa ülkeleri ile bütünleşmesi yumuşak güç stratejileri olmuştur.

-Diğerlerinin imajını zedeleyerek alıcı ülkelerden destek sağlanması. Örnek olarak ABD tarafından Irak, İran ve Kuzey Kore'yi "şeytan üçgeni", Sovyet Rusya'yı ise "düşman imparatorluğu" olarak tanımlaması gösterilebilir.

-Ağ etkisi strateji şeklinde tanımladığı strateji de bir ülkenin alıcı ülkelerin de aşına olduğu yani kabullendiği hareket davranışlarını, normları yaymaktır. Örnek olarak ABD tarafından İngilizce dilinin evrenselleştirilmesi, ülkelerin demokratik, neoliberal unsurlarını kullanmaları gösterilebilir.

-Tanınmış ünlülerin ve kahramanların kullanılması stratejisi. Dünyada tanınan ünlülerin hükümetleri ile iş birliğine girerek, evrensel değerlere göre modeller oluşturmaları, yardımda bulunmaları, yorumlar yapması gösterilebilir. (Lee, 2011: 9-10).

Yumuşak güç kavramının ortaya çıkışından önce tarihte yumuşak güç kullanımına ilişkin örnekler bulunmaktadır. Örnek olarak Fransa'nın dilini diploması dili yapması, kültürünü yayması verilebilir. Ayrıca Birinci Dünya Savaşı ile birlikte davalarının propagandasını yapmak isteyen devletlerin ofisler kurması, soğuk savaş yıllarında SSCB ve ABD tarafından ideolojilerini yayma, hedefledikleri ülkelere kendi saflarına çekme amacıyla ekonomi kartlarını kullanmaları da gösterilebilir.

Devletler imajlarını hedef ülkeler nazarında olumlu olarak arttırabilmek amacıyla ekonomik kalkınmaya destek olmak için programlar düzenlemekte, dış politikada aktif ve yapıcı bir strateji izlemektedirler. Ülkeler kamu diplomalarına doğru harcamalar yaptıkları takdirde imajları olumlu olarak etkilenmekte, dolayısıyla

istedikleri sonuçlara ulaşma olanakları da artmaktadır. Eğitim, sanat, edebiyat gibi alanlarda devletin verdiği destekler, iyi oldukları alanlara harcamalar, bunların dünyaya tanıtımı başka bir yumuşak güç stratejisi olarak gösterilebilir.

Çin, günümüzde yükselen yumuşak güçleri arasındadır. İzlediği dış politikasında insani ve ekonomik yardımlara öncelik vermektedir. Joel Wuthnow tarafından Çin'in yumuşak güç stratejisi incelenmiştir. Çin'in yükselen ekonomik güç olarak, "ahenkli bir dünya", "bilimsel sosyalizm", "barışçıl bir yükselme" söylemleri ile imajını olumlu olarak etkilemekte, yumuşak gücünü arttırdığını ileri sürmüştür (Wuthnow, 2008: 2).

Kalathil Çin yumuşak gücü stratejisi üzerinde durarak, Çin'in dış politikasında olan yumuşak güç stratejilerinden barışçıl ve insani yardımların, dış yatırımların, diplomasinin, değişim programlarının, çok taraflı ilişkilerinin bulunduğunu ileri sürmüştür. Yumuşak güç, yabancı aktörlerin davranışlarına etki eden kültür, değerler, dış politika uygulamaları, diğer aktörlerle geliştirilmiş ilişkilerin tarzı olduğundan, Türkiye'nin yumuşak güç uygulamalarında kültürel etkileşim faaliyetleri öne çıkmaktadır (Özev, 2012).

Dış politikada barışçıl yöntemlerin kullanılması, aktif bir politika izlenmesiyle gündemin belirlenmesi yumuşak güç kullanma örnekleri arasındadır (Nye, 2005). Bu doğrultuda Türkiye'nin düzen kurucu rol üstlenmek, çevresindeki sorunlarla ilgilenmek, ülkenin yumuşak güç stratejisi olarak gösterilmesi mümkündür (Oğuzlu, 2011). Çin, ABD, soğuk savaş dönemindeki SSCB gibi diğer büyük aktörlerin de ekonomik yardımlara başvurması da yumuşak güce örnek teşkil ettiğinden, Türkiye'nin de ekonomik insani yardımları bu yönde dikkat çekmektedir.

1.2.2. Yumuşak Güç Aktörleri

Belirli bir eylemin gerçekleştirilebilmesi için belli aktörler ve araçlar kullanılmalıdır. Yumuşak gücün beklenen etkiyi yaratması için belirli aktörlerin kullanılması gerekmektedir. Yumuşak güç temelde üç aktöre dayanmaktadır. Bu aktörlerin konumunu hedef kitlenin genişliği ve çeşitliği belirlerken, bu aktörlerin birbirlerine karşı tamamlayıcı rolü bulunmaktadır.

1.2.2.1. Devlet Kurumları

Devlet dış politikanın her zaman temel aktörüdür. Yumuşak güç belirli düzeyde siyasi bir karar olup, bu siyasi karar sadece devlet tarafından alınabilmektedir. Devlet olmadan yumuşak güç olmaz. Diğer aktörler geniş bir alanda çalışıyor olsalar da en küçük idari işlerin yapılması devlet eliyle gerçekleşmektedir. Devlet merkezi kurumları kurar, kurumlar üzerinden yumuşak güç politikası oluşturur. Kültür, eğitim, turizm, tarih, ekonomi gibi alanlarda projeler hazırlayan merkezi kurumlar seçtikleri belirli ülkelerde projelerini uygulamaya çalışırlar. Yurtdışındaki konsolosluklar ve elçilikler de etkin rol oynayabilirler. Bu kurumlar buldukları ülkede saygın bir konumdadırlar. Bundan faydalanarak yerel kurumlarla daha kolay iletişime geçebilir, farklı ilişkiler kurabilirler. Devletler belirli araçları kullanarak yumuşak güç politikası oluşturabilirler. Bir devletin yaratıcılığı, ekonomik kapasitesi, rekabet yeteneği, insan kalitesi, sosyal sermayesi, özgürlükleri, demokrasi ve refahı, kültürel zenginlikleri ne kadar ileri düzeyde olursa, daha etkin şekilde yumuşak güç politikası uygulaması mümkün olabilir (Anaz, 2013).

Ahmet Davutoğlu (2008) yumuşak gücün varlığını demokrasiye bağlamaktadır (Davutoğlu, 2008). Demokrasinin varlığı tüm aktörlerin rahat çalışmasını sağlayabilir ve devleti kolaylaştırıcı bir mekanizmaya dönüştürür. Günümüzde demokrasisi belirli düzeyde olmayan devletlerin cazip ülke olmaları olanaksızdır. Bu nedenle demokrasi düzeyinin yükselmesi devletin gelişmesinde etkin rol oynamaktadır.

Devlet etkin bir aktör olarak kendi politikaları ile yumuşak güç politikası uygulayabilir. Ayrıca yapacağı siyasi açıklamalar ile oldukça büyük kitleleri kazanması mümkün olabilir. Yumuşak güç kaynakları bakımından kaynakların pek çoğu devletin elindedir. Ancak devletin bu kaynakları ne kadar profesyonel ve etkin kullanabildiği tartışmalıdır. Devletin yumuşak güç kaynaklarını etkin bir metotla kullanması halinde diğer aktörleri yönlendirmesi de kolaylaşır. Aksi durumda diğer aktörler devleti yönlendirmek için zorlayabilirler. Dış politika için dil kilit rol oynamaktadır. Dil olmadığı takdirde uygulanan yumuşak güç politikaları hedefine ulaşamaz. Bu nedenle hedefe ulaşmak ve çalışmalarını pazarlamak amacıyla dil eğitiminin verilmesi gerekir (Çamır, 2009).

1.2.2.2. Sivil Toplum Kuruluşları

Sivil toplumlar son yüzyılda altın çağın temsilcisidir. Devletlerin sivil toplumları aktif ve etkin olmaması durumunda her zaman başarısız olduğu belirtilmektedir. Sivil toplum kuruluşları bir devlette ne kadar rahat hareket edebilirse, devletin demokratik olduğu söylenebilir. Devletin içinde ve dışındaki temel aktörler sivil toplum örgütleridir. Devlet gereken çalışmaları kendi yapsa da meydandaki çabaları sivil toplum örgütleri göstermektedir. Devlet içinde iş karşılığında ücret mekanizması işlerken, sivil toplumda genellikle ideoloji ya da inançtan dolayı işler yapılmaktadır. İşin zorluğuna rağmen sivil toplumda pes etme yoktur. Devletin yumuşak güç politikası uygulaması sırasında, işi yürütecekler ticari anlaşma mantığı gütmekte, sivil toplumlar ise gönüllük ilişkisiyle hareket etmektedirler (Doğan, 2014)

Yurtdışında bir devlet sivil toplum kuruluşları kadar etkili değildir. Zira devletin yurtdışındaki resmî kurumlarının içinde buldukları halklar o ülkeye karşı mesafelidir. Devlet istediği gibi hareket etme olanağını elde edemez. Bu nedenle devletin başarısında yurtdışındaki sivil toplum kuruluşları ile iyi geçinmesi gerekir. Başka bir ifade ile yurtdışındaki sivil toplum kuruluşları devletlere göre daha aktif ve başarılıdır (Doğan, 2014)

1.2.2.3. Özel Sektör

Diğer yumuşak güç aktörlerine göre özel sektörün farkı maddi çıkar temeline dayanmasıdır. Ekonomi dış politikanın en hassas konuları arasında yer almaktadır. Özel sektör ise ekonomide etkin rol oynamaktadır. Bu bağlamda özel sektör yumuşak güç politikasında en önemli aktörler arasındadır. Özel sektörün kitlesi geniş olsa da kitle üzerindeki etkisi hızlıdır. Özel sektör aynı zamanda sivil toplum kuruluşları ile dolaylı ilişkilidir. Sivil toplum kuruluşları yurtdışındaki faaliyetlerinin bir kısmında sadece şirket ya da yatırım kapsamında hareket edebilirler. Bu nedenle özel sektör sivil toplum kuruluşları açısından kolaylaştırıcı bir araç konumundadır (Tağraf, 2008). Özel sektör medya alanında da etkin rol oynamaktadır. Bu etki dizi ve sinema alanı yanında habercilik alanında da görülmektedir. Dış politika açısından habercilik alanında ciddi bir baskı uygulanabilir (Robinson, 2002).

1.2.3. Türkiye'nin Yumuşak Güç Kaynakları

Soğuk savaş döneminde NATO'da bulunan ve ABD yanlısı politikası olan Türkiye'nin dış politikasında soğuk savaş döneminden sonra tüm devletlerin politikaları gibi iç ve dış etkenlerden önemli değişimler yaşanmıştır. Diğer devletlere

göre Türk dış politikasındaki değişim daha büyük olmuştur. Küresel terörizmin gündem olduğu 11 Eylül sonrasında Türkiye'nin stratejik konumu da önem kazanmış ve Türk dış politikasında dönüşüm ve değişimler meydana gelmiştir (Duran, 2009: 387).

Yumuşak güç kaynaklarına her ülke sahip olmakla birlikte bazıları bu kaynakların farkında, bazıları da kaynaklardan yeterince yararlanamamaktadır. Türkiye jeopolitik konumuyla, kültürü ve tarihi, evrensel değerlerle örtüşen değerleri, ihtişamlı askeri gücüyle oldukça zengin yumuşak güç kaynaklarına sahiptir.

Türkiye'nin kendini dünyaya doğru şekilde, iyi olarak anlatabilmek için yaptığı tanıtım programları, ülkeler arası öğrenci değişimleri ve amacı Türkiye'nin tanıtımı, Türk kültürünün yayılması, yansıtılması olan Türk dizileri en azından kültürel iletişim faaliyetleri çerçevesinde değerlendirilebilmektedir (Çavuş, 2012: 31).

Türkiye'nin sahip olduğu ekonomik durum, soğuk savaş dönemi ve sonrası kadar zayıf değildir. Ticaret hacmi genişlemiş, ithalat ve ihracatı artmış, girişimcilerin kendine olan güveni artmıştır. Dünyada olduğu gibi teknolojide ve iletişim araçlarında gelişme yaşanmıştır. Bununla birlikte medya ilerlemiş ve gücü artmıştır. Medya sınırlaması 80'li yıllara göre önemli oranda kalkmış, medya özgürleşmeye başlamıştır. Bu dönem Türkiye'de yaklaşık 1000 radyo kanalı, 200 TV kanalının yayını bulunmaktadır (Altınay, 2008). Türkiye'de ticaret, turizm, eğitim, kültür alışverişi ve pek çok alanda gelişme olmuştur.

Ortadoğu'da Türkiye'nin yumuşak güce sahip olduğunu ileri sürenler, Türk dış politikası kapsamında Ortadoğu ile ilişkilerini yakın tutması, politikasının düzen kurucu olması, sorunlarla ilgilenmesi nedeniyle etkisinin arttığını belirtmektedirler. Bazı yazarlar ise Türkiye'nin bu coğrafyada "din" unsurunu ön planda tutarak yumuşak güç elde ettiğini ileri sürmektedir (Alphan, 2011).

Türkiye'nin Avrupa'daki Müslüman Diaspora ve Ortadoğu'daki Müslümanlar ile Müslümanlar tarafından kurulan kuruluşlarla iyi ilişkiler içinde olarak desteklerini alabileceği iddia edilmektedir. Uluslararası ilişkiler alanında dinin tarihte de etkili olduğu bilinmektedir. Günümüzde din unsurunun uluslararası politikada ön planda olmamasına rağmen etkisinin inkâr edilememesi gerekir. Müslüman bir ülke olarak Türkiye'nin demokrasi ile yönetilmesi, Ortadoğu'daki Arap Baharı, Türkiye'nin liberal ekonomisi yumuşak gücünün gündemde kalmasını sağlayabilecek etkenler

arasındadır. Türkiye'deki modernleşme sürecinin, AB üyeliğinin gerçekleşmesiyle Ortadoğu ile Batının barışmasında rol oynayabileceği bakımından yumuşak gücü vurgulanmaktadır (, 2011).

Türkiye'deki modernleşme süreci henüz küreselleşmeye tam olarak ayak uyduramamış olan Ortadoğu'da örnek olabilecek çekici etkenler arasındadır. Türk dış politikasının çağdaş değerleri, serbest piyasa ekonomisi, demokrasi ile yönetilmesi, insan haklarını ön planda tutması da yumuşak gücünü arttıracak olan etkenlerdir (Keyman, 2010). Müslüman bir ülke olması, değerler sistemi, yer aldığı coğrafyada Batı ile Doğu arasında bulunması da Türkiye'nin yumuşak gücünü arttırıcı unsurlardır. "Yurtta Sulh Cihanda Sulh" ifadesi Türk dış politikasının temelini oluşturmakta ve politikasının yönünü net bir şekilde ortaya koymaktadır. Atatürk'ün "*Savaş kaçınılmaz olmalıdır; bir ulusun yaşamı söz konusu olmadıktan sonra savaş bir cinayettir*" sözü ile "*Bir defa daha tüm dünyaya ifade etmek isteriz ki, biz uluslararası hukuk ve kuruluşlar ile uyumlu şekilde yaşamak isteyen uygar bir toplumuz*" sözü Türkiye'nin barışa bakış açısı açık bir şekilde ortaya konmaktadır.

Türkiye'nin en önemli yumuşak güç kaynakları arasında politikası ve değerler gösterilebilir. Bir ülkenin iç ve dış politikaları ile değerleri önemli olan yumuşak güç kaynakları arasındadır (Nye, 2005:22). Türkiye Cumhuriyeti kuruluşundan itibaren yönetim şeklini demokrasi olarak belirlemiş, devlet kimliğini seküler olarak oluşturmuştur (Almuedo, 2011: 11).

Müslüman bir ülke olması, aynı zamanda laik bir demokrasinin bulunması Türkiye'nin yumuşak gücünü kullanması için uygun ortam hazırlamaktadır.

Jeopolitik konumu ile Asya ve Avrupa arasındaki coğrafyada yer alan Türkiye, aynı zamanda Hıristiyanlık ve İslam'ın birleşiminde yer alması, demokrasi ile yönetilmesi, liberal bir ekonomi ve seküler bir kimliğe sahip olması, ayrıca İslam dininden olması gibi etkenler yumuşak gücünü arttırıcı etkenlerdir. Fuat Keyman'a göre, Türk dış politikasının izlediği proaktif seyir, dünyada sahip olduğu pozitif imajının en etkili nedeni, seküler demokrasiye sahip olan dünyadaki başarılı bir Müslüman toplum olmasıdır (Keyman, 2010: 10).

Soğuk savaşın bitmesi hem Batı ile Doğu arasındaki ideolojik savaşı bitirmiş hem de medeniyetler arası çatışmanın daha fazla gündeme gelmesine neden olmuştur. Türkiye demokratik bir sistem ile seküler bir yapının Müslüman bir toplumla birlikte

düşünülebilmesinin yanı sıra bu ulusun dünya politikasındaki barışı devam ettirme amaçlı, aktif ve yapıcı politikaya sahip olabileceğinin de göstergesi olmuştur (Keyman, 2010: 11). Bu bağlamda Türkiye'nin Müslüman ülkelere örnek olabilmesi mümkündür.

Soğuk savaşın bitmesiyle, Türkiye'nin jeopolitik konumunun öne çıkması, kimliği ve ekonomisinin gündem olmasıyla, Türkiye tampon ülke durumuna gelmiştir (Keyman, 2010:2). Davutoğlu, bağımsız, risksiz ve globalleşen dünya arenasında Türkiye'nin dış politika kimliği hem jeopolitik açıdan hem de kimlik ve ekonomi açısından önemli olduğunu ifade etmektedir (Davutoğlu, 2008).

Yumuşak güce sahip olunması için uluslararası arenada izlenen iç ve dış politika değerlerinin meşru görülmesi gerekmektedir (Nye, 2005). Türkiye'nin iç politikada demokraside reformlar yapması, düşünce özgürlüğü, insan hakları, kadın erkek eşitliği gibi alanlarda düzenlemeler yapması, dış politikada uluslararası hukukun üstünlüğüne duyulan saygı gibi etkenlerle uluslararası alanda etkili olmasına uygun ortam hazırlar.

Bir devletin kültür ve tarihi hem yumuşak gücünü hem de iç ve dış politikasını, uluslararası sistemde saygınlığını ve yerini önemli oranda etkilemektedir. Yumuşak güç kavramını ilk kez ortaya atmış olan Joseph Nye ile bu alandaki çalışmalarıyla pek çok yazar, bir ülkenin tarihi ve kültürünün, yumuşak gücünün temelini oluşturan kaynaklar olduğu hususunda aynı görüşe sahiptirler. Nye, bir ülkenin sahip olduğu kültürünün evrensel değerlere sahip olduğu, politikaları, diğerlerinin çıkarlarına ve paylaştığı değerlere hizmet ettiğinde oluşturduğu çekicilik ve sorumlulukla istediği sonuçlara ulaşabilme olasılığını arttırdığını ifade etmiştir (Nye, 2005: 20).

Türkiye Cumhuriyeti'nin tarihi oldukça eski bir döneme dayanmaktadır. Tarihte kurulan 16 Türk İmparatorluğunun en sonuncusu olan Osmanlı İmparatorluğu, Balkanlardan Avrupa ve Afrika'ya, Ortadoğu'dan Asya'ya kadar hükmetmiş olan bir imparatorluktur. Dünya sistemi üzerinde bu kadar köklü ve eski medeniyetlerin başka bir uzantısını bulmak oldukça güçtür. Osmanlı İmparatorluğu devlet teşkilatı ve ordusuyla, ilmi, sanatı, estetiği, mimarisi, yönetim anlayışı ile dünyaya yön vermiş olan önemli bir imparatorluk olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti 'de aynı şekilde böyle bir kültür ve tarihe, çağdaş yönetim anlayışına sahip, uluslararası hukuk, insan haklarına saygılı olan değerler sistemine sahip bulunmaktadır (Davutoğlu, 2008).

Türkiye'nin başta Avrupa olmak üzere Orta Asya, Ortadoğu, Kafkaslar, Balkanlardaki tarihi ve kültürel geçmişi, günümüzde de aynı coğrafyalardaki ülkelerde etkisini devam ettirmektedir. Bu bağlamda Türkiye'nin soğuk savaş döneminde bu ülkelerle konjonktürel koşullardan dolayı çok iyi olmayan ilişkilerinin soğuk savaşın bitmesiyle düzelmesinin şaşırtıcı olmaması gerekir. Türk dış politikasının kültür ve tarih gibi oldukça güçlü bir yumuşak güç kaynağının etkin olarak kullanılması, doğru bir tutumdur.

Türkiye'nin yumuşak güç kaynağı olabilecek başka bir etken ise ekonomik durumdur. Cumhuriyetin ilan edilmesinin ardından ülkenin zorlu ve uzun bir savaştan çıkması nedeniyle ortaya çıkan ekonomik, siyasi ve sosyal zayıflık söz konusu olmuştur. Bu ekonomik durum 1990'lı yıllara kadar devam etmiş ve bu yıllarda Türki Cumhuriyetlere yapılan yardımlarla zayıflama devam etmiştir (Özer, 1979). Türkiye'nin ancak 2000'li yıllarda dünyanın büyük ekonomisi olan ilk 20 ülkesi arasında girmesi mümkün olmuştur (Özdemir vd., 2009).

Türkiye gelişmiş bir ekonomiye sahiptir. Türkiye'nin artan yumuşak gücünün en önemli sebepleri arasında gösterilen dış ihracatı, dış ülkelerdeki Türk malları, ülkenin bilinmesi, tanınması, imajı açısından önemli bir rol oynamaktadır. Türkiye'de üretilen ticaret malları 1950 yılında %1,4, 1970 yılında %18,4 iken 2003 yılında %94,2 olarak gerçekleşmiştir (Kirişçi, 2011: 37). Bu kapsamda Türkiye'nin dış ticareti artmış, komşu ülkelerle ticareti de 1991 yılında 4 milyar dolar iken 2008 yılında 82 milyar dolar düzeyine çıkmıştır (Kirişçi, 2011: 37). Özellikle Balkanlar ve Ortadoğu'da artan dış ticaret Türkiye'nin yumuşak gücünün yükselmesinde etkili olmuştur.

Türkiye'nin yumuşak güç kaynakları arasında çekicilik unsuru olan askeri kapasitesi de sayılabilir. Yumuşak güçte amaç çekici ve cezbedici görünmek ve örgütlerin ya da ülkelerin askeri kapasitelerinin cezbedici olması söz konusu ise askeri kapasite bir anlamda yumuşak güç kaynağı kabul edilebilmektedir. Dünyada sayılı ülkelerde bulunan jeopolitik konum ve coğrafya sahibi olan Türkiye'nin yumuşak güç için kullanabileceği kaynaklardan biridir. Türkiye pek çok ülke arasında merkezi konumda, kilit noktalarında bulunduğu bir konumdadır. Sahip olduğu toprakların %4'ü Avrupa, %96'sı da Asya'dan oluşmasından dolayı, Asya ve Avrupa ile yakın ilişkiler içinde olan, değer taşıyan, jeokültürel ve jeopolitik öneme sahiptir. Türkiye

AB, ABD, Ortadoğu güç merkezlerinin birleşiminde bulunmakta, aynı zamanda NATO'nun en doğu, güney sınırını meydana getirmektedir. Ayrıca İslam dünyası ile AB arasında etkileşim noktasında yer almaktadır. Tarakçı tarafından ifade edildiği şekilde, Türkiye coğrafyası üzerinde zayıf toplumların yaşama şansı bulunmamaktadır (Tarakçı, 2003: 146). Türkiye bu nedenlerden dolayı zor bir coğrafyada yer almakta ve fırsatların değerlendirilebildiği oranda avantajları bulunan bir coğrafyada yer almaktadır.

Türkiye'nin yumuşak gücüne katkısı olabilecek önemli unsurlardan biri de dış yardımlardır. TİKA, Kafkasya, Orta Asya, Doğu Avrupa ve 2005 yılından sonra Afrika ülkelerindeki yardımlarını giderek arttırmıştır. Dış politika yapıcılarının kimliği, dili, kültürel tarafları dış politika uygulamalarını etkilemiş, kimlik, dil, tarih, kültürel öğelerle yürütülen faaliyetler yardımı alan ülkelerin bu konudaki hassasiyetleri dikkat edilerek kalkınmalarına katkıda bulunmuş, kültürel ve sosyal ilişkilerin geliştirilmesine çalışılmıştır. TİKA tarafından yapılan yardımlarla doğrudan halkla temas edilerek yaşanan mekân ve zamanla birlikte kültür ve tarih inşa edilmektedir. Kültür, tarih, dil bağı bulunan toplumların arasında inşa edilen yeni bir iletişim dili dış politika alanının genişlemesinde etkili olmaktadır (Kardaş ve Erdağ, 2012: 182).

Zihin ve gönülleri inşa etmeye ilişkin, rızaya dayalı yumuşak güç uygulamalarıyla Türkiye değerler üzerinden giderek dış politika uygulamasına doğru yönelmiştir. (Köse, 2014: 34). Günümüzde dış politika uygulamalarında önemli olan yumuşak güç, bir aktörün kendisinin istediği bir eylemi diğer tarafında istemesi için cezbeden unsurlarla, herhangi bir sert güç unsurları kullanmadan gerçekleştirme yeteneğidir. AKP döneminde Türk dış politikasında Ortadoğu, Balkanlar, Orta Asya ve Afrika'ya yönelik olan dış politika uygulamalarında tarih, medeniyet, dil, kültür kavramlarının üzerinden ısrarla durulması, yumuşak güç inşa edilmesi amacını taşıyan çalışmalardır. Bu dönem yumuşak güç söylem ötesi kurumsal yapılar kullanılarak tahkim edilmiştir.

Aktörlerin yumuşak güç alanında faaliyetleri bulunan kurumlar da önemli yumuşak güç kaynakları arasındadır. Türki Cumhuriyetlere kalkınma yardımları sağlama yanında kültürel, ekonomik, sosyal, eğitim, ticari ve teknik alanlarda faaliyeti bulunan Türk İş Birliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı (TİKA) Türkiye'nin

yumuşak gücüne katkısı bulunan kurumlar arasındadır. Türkiye Maarif Vakfı çatısı altında yürütülen faaliyetler, Yunus Emre Enstitüsü tarafından yurtdışında Türk dilini ve kültürünü yayma projeleri, Kızılay tarafından sağlanan yardımlar da yumuşak güç kaynağı olarak vurgu yapılması gereken kurumlar arasındadır.

1.3. Türkiye Dış Politikasında Yumuşak Güç Kullanımı

Günümüzde devletler etkin olmayı istediklerinde ekonomik ve askeri güçleri yanında yumuşak güç kaynaklarını da kullanmaktadırlar. Devlet organlarının arasında bir ilişkinin yürütülmesini kapsayan geleneksel dış politika araçları ile diplomasi yanında kamu diplomasisi gibi araçlarda kullanılmaktadır. Bu şekilde dillerini, ticari faaliyetlerini, kültürlerini, bilimsel faaliyetlerini ön plana çıkartmakta, dış politikalarında, uluslararası ilişkilerinde, kimlik ve imaj oluşturmada, halkları nezdinde meşruiyetlerini arttırmakta, prestij yükseltme ve marka haline gelme gibi amaçlar taşımaktadırlar. Dışişleri Bakanlıkları, büyükelçilikler, sivil toplum kuruluşları (STK) gibi kurumlar imaj çalışmaları, lobi faaliyetleri, akademik dünya ve siyasal iletişimin dahil olmasıyla kamu diplomasisi başarıyla işletilebilir (Erzen, 2012: 35).

Türk dış politikası incelendiğinde, kültürel, stratejik ve tarihsel faktörlerin Türk dış politikasını etkileyen öğeler olarak ön plana çıkmaktadır (Aydın, 2004). İç ve dış dinamiklere bağlı olarak değişen Türk dış politikası tüm dönemlerde statükoculuk ve Batıcılık olarak iki temel ilke üzerinden yürütülmüştür. İlkeler yapısal ve konjonktürel unsurlara göre şekillenmiş, unsurlar ise tarihsel arka plana ve kaynaklara bağlı olarak şekillenmiştir. Mustafa Kemal Atatürk'ün dış politikadaki pratiği ve teorisi Türk dış politikasının şekillenmesinde önemli etkilerde bulunmuştur. Kemalizm'in Türk dış politikasının şekillenmesindeki etkisi dikkat çekmektedir. Türk dış politikasındaki yumuşak güç örneği olabilecek, Türkiye'ye ait yumuşak güç uygulamaları olarak görülebilecek yöntemler arasında dış politikada düzen, kültürel etkileşim faaliyetleri ile ekonomik insani yardımlar bulunmaktadır.

1.3.1. Kültürel Etkileşim Faaliyetleri

Yumuşak gücün kaynakları arasında bulunan kültür, meşruiyet kazandırılmış politika ve politik değerler olması nedeniyle, kültürün bir dış politika aracı olarak

kullanılmasına sık rastlanmaktadır (Nye, 2008:94-110). Bu aynı zamanda Türkiye'nin de her dönemde başvurduğu yöntemler arasında yer almaktadır. Kültürel etkileşim faaliyetleri arasında kamu diplomasisine yönelik olan programlar, bilim, turizm, eğitim gibi alanlarda kaydedilen gelişmeler, öğrenci değişim programları, dünyayla iş birliği kapsamında gerçekleştirilen projeler, genel bir ifade ile Türkiye'nin dilinin, kültürünün, kendinin tanıtımına katkı yapabilecek faaliyetler olarak değerlendirilmektedir.

Türkiye'nin kültürel etkileşim faaliyetleri kapsamında kamu diplomasisini geliştirebilmek amacıyla Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğünü kurması önemli bir adım olarak gösterilebilir (Demir, 2013). Türkiye'nin genel olarak en önemli zenginliği olan coğrafyası, turizmin geliştirilmesi için yumuşak güç kaynağı olarak kullanılmakta ve bunun için önemli yatırımlar yapılmaktadır. Uluslararası tanıtım faaliyetlerinin bir ülkenin dünyada saygınlığı, duruşu, imajı ve hedeflenen dış politikanın etkin olması bakımından etkisi büyüktür. Bu nedenle Kültür ve Turizm Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı, tanıtım faaliyetleri ile ilgilenen kuruluşlar, kurumlar, akademik çevreler, özel sektör, STK'lar etkileşim içerisinde çalışırlar. Türk kültürünün, sanatının, dilinin tanıtımı, yurtdışındaki vatandaşların yaşadıkları ülkeye adaptasyonuna yardımcı olmak, ikili ilişkilerde başarılı olabilmek amaçları kapsamında yurtdışında Türk kültür merkezlerinin kurulması sağlanmaktadır.

Bu kapsamda Türkoloji projesi ile Türkiye'deki üniversitelere yurtdışından akademisyenler kabul edilmekte, yurtdışındaki anlaşmalı üniversitelere akademisyenler gönderilmektedir. Kültürel etkileşim faaliyetlerinde Türkiye'nin de yer aldığı öğrenci değişim programları da önemli bir yer tutmaktadır. Erasmus öğrenci değişim programı başta olmak üzere bu programlarda Türkiye'ye dışarıdan öğrencilerin gelmesi, Türkiye'den de dışarıya öğrenci gönderilmesiyle kültürel etkileşim ortamı sağlanmakta ve dilimizin, kültürümüzün yaygınlaşmasına katkı sağlanmaktadır (Demir, 2013).

Türk kültürünün yaygınlaşmasında Türk dizilerin de önemli bir katkısı bulunmaktadır. Daha önceden planlanmamış olsa da Türk televizyonlarının yaygınlaşması Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun uyguladığı yumuşak güç stratejisi ile örtüşmektedir. Türk dizilerinin yurtdışında izlenmesi "Gümüş" dizisiyle başlayarak her geçen artış göstermiş ve ülkenin yumuşak gücünü önemli oranda

arttıracak etkiye yol açmıştır (Çevik, 2015). Nadia Bilbassy, Müslümanların akıllarını ve gönüllerini kazanmanın, Türk dizilerinin başarılı olmasını görerek, bunun olanaksız olmadığını anladıklarını ifade ederek, Türk ünlülerinin Arap dünyasının gönlünü kazandığını ve bu gelişmenin Türkiye'nin yumuşak gücünü oluşturduğunu belirtmiştir (Bilbassy, 2010).

Ortadoğu'da Türk dizilerinin izlenme oranının artması, Yakın Doğu, Batı Balkanlar ve Yunanistan'a kadar uzanması, Türkiye açısından değişimi önemli oranda etkilemiş, ticaretten turizme kadar yumuşak gücün artmasında etkili olmuştur (Çevik, 2015).

Türk Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından yapılan bir çalışmaya göre, Türk dizilerini alan ülkelerden gelen turistlerin sayısından son beş yılda %12 oranında artış olmuştur. Örnek olarak "Gümüş" dizisini en fazla izlendiği Birleşik Arap Emirlikleri'nden Türkiye'ye gelen turist sayısı %21 oranında artmıştır (Alphan, 2011). Ortadoğu ülkelerinden sadece 2010 yılında gelen turist sayısı 105 bin olup, önceki yıla göre %33 artış görülmüştür. Yapılan araştırmada Ortadoğu ülkelerinin tatil için tercih ettiği ülkelerin arasında Türkiye Fransa'nın ardından ikinci olmuştur (Alphan, 2011).

1.3.2. Dış Politikada Düzen

Türkiye'nin yumuşak güç stratejileri arasında en fazla başvurduğu yöntemlerden biri son zamanlarda aktif olarak devam ettirilen, çok yanlı ve arabulucu dış politikadır. 11 Eylül saldırılarından başlayarak, dünya gündemine oturan küresel terörizmin etkisiyle Batı ile Doğu arasındaki jeopolitik ve jeostratejik öneminden dolayı girişilen medeniyetler ittifakı projesinde olan rolü ve sorunlu bölge olan Ortadoğu ile Batıya göre farklı ilişkilerine bağlı olarak devam ettirdiği yapıcı politika ve bu doğrultuda Türkiye'nin Batı, Doğu ve ABD açısından önem kazanmasının altı çizilmesi gerekir. Türkiye "Medeniyet Derinliği" kapsamında kültürel ve tarihi yakınlığı olan Kafkaslar, Balkanlar, Ortadoğu ve Orta Asya'daki çatışmalar ve anlaşmazlıklar ile ilgilenme ve arabulucu politika stratejisi sürdürmektedir (Duran, 2009: 389).

Afganistan ile Pakistan, Suriye ile İsrail, ABD-Batı ile İran'ın arasındaki problemlerle ilgilenerek, yapıcı ve aktif politika izlemesi göz önüne alındığında Türkiye'nin potansiyel yumuşak güç olma isteğini ortaya koymaktadır (Fotiou ve

Triantaphyllou, 2010: 99). Türkiye'nin Kafkasya'da istikrar sağlama konusundaki çıkarları kapsamında da yapıcı politikasına devam etmesi, Rusya ile Gürcistan arasındaki anlaşmazlıkta sürdürdüğü politikası, Çin ve Uygur Türkleri arasındaki arabuluculuk rolü, Ermenistan ile ilişkilerin düzeltilmesi için çalışılması örnek olarak gösterilebilir (Fotiou ve Triantaphyllou, 2010: 99).

Türkiye'nin uluslararası diplomasideki çatışan taraflar arasındaki üstlendiği yapıcı rolü uluslararası örgütler tarafından da desteklenmekte, bu örgütlerle iş birliği içinde olmakla dış politikasını meşrulaştırarak arabulucu rolünü kolaylaştırma ve yumuşak gücün gereği olan meşruiyet kazanılmaktadır (Akgün vd., 2011). Türkiye'nin komşuları ile sorun yaşamaması, dış politikasının çok yönlü olması, demokrasi-güvenlik arasında dengeyi kurması, çevre bölgelerdeki istikrarı sağlama benzeri ilkeler doğrultusunda izlediği dış politikanın, diğer ülkelere de örnek olması da yumuşak gücünü vurgulamaktadır. Türkiye'nin Ortadoğu'daki sorunlarla ilgilenmesi, arabulucu, aktif dış politika izlemesi, ekonomik ve siyasi dönüşümün başarısı olarak görülmesi, kültürel etkisiyle bölgede çekiciliğin artması sonuçlarına neden olmuştur. Türkiye'nin 2003 yılında ABD'nin Irak'a yaptığı müdahaleyi desteklememe kararıyla başlayan süreç, komşularla sorun yaşama ilkesi ve medeniyet derinliği adı verilen ortak tarih ve kültüre sahip olan ülkelerle iş birliğinin ve yakınlığın artırılması çerçevesinde ilişkileri düzenleme ile sürmüştür (Altunışık, 2011).

Arap Baharının başlamasıyla başta Suriye olmak üzere bölgedeki ilişkiler sarsılmış, ancak anlamı artan Türkiye'nin Ortadoğu'da olan yumuşak gücü daha farklı bir boyuta taşınmıştır. Türkiye'nin İsrail- Arap uyuşmazlığında izlediği politika en fazla çaba gösterdiği konulardan biri olmuştur. Türkiye İran ile Batı arasında yaşanan nükleer kriz nedeniyle dış politikasında diplomasi yoluna gidilmesi için strateji izlemekte ve bu Türk dış politikasında önemli bir yer tutmaktadır (Kirişçi,2010: 10). Bu politikalarla Arap ülkelerinde 2009-2010 yıllarında yapılan Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı (TESEV) kamuoyu araştırmalarında Türkiye'nin bölgede popülerliğinin arttığı görülmektedir (Altunışık, 2011).

TESEV tarafından 25 Ağustos- 27 Eylül 2010 tarihlerinin arasında (Ürdün, Mısır, Lübnan, Suudi Arabistan, Filistin, İran, Suriye ve Irak) 7 Arap ülkesinde yapılan araştırmada Türkiye'ye duyulan sempatinin %80 gibi büyük bir oranda olduğu görülmüştür (Akgün vd., 2011). Aynı ülkelerde 2009 yılında yapılan anketlerde ise

Türkiye'ye duyula sempatinin %75 düzeyinden %80 oranına yükseldiği gözlenmiştir. İran'ın katılımı ile 2010 yılında yapılan başka bir ankette bu oranın %85 düzeyine çıktığı belirlenmiştir (Akgün vd., 2011). Birleşik Arap Emirlikleri, Ürün, Mısır, Fas ve Lübnan arasında 2011 Ekim ayında yapılan bir araştırmada ise Türkiye'nin Arap Baharının en büyük kazanımı olduğu görülmüştür (Akgün vd., 2011).

1.3.3. Ekonomik Kalkınmayla İşbirliği ve İnsani Yardımlar

Soğuk savaş döneminde dış yardım SSCB ve ABD'nin ekonomisi zayıf ülkeleri ideolojik olarak kendi tarafında çekebilmek amacıyla kullandıkları bir yöntem haline gelmiştir (Atmaca, 2004:8). Ülkeler hem gelişmemiş devletlere yardımda bulunmakta hem de kendilerine ekonomik, politik ve stratejik faydalar sağlamaktadır (Doğan, 2006: 121). Yardım alan ülkeler daima yardımı veren ülkelerin ihracatlarına karşı istekli olurlar. Bu sebeple ülkeler kültürel ve tarihi açıdan kendilerine yakın bölgelere yardım eder ve bununla psikolojik yakınlaşma sağlarlar (Atmaca, 2004: 10).

Türkiye tarihi boyunca alıcı ülke olduğu gibi donör ülke konumunda da olmuştur. Türkiye 1940'lı yıllardan itibaren Yunanistan ile birlikte Marshall planı kapsamında ABD'yi desteklemek için yardım almıştır (Fidan ve Nurdun, 2008: 90). Türkiye ekonomik kalkınmasına destek olacak 150 milyon dolarlık yardımı 1950'li yıllarda almıştır. Türkiye'nin 2005 yılına kadar aldığı toplam yardım 12 milyar dolardır (Fidan ve Nurdun, 2008: 92).

Türkiye aynı zamanda donör ülke konumunu da korumaktadır. Uluslararası iş birliğinde rolü 1950'li yıllardan itibaren köklü değişimlere uğramış, 1985 yılında Devlet Planlama Teşkilatı (DPT), Moritanya, Gine-Bissau, Gambiya, Somali, Sudan ve Senegal'de kurumsal kapasite inşasını amaçlayan, tutarı 10 milyon dolar olan kendi dış yardım paketini hazırlamıştır. Cumhuriyet tarihinde Türkiye'nin dış yardımı dış politika aracı olarak kullanması ilk defa 1980'li yıllarda gerçekleşmiştir. Dış yardımlar 1985 yılında gıda yardımı olarak başlamış, 1987 yılından itibaren teknik yardım olarak sürmüştür (Birtek, 1998:1). SSCB'nin 1991 yılında dağılması, Doğu Blok'unun dağılması sonucunda Türkiye'nin dış yardımları yoğunluk kazanmış, 1985-1991 yılları arasında DPT tarafından yapılan dış yardımlar 5 milyar düzeyinde iken, bağımsız Türki Cumhuriyetlerine 1992 yılında 1,14 milyar dolar yardım yapıldığı görülmektedir (Birtek, 1998: 1).

TİKA kurulduktan sonra Türkiye'nin odak noktası Kafkasya ve Orta Asya'daki yeni bağımsız devletler iken eğilim Afrika, Ortadoğu, Asya'da bulunan ülkeleri de kapsayan geniş bir coğrafyayı kapsayacak şekilde oluşmuştur. TİKA'nın 26 program koordinasyon ofisi, 23 denizaşırı ofis, 23 kalkınma ortağı bulunmakta ve dünyada yüzün üzerinde ülkeye ulaşılmaktadır (Türk, 2014: 96). TİKA tarafından 2003 yılına kadar Kafkasya, Orta Asya, Balkanlar ile başlattığı dış yardım, Kuzey Afrika, Afrika, Ortadoğu ülkelerine kadar yayılmıştır. 2002-2005 yılları arasında Türkiye'nin yardımda bulunduğu ilk bölge Asya, ikinci Avrupa, Doğu ve Orta Avrupa ise üçüncü sırada bulunmaktadır. 2004-2005 yıllarında ise Güney Asya'daki tsunami, Pakistan'daki deprem nedeniyle bu bölgelere yüksek oranda insani yardımlarda bulunulmuştur (Fidan ve Nurdun, 2008: 101).

Türkiye insani yardımlara özel bir önem vermekte, bu yardımların ikili düzeyde göstermek dışında WFP, OCHA gibi uluslararası örgütlerle iş birliği yaparak da gerçekleştirmektedir. Bu bağlamda Dünya Gıda Programı (UNDP) tarafından Türkiye geliştirmekte olan donör ülke olarak nitelendirilmiştir (UNDP, 2009).

Türkiye Maarif Vakfı ise Türkiye'nin eğitim alanındaki dünyaya açılan bir penceresidir. Faaliyetlerini eğitim alanında sürdürmekte, insanlığın evrensel değerleri ile Anadolu'nun geleneğini buluşturarak dünya genelinde iyi insanlar yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Kuruluşu 2016 yılına dayansa da hizmet ağını genişleterek eğitim faaliyetlerini 6 kıtada sürdürmekte ve 2018 yılı itibarıyla 96 ülkeyle temas halinde olup, 34 ülkedeki yaklaşık 30 bin öğrencinin eğitim hizmeti almasına destek olmaktadır (www.akparti.org.tr, Erişim Tarihi: 26.03.2020).

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE MAARİF VAKFI'NIN KURUMSAL YAPISI

2. Türkiye Maarif Vakfı'nın Kuruluşu Amaçları ve Faaliyetleri

Türkiye Maarif Vakfı tanımlaması “kültür ve medeniyet etkileşimini genel olarak ortak iyiye ulaştırabilecek bir yol görmekte ve Türkiye'nin eğitim hizmetinde dünyaya açılan kapısı” olarak yapılmaktadır. Türkiye Maarif Vakfı 17.06.2016 tarihli 6721 sayılı Kanun ile kurulmuş olup, Türkiye Cumhuriyeti adına yurtdışında doğrudan eğitim kurumu açma yetkisi bulunan tek kuruluş olma özelliğine sahiptir (www.turkiyemaarif.org, Erişim Tarihi: 26.03.2020).

Kamu yararına çalışan ve kâr amacı gütmeyen bir vakıf olan Türkiye Maarif Vakfı, ülkelerde okul öncesinden başlayarak yükseköğretime kadar eğitimin her aşamasında yer alarak etkin faaliyet yürütülmesi amacıyla kurulmuştur.

Sahip olduğu ilim ve irfanını insanlığın huzuru ve barışı için kullanacak olan iyi insanların yetiştirildiği bir eğitim kurumu olmayı, tüm dünyada insanlığın ortak birikimini, Anadolu'daki irfan geleneğini temel alan eğitim faaliyetlerini kapsamlı olarak yürütmeyi amaçlayan Türkiye Maarif Vakfı'nın değerleri ise aşağıdaki gibi sıralanmaktadır:

- İşbirliği ve Dayanışma

- Güven
- Ehliyet ve Liyakat
- Şeffaflık
- Eğitimde Kuşatıcılık
- İyilikte Israr
- Evrensellik

Türkiye Maarif Vakfı'nın kuruluş işlemleri ilgili Kanunun yürürlüğü tarihten başlayarak üç ay içerisinde Türkiye Maarif Vakfı resmi senedi ile Türkiye Maarif Vakfı'nın Türk Medeni Kanunu'nun hükümlerine göre tesciline dair işlemler Millî Eğitim Bakanlığı tarafından sonuçlandırılmıştır.

İlgili Kanunun yürürlüğü girdiği tarihten bir ay içerisinde Vakfın kuruluş işlemlerinde kullanılması ve kuruluş sonrasında Vakfa devri yapılması için Millî Eğitim Bakanlığı bütçesinden Vakfa bir milyon TL aktarılmıştır.

Maliye Bakanlığı tarafından uygun görülen taşınmaz Vakfın kuruluş merkezi olarak kullanılmak üzere bedelsiz olarak bırakılmıştır. Vakfın kuruluşu ve teşkilatlandırılması tamamlandıktan sonra, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından uygun görülen yurtdışındaki kamuya ait olan varlıklar da Bakanlar Kurulunun aldığı kararla Türkiye Maarif Vakfı'na bedelsiz olarak devredilmiştir (6721 sayılı Kanunun Geçici 1.maddesi).

Türkiye Maarif Vakfı Kanunu yürürlüğe girdikten itibaren 3 ay içinde Vakfın kuruluşu, resmi senedi ile Türk Medeni Kanunu hükümleri gereğince tesciline yönelik belli işlemlerin sonuçlandırılmasının MEB tarafından yürütüleceği öngörülmüştür.

Kanunun yürürlüğe girmesinden sonra Türkiye Maarif Vakfı'nın kuruluş işlemlerinde kullanılması amacıyla 1 ay içinde MEB bütçesinden 1 milyon TL Vakfın hesabına aktarılması öngörülmüştür. Aktarılan meblağın kuruluş tamamlandıktan sonra kalan kısmının ise Vakfın hesabına devredilecektir.

Türkiye Maarif Vakfı'nın tescil işlemlerinden sonra 1 ay içinde Vakfın teşkilatlanmasına ilişkin olarak Mütevelli Heyetin tüm kararları alması, mevcut Türk yasaları kapsamında Vakfın iç mevzuatını hazırlaması ve belirli organları ataması öngörülmüştür. Mütevelli Heyeti aynı zamanda Türkiye Maarif Vakfı'nın politikaları

ve stratejik planını hazırlamak, geçici bütçesi ve resmi internet sitesinin hazırlanmasını sağlamakla görevlendirilmiştir.

Maliye Bakanlığı tarafından uygun bir taşınmazın Türkiye Maarif Vakfı'nın kuruluş merkezi olarak bedelsiz şekilde Vakfın kullanımına bırakılması için karar alınmıştır. Türkiye Maarif Vakfı kuruluş ve teşkilatlanmasının tamamlanmasından sonra MEB tarafından yurtdışında kamuya ait olan varlıkların Bakanlar Kurulunun kararıyla Vakfa bedelsiz olarak devredilmesi öngörülmüştür.28.06.2016 tarihli 29756 sayılı Türkiye Maarif Vakfı Kanunu Resmî Gazetede yayımlandığı tarihten itibaren yürürlüğe girmiştir. Kanun hükümleri Bakanlar Kurulu tarafından yürütülmektedir (www.turkiyemaarif.org, 2020).

17/6/2016 tarihli, 6721 sayılı Kanun ile kurulan Türkiye Maarif Vakfı, Kanunun 28/6/2016 tarihinde Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmesiyle resmi olarak kurulmuş oldu. Kanunun 1. maddesinde Vakfın amaç ve kapsamı aşağıdaki gibi sıralanmıştır:

“Bu Kanunun amacı; yurtdışında insanlığın ortak birikim ve değerlerini esas alarak örgün ve yaygın eğitim hizmetlerinin verilmesi ve geliştirilmesi amacıyla okul öncesi eğitimden üniversite eğitimine kadar tüm eğitim süreçlerini kapsayacak şekilde burslar vermek, okullar, eğitim kurumları ve yurtlar gibi tesislerin açılması, yurt içi de dâhil olmak üzere bu kurumlarda görevlendirilebilecek öğretmenleri yetiştirmek, bilimsel araştırmalar ve araştırma-geliştirme çalışmaları yapmak, yayınlar yapmak ve metotlar geliştirmek ve faaliyette bulunduğu ülkenin mevzuatına uygun diğer eğitim faaliyetlerini yürütmek için merkezi İstanbul’da olan Türkiye Maarif Vakfının kurulması ve işleyişine ilişkin usul ve esasları belirlemektir.”

6721 sayılı Kanunun 2.maddesinde ise sayılan amaçları gerçekleştirmek amacıyla Vakfın yürüteceği faaliyetler belirtilmiştir:

a) Eğitim ve öğretim ile ilgili faaliyetler

Okul öncesi eğitim, ilk ve ortaöğretim, yükseköğretim kurumların açılması,

Yaygın eğitim verilmesi amacıyla kurslar, kültür merkezleri ve etüt merkezleri gibi tesislerin kurulması,

Eğitim tesislerinde laboratuvarlar, kütüphaneler, spor ve sanat tesislerinin kurulması,

Eğitime hizmet amacıyla internet sitesi gibi yayın organlarının kurulması,

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından uygun görülen eğitim programları ve içeriklerinin üretilmesi, geliştirilmesi, yayımlanması,

Eğitim kurumlarında hizmet alana ve hizmet veren kişilerin barınmak için ihtiyaç duyduduğu yurt, lojman, pansiyon gibi tesisleri kurmak.

b) (a) bendinde sayılan tesislerin satın alınması, devir alınması ve kiralanması.

c) Eğitimle ilgili benzer faaliyetleri bulunan kuruluş ve kurumlarla yasal sınırlarda ortaklık dahil olmak üzere her türlü iş birliğinin yapılması.

) Okul ncesi eğitimden başlayarak yükseköğretime kadar tüm eğitim süreçlerinde eğitim alanlara nakdi destekler, eğitim bursları, kitap, defter, bilgisayar, yazılım, kıyafet gibi ayni desteklerin sağlanması.

d) Eğitim metotları ve usulleri ile müfredat ve içeriğe yönelik olarak bilimsel araştırmaların, araştırma- geliştirme çalışmalarının yapılması, bu alanda yapılan çalışmalara destek olunması, bu kapsamda süreli ve süresiz yayınların yapılması, konferans, sempozyum ve çalıştayların düzenlenmesi, bu alanda faaliyeti bulunan kurum ve kuruluşlarla iş birliği yapılması.

e) Eğitim kurumlarında danışmanlık, eğitmenlik, akademisyenlik, okutmanlık gibi görevler üstlenecek kadroların yetiştirilmesi amacıyla; eğitim tesislerinin kurulması, eğitim programlarının düzenlenmesi, dünyada farklı bölgelerde eğitim programlarına katılımın teşvik edilmesi, katılımcılara barınma, burs gibi olanaklar sunulması, bu alanda faaliyeti bulunan kurum ve kuruluşlarla gerektiğinde iş birliği yapılması, maddi olarak destek verilmesi.

f) (a), (e) bentlerindeki faaliyetlerin yürütülmesi ve amacı kapsamındaki faaliyetlerin organize edilebilmesi amacıyla yurt içi ve yurtdışından ayni ve nakdi yardım kabul edilmesi, yurt içi ve yurtdışındaki gelir sağlayıcı işletmelerin kurulması, mevcut işletmelerle ortak olunması.

Türkiye Maarif Vakfı, belirtilen faaliyetleri tek başına gerçekleştirebileceği gibi gerçek ya da tüzel kişilerle birlikte yapabilir. Vakıf gerektiği takdirde tanıtım amaçlı faaliyetler de yürütebilir, ortak faaliyetlerde bulunabilir ya da bu faaliyetlere destek verebilir. Bunun yanında gerek duyulursa Vakıf bu maddede belirtilen tüm

faaliyetleri yapabilmek için özel hukuk tüzel kişiliğine sahip olan şirketler kurarak ya da mevcut şirketleri devir alarak faaliyetleri bu şekilde yapabilirler.

(Değişik: 3/10/2016-KHK-676/81 md.) Vakıf tarafından örgün ve yaygın eğitim kurumlarının açıldığı ülkelerde, Millî Eğitim Bakanlığı haricinde kamu kurum ve kuruluşlarının bu amaçla başka birimleri oluşturması ve açılması Millî Eğitim Bakanlığı tarafından izne tabi tutulmuştur.

Bunların dışında 2457 sayılı Yükseköğretim Kanunu Ek 39.maddesi hükmüne göre;

“Türkiye’deki Devlet üniversiteleri, Türkiye Maarif Vakfı önerisi, Yükseköğretim Kurulu olumlu görüşü ve Bakanlar Kurulu kararıyla yurtdışında akademik birimler ve bu kapsamda ihtiyaç duyulan sosyal tesisler kurabilir. Bu maddenin uygulanmasıyla ilgili usul ve esaslar Dışişleri Bakanlığı, Maliye Bakanlığı ve Türkiye Maarif Vakfının görüşleri alınarak Yükseköğretim Kurulu tarafından çıkarılan yönetmelikle belirlenir.”

Bu faaliyetler çerçevesinde 19.08.2019 tarihinden itibaren Türkiye Maarif Vakfı kuruluşundan bu yana 35 ülkede eğitim kurumları ve tesislerine sahip olup, faaliyetine 58 ülkede devam etmekte, 41 ülkede resmi temaslarına devam etmekte ve faaliyetlerini toplam 99 ülkede sürdürmektedir (www. turkiyemaarif.org, 2020).

2.1. Teşkilat Yapısı

Türkiye Maarif Vakfı organları Mütevelli Heyeti, Yönetim Kurulu ve Denetim Kurulu’ndan oluşmaktadır. 6721 sayılı Kanun ve Vakıf iç tüzüğü gereğince Vakfın teşkilatı; Vakıf organları ile bunlara bağlı olan destek birimleri, Yönetim Kuruluna bağlı olan Bölge Koordinatörlükleri, ana hizmet birimleri ve daire başkanlıklarından, ülke direktörleri ve bağlı alt birimlerinden meydana gelmektedir.

Mütevelli Heyeti

6721 sayılı Kanun 3.maddesi hükümlerine göre Mütevelli Heyeti, 12 üyeden oluşan vakfın karar organıdır. Üyelerden yedi daimî üye Cumhurbaşkanı tarafından atanmakta, üyelerin ikisi Millî Eğitim Bakanlığı temsilcisi olup, Maliye Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulu temsilcilerinden oluşmaktadır. Mütevelli Heyetinin daimî üyeleri kendi aralarında gizli oylama ile beş yıllığına görev yapmak üzere başkan ve başkan vekilini seçmektedirler.

Herhangi bir nedenle Müttevelli Heyeti başkanının görevi sona erdiği takdirde başkan vekilinin de görevi sonlanmaktadır. Herhangi bir nedenle Müttevelli Heyeti Başkanlığı boşaldığında, yeni başkan seçilinceye kadar en yaşlı daimî üye toplantılara başkanlık etmektedir. Kural olarak yeni başkan ve başkan vekili makamın boşalmasından sonraki ilk Müttevelli Heyeti toplantısı sırasında gizli oylama ile seçilir. Fakat başkanlık makamının boşalması, daimî üyeliklerde olan boşalmalara ilişkin olursa, başkanlık seçimi öncesinde daimî üyelik seçimleri yapılarak, üyeler tamamlanır. Yeni daimî üyelerle yapılan ilk Müttevelli Heyeti toplantısında başkan ve başkan vekili seçimi yapılır.

Türkiye Maarif Vakfı kuruluşundaki gerçek kişilerle tüzel kişi temsilcileri vakfın Müttevelli Heyetini oluşturur. Daimî üyeliklerde boşalma olduğu takdirde ilk Müttevelli Heyeti toplantısında salt çoğunlukla daimî üyeler yeni üyeleri seçer. Oylamada eşitlik olduğu takdirde en yaşlı daimî üyenin oyuna göre çoğunluk sağlandığı kabul edilir.

Temsilci üyeliklerinde boşalma olduğu takdirde Müttevelli Heyeti, ilgili kurumdan yeni temsilcinin atanmasını talep eder. Mazeretsiz olarak Müttevelli Heyeti toplantılarına arka arkaya üç defa ya da mazeretsiz olarak son on toplantının beşine katılmayan temsilci üyenin Müttevelli Heyeti üyeliği sona erer (www.turkiyemaarif.org, 2020).

Müttevelli Heyeti gerektiği takdirde Türkiye Maarif Vakfı resmi senedinde değişiklik yapma hakkına sahiptir.

Bu belirtilenler dışında Vakfa faydalı olması amacıyla İç tüzüğündeki hükümler doğrultusunda;

- a. Yönetim kurulu üyelerini seçme,
- b. Yönetim kurulu üyelerinin arasından yönetim kurulu başkanını atama,
- c. Yönetim kurulu başkanlığı ya da üyeliklerinde boşalma olduğu takdirde olağanüstü toplantı yaparak yeni başkan ya da üyeleri seçme,
- ç. Denetleme kurulu başkanını, asil ve yedek üyelerini seçme,
- d. Yönetim kurulu üyelerine ait özlük haklarını, denetim kurulu üyelerinin huzur hakkının miktarını belirleme,

- e. Vakıf faaliyetleri çerçevesinde tavsiye kararları alma, bu kararların yönetim kuruluna bildirilmesini sağlama,
- f. İhtiyaç olduğunda, Vakıf senedi 17.madde gereğince değişiklik yapılmasına ilişkin karar alma, yapılan senet değişikliklerini duruma,
- g. Vakıf namına, hesabına sözleşme ve mukavele yapılması, hukuki belge ya da senet tanzim edecek Vakıf temsilcilerinin belirlenmesi amacıyla yönetim kurulu kararlarının sonuçlandırılması,
- h. Yönetim kurulunun Vakıf iç tüzüğü ve yönetmeliklere dair alınan kararların sonuçlandırılması,
- ı. Vakfın faaliyetlerine ilişkin genel politikaların belirlenmesi, yönetim kurulunun hazırladığı stratejik planları ve eylem planlarının karar bağlanması,
- i. Vakfın yurtdışındaki faaliyetlerine yönelik genel politikalarının belirlenmesi, yönetim kurulunun yabancı bir ülkede vakfın faaliyete başlamasında ya da yabancı ülkede sürdürdüğü faaliyetleri sonlandırmasına dair önerilerinin karara bağlanması,
- j. Yönetim kurulunun hazırlayacağı yıllık bütçe tasarılarının karar bağlanması,
- k. Yönetim kurulunun talebi ya da ihtiyaç duyulması halinde yeni kadroların oluşturulması, ilgili yönetmeliğe göre Vakıf çalışanlarının atanması ve görevden alınmasına dair hususların karara bağlanması,
- l. Her türlü taşınır ve taşınmaz malların yetkili makamların izni doğrultusunda devir alma, kiralama, satış, işletme ve işlettirme, ticari işletmelerin kurulumu, kurulmuş işletmelere ortak olunması, ortak şirket ve işletmelerde Vakıf temsilcilerinin seçilmesine dair hususların karara bağlanması,
- m. Vasiyet, ayni ve nakdi bağış ve diğer teberruları kabul etme,
- n. Her türlü hakkın satın alınması, devir alınması, bunların başkalarına devir edilmesi, satılması ya da üzerlerinde hukuki tasarruflarda bulunma kararlarının alınması,
- o. Yönetim kurulunun hazırladığı bilanço, gelir gider hesabı ve yıllık programı, geçici bütçenin karara bağlanması,

- ö. Yönetim kurulunun Vakıf faaliyetlerine dair hazırlayacağı çalışma raporlarının belirli sürelerde Mütevelli Heyetine sunulması gerektiğine ilişkin kararın alınması,
- p. Yönetim kurulunun hazırladığı yıllık faaliyet raporu ve denetim kurulu raporlarını inceleme, yönetim kurulu ibra kararlarını verebilir.

Stratejik plan, politika, yatırım ve bütçeye ilişkin olan ve Vakfın amacına dair alınacak kararlar, sadece Mütevelli Heyeti başkanı ya da başkan vekilinin bulunduğu toplantıda alınabilir.

Mütevelli Heyeti yetki ve görevlerini kendisi yerine getirebileceği gibi yetki ve görevleri arasından bir kısmını sınırlarını belirlemek kaydıyla yönetim kuruluna devredebilir.

Mütevelli Heyeti başkanı sorumlulukları, görev ve yetkileri aşağıdaki gibidir;

- a. Başkan iç tüzüğün ilgili maddesi uyarınca Mütevelli Heyetinin toplantılarını düzenler.
- b. Mütevelli Heyetine başkanlık eder.
- c. Yönetim kurulunu gerektiği zaman toplar ve başkanlık eder.
- d. Olağan toplantılarda yer alacak Mütevelli Heyeti dışındaki kişileri belirler.
- e. Boşalan daimî üyeliklerde alınacak tedbirleri belirler.
- f. Gerek duyulduğunda ilgili kurumlardan yeni temsilci atanmasını ister.
- g. Mütevelli Heyeti üyelerinin toplantılara katılımlarını takip eder, mazeret göstermeden arka arkaya iki toplantıya katılmayan ya da son yapılan sekiz toplantının üçüne katılmamış olan üyeleri bilgilendirir.
- h. Mütevelli Heyeti tarafından alınan kararları yönetim kuruluna bildirir.
- ı. Mütevelli Heyeti başkanlığına diğer kurum ve kuruluşlardan iletilen, Vakıf faaliyetlerine ilişkin her türlü belge, yazı, bilginin üst yazı ile yönetim kurulu başkanlığına iletilmesi.
- i. Mütevelli Heyetinin yaptığı işlerle ilgili yönetim kurulunun bilgilendirilmesi.
- j. Mütevelli Heyetinde yapılacak işlerle ilgili olarak organizasyonu sağlama.

k. Vakıf çalışanlarının atanması ve görevden alınması kararlarını ilgili yönetmelik uyarınca imzalama ve bu işlemlerle ilgili Mütevelli Heyetini bilgilendirme.

l. Yönetim kurulu tarafından iletilen hususların Mütevelli Heyetinde görüşülmesini sağlama.

m. Bir usulsüzlük ya da yerindelik problemi olduğu iddiası ya da şüphesinin bulunması halinde ya da yönetim kurulu ya da Mütevelli Heyeti talebi halinde ya da lüzum görüldüğünde denetim kurulunu re'sen göreve çağırır.

n. Mütevelli Heyeti başkanı görev ve yetkilerinin sınırlarını ve çerçevesini açık şekilde belirlemek şartıyla bir kısmını üyelerden birine devir edebilir.

o. Mütevelli Heyeti başkanının bulunmadığı toplantılarda görev ve yetkiler başkan vekili tarafından yerine getirilir (www.turkiyemaarif.org, 2020).

Yönetim Kurulu

Türkiye Maarif Vakfının icra organı olan yönetim kurulu, Vakfı temsil yetkisine sahiptir. Yönetim kurulu, başkan ve altı üyeden oluşmaktadır. Üyeler ve başkan Mütevelli Heyeti tarafından beş yıllığına atanmakta ve gerektiğinde görevden alınabilmektedir. Yönetim kurulu üyeleri Mütevelli Heyeti içinden ya da dışından seçilebilir.

Yönetim kurulu üyeleri finans, hukuk, eğitim yöneticiliği, eğitim, uluslararası ilişkiler, iletişim alanlarında uzman kişilerden seçilir. Yönetim kurulu üyelerinin her biri aynı zamanda kendine bağlı olan ana hizmet biriminin başkanı sıfatındadır.

Yönetim kuruluna bağlı olan ana hizmet birimleri aşağıdaki gibidir;

- a. Stratejik Planlama ve Yatırım Politikaları
- b. Eğitim Politikaları ve Öğretim Programları
- c. Müessese ve İktisadi İşletmeler
- d. Öğrenci ve Mezun Takip İşleri
- e. Eğitici ve Yetiştirme ve İnsan Kaynakları Yönetimi
- f. Mevzuat Değerlendirme ve Denetim Hizmetleri

Mütevelli Heyeti tarafından belirlenmediği takdirde yönetim kurulunun ilk toplantısında başkan ve muhasip üye seçilir ve görev taksimi yapılır. Yönetim kurulu üyeliği görev süresi bitmeden önce herhangi bir nedenle sona eren üye yerine Mütevelli Heyeti tarafından yeniden atama yapılır. Yönetim kurulu üye tam sayısı salt çoğunlukla toplanır, kararlar toplantıya katılanların salt çoğunluğu ile alınır.

Yönetim kurulunda başkan ve üyeler çekimser oy kullanamaz. Kararlar noter tasdikli karar defterine yazılır ve imzalanır.

Üyeler yönetim kurulu toplantılarına mazeret bildirmeksizin arka arkaya üç defa ya da mazeretsiz olarak son on toplantının beşine katılmadığında üyeliği sona erer.

Yönetim kurulu Vakfın amacına ve mevzuata uygun şekilde Vakfa faydalı olması için, Vakfın vizyonu, misyonu ve değerleri kapsamında Mütevelli Heyetinin belirlediği politikalar çerçevesinde, stratejik plana uygun olarak aşağıdaki görevleri yerine getirir:

- a. Vakıf faaliyetlerinin verimli ve düzenli yürütülmesini sağlar.
- b. Mütevelli Heyeti toplantıları için gündem önerileri hazırlar.
- c. Mütevelli Heyeti tarafından Vakıf faaliyetlerine ilişkin aldığı tavsiye kararlarının öncelikli değerlendirir.
- d. Vakıflar Genel Müdürlüğü, ilgili Bölge müdürlükleriyle yasalar doğrultusunda ilişkiyi devam ettirir.
- e. İlgili kurum ve kuruluşlarla koordinasyon ve iş birliği içinde olarak, faaliyette bulunulacak ülkelerdeki ilişkileri sağlar, gerektiğinde Mütevelli Heyetinden destek alır.
- f. Mütevelli Heyetine Vakfın bir ülkede faaliyete başlamasına ya da faaliyetin sonlandırılmasına ilişkin önerileri sunar.
- g. Vakıf adına yurt içi ve yurtdışında tüm kurum ve kuruluşlarla gerçek ve tüzel kişiler nezdinde Vakfı temsil eder. Vakfın amacının gerçekleştirilmesini sağlayacak idari, hukuki, mali ve diğer girişimlerde bulunur. Ayrıca Vakıf senedindeki 5.maddesinde sayılan işlemleri ve işleri yapar.
- h. Vakıf adına ve hesabına sözleşme, mukavele, senet, hukuki belge tanzim etmeye yetkili olan temsilcileri belirleyerek, onay için Mütevelli Heyetine sunar.

1. Vakıf iç tüzüğü, yönetmelikleri, değişiklik önerilerini hazırlar ve Mütevelli Heyetine onay için sunar.
 - i. Vakıf çalışmalarının yürütülmesi amacıyla kanuna, iç tüzüğe ve senede uygun şekilde gerekli olan alanlarda genelgeler, yönetmelikler, önergeler ve düzenleyici işlemleri yapabilir.
 - j. Stratejik planlar ve eylem planlarını hazırlayarak Mütevelli Heyetine onay için sunar.
 - k. Vakıfta muhasebe işlerinin kontrolü ve takibini yapar, hesap döneminin sonunda bilanço ve gelir-gider cetvelinin ilgili birimde düzenlenmesini ve idareye gönderilmesini sağlar.
 - l. Daire başkanlıklarının, ana hizmet birimlerinin, bölge koordinatörlükleri, bölge masaları, ülke direktörlüklerinin, destek hizmet birimlerinin çalışma esaslarını usullerini belirler.
 - m. Gerek duyulursa yeni kadroların alınmasını sağlayacak çalışmaları yapar ve Mütevelli Heyeti onayına sunar.
 - n. Vakıf çalışanlarına ilişkin özlük haklarının alt ve üst sınırlarını, usullerini ve sürelerini yönetmeliklere uygun şekilde belirler.
 - o. Vakıf çalışanlarının ilgili yönetmelikler gereğince atama ve görevden alma kararlarını hazırlayarak Mütevelli Heyeti onayına sunar.
 - ö. Vakfın ihdas edeceği burslara ilişkin ayrıntılı plan hazırlanması ve buna uygun şekilde burs çalışmalarının yürütülmesini sağlar.
 - p. Vakıf için kaynak geliştirme ve mal varlığı değerlendirmesine ilişkin esasları ve usulleri hazırlayarak, gereken işlemleri yapar, ilgili birimleri bu konuda yetkilendirir.
 - r. Mütevelli Heyetin kararları çerçevesinde her tür taşınır ve taşınmazın satın alınmasını, satılmasını, kiralanmasını, işletilmesini, işlettirilmesini, şirketler ve işletmelerle ortaklık kurulmasını, bu şirket ve işletmelerde Vakıf temsilcilerinin seçimini yapar.
 - s. Mütevelli Heyetin onayına vasiyet, ayni ve nakdi bağış ve diğer teberruları sunar.

ş. Her türlü hakkın satın alınmasına, devir alınmasına ya da başkalarına devir edilmesine, satılmasına ve hukuki tasarrufta bulunmaya ilişkin önerileri Mütevelli Heyetin onayına sunar.

t. Gelir-gide hesabı, bilanço, yıllık program ve geçici bütçeyi hazırlar ve onay için Mütevelli Heyetine sunar.

u. Vakfın faaliyetlerine yönelik çalışma raporlarını hazırlar ve Mütevelli Heyetine sunar.

ü. İbra için denetim kurulu raporunu ve yıllık faaliyet raporunu sunar.

v. Vakıf faaliyetlerine yönelik internet sitelerini, resmi internet sitesini, veri tabanlarını, portalları, elektronik sistemleri, tanıtıcı belgeler ve faaliyet planları hazırlar.

y. Vakfın amacına yönelik bilimsel çalışmalar, araştırmalar, araştırma geliştirme (AR-GE) çalışmaları yapılmasını, bu çalışmaların desteklenmesini ya da çalışma grupları kurulmasını ya da teknik komiteler kurulmasını hususlarında gerekçeli görüşlerini onaya sunar.

z. Yönetim kurulu kendisine Mütevelli Heyeti tarafından tevdi edilen görevleri iç tüzüğün 3.2.1.maddesi c bendi gereğince yerine getirir.

Yönetim kurulu bu sayılan görev ve yetkileri kendisi yerine getirebilir ya da görev ve yetkileri sınırlarını açık olarak belirleyerek hizmet birimlerine devir edebilir. Yönetim kurulu üyelerinin Mütevelli Heyetine karşı sorumluluğu bulunmaktadır (www.turkiyemaarif.org, 2020).

Denetim Kurulu

6721 sayılı Kanun ve iç tüzüğü hükümlerine göre denetim kurulu, vakıf hesaplarının ve faaliyetlerinin incelenmesinden sorumludur. Denetim kurulunu oluşturan beş asil ve beş yedek üye Mütevelli Heyeti tarafından beş yıllığına atanmaktadır. Asil ve yedek üyelerin belirlenmesi sırasında Maliye Bakanlığı ve Millî Eğitim Bakanlığı temsilcilerine de yer verilmektedir. Asil üyeliklerde boşalma olduğu takdirde Mütevelli Heyeti üyeliğin niteliğine bağlı olarak yeter sayıda yedek üyeyi görev için çağırarak, yeni yedek üyeleri belirler.

Denetim kurulunda görev yapan asil ve yedek üyeler Vakfa ait diğer organlarda aynı anda başka bir görevde bulunamazlar. Denetim kurulu Vakfın amacına ve mevzuata uygun şekilde aşağıdaki görevleri yaparlar;

a. Türkiye Maarif Vakfı gelir ve giderleri bakımından Vakfın kuruluş amaçlarına, yasal zorunluluklara, ilgili mevzuata, kanunlara uyulup uyulmadığı hususu Mütevelli Heyeti adına denetleme yapar.

b. Hazırladığı denetim raporunu, Mütevelli Heyetine sunması için yönetim kuruluna verir. Yapılan denetimler defter, belgeler ve kayıtlar üzerinden yapılmaktadır (www.turkiyemaarif.org, 2020).

Ana Hizmet Birimleri, Bölge Koordinatörlükleri, Daire Başkanlıkları ve Destek Hizmet Birimleri

Ana hizmet birimleri Vakıf amacına uygun şekilde Vakıf faaliyetlerinin yürütülmesinin sağlanması amacıyla senet gereği oluşturulan, yönetim kurulu üyesine ya da yönetim kurulu başkanına bağlı olarak çalışan birimlerdir. Ana hizmet birimlerinin sorumluluğu yönetim kuruluna karşıdır.

Bölge koordinatörleri sınırları Mütevelli Heyet tarafından belirlenmiş coğrafi bölgelerde yapılacak Vakıf faaliyetlerinin amaca uygun yürütülmesini sağlamak amacıyla her biri yönetim kurulu üyesine ya da başkanına bağlı çalışan birimlerdir. Bölge koordinatörlerinin sorumluluğu yönetim kuruluna karşıdır. İhtiyaç olduğunda bölge koordinatörlerine bağlı olarak ülke koordinatörlükleri kurulabilir. Ülke direktörlerinin sorumluluğu bölge koordinatörlerine, bölge koordinatörleri ise ilgili yönetim kurulu üyesine karşıdır. Koordinatörler ve bağlı alt birimlerin çalışma esas ve usulleri ihtiyaçlar ve özel koşullar dikkate alınarak, Mütevelli Heyeti kararları çerçevesinde yönetim kurulu tarafından belirlenmektedir.

Daire başkanlıkları, Mütevelli Heyeti tarafından belirlenen ilkeler doğrultusunda yönetim kurulu tarafından ana hizmet birimlerine bağlı kurulan, yönetim kurulu üyelerine ya da başkanına bağlı çalışan birimlerdir. Daire başkanlığının her biri bir daire başkanı tarafından yönetilmektedir. Daire başkanına bağlı çalışan uzman ve uzman yardımcıları ile diğer çalışanlar bulunmaktadır. Daire başkanı biriminin faaliyetleri bakımından hangi yönetim kurulu üyesine bağlı ise ona karşı sorumludur. Birimler arasında koordinasyonun sağlanması amacıyla, yönetim kurulu tarafından

belirlenmiş aralıklarla daire başkanlıklarının yöneticileri toplanırlar. Yönetim kurulu ilgili toplantılarının çalışma usul ve esaslarını belirler.

Hizmet destek birimleri ise Vakıf organları ile organ başkanlıklarının çalışmalarının organize edilmesi, gerek duyulan alanlarda çalışmalara destek verilebilmesi için Mütevelli Heyetin belirlediği esaslar doğrultusunda ilgili organların ihdas ettiği danışmanlık, genel sekreterlik, sekretarya, özel kalem müdürlüğü gibi birimlerden oluşmaktadır (www. turkiyemaarif.org, 2020).

2.2. Bütçe ve Gelir Durumu

6721 sayılı Kanunun 5.maddesi hükümlerine göre Türkiye Maarif Vakfı Kanununun 2.maddesindeki amaç ve faaliyetleri çerçevesinde yıllık bütçe yapmaktadır. Türkiye Maarif Vakfı bir takvim yılında elde ettiği brüt gelirin en çok üçte birini idari, mali, hukuki ve yardımcı olacak işlerde çalışan personele, idame ve yönetim masraflarıyla ihtiyatlara, brüt gelirin üçte ikisini ise Vakfın amaçlarına, amaçlarını gerçekleştirebilmek için çalışan personel ile mal varlığının artmasını sağlayacak yatırımlar için kullanır. Bunun yanında Vakfın amaçlarını gerçekleştirebilmek için yurt içinde ve yurtdışında iktisadi işletme ya da sermaye şirketi devir alabilir, kurabilir ya da ortak olabilir.

Türkiye Maarif Vakfı Kanunu'na göre Vakfın belirli gelir kaynakları bulunmaktadır. Vakfın gelirleri aşağıdaki gibidir (www. turkiyemaarif.org, 2020);

- a. Türkiye Maarif Vakfı amaçlarına uygun ulusal ya da uluslararası fonlardan gelen hibeler dahil her tür şartlı ya da şartsız bağışlar ve yardımlar,
- b. Menkul ve gayrimenkuller, yurt içi ve yurtdışı ürünler, ayni ve nakdi yardımlar, irat ve vasiyet bağışları,
- c. Vakfın faaliyetlerinden dolayı elde edilen farklı gelirler,
- d. Vakfın taşınır ve taşınmaz varlıklarıyla diğer haklarının değerlendirilmesi,
- e. Bakanlar Kurulu kararıyla Türkiye Cumhuriyeti genel bütçesi ve kamu kurum ve kuruluşlarında aktarılan miktarlar,
- f. Bu sayılanlar dışındaki gelirler.

Türkiye Maarif Vakfı'nın 6721 sayılı Kanun ile belirlenmiş muafiyet ve indirimleri, belirli istisnaları aşağıdaki gibidir;

- a. Türkiye Maarif Vakfı iktisadi işletmeler ve iştirakler haricinde kurumlar vergisinden muaftır,
- b. Türkiye Maarif Vakfı'na yapılan bağıl ve yardımlar intikal ve veraset vergisinden muaftır,
- c. Kanun kapsamında Vakfın faaliyetleri çerçevesinde yapılan işlemler bakımından harçlardan, sahibi olduğu taşınmazlar nedeniyle emlak vergisinden, amaçları doğrultusunda düzenlenen kağıtlardan kaynaklı damga vergisinden muaftır,
- d. Türkiye Maarif Vakfı, Bakanlar Kurulunca tanınan vergi muafiyetinden, diğer kanunlarla tanınan vergi, resim ve harç istisnasından yararlanır,
- e. Türkiye Maarif Vakfı'na yapılacak bağışlar ve yardımlar kurumlar ve gelir vergisi matrahından indirilir.

25.06.2019 tarihli, 1203 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı ile Türkiye Maarif Vakfı için amaçlarını gerçekleştirebilmek için yapacağı hizmetlere dair giderlerin karşılanması için 2019 yılında Millî Eğitim Bakanlığı'nın bütçesinden 541 milyon TL kadar aktarım yapılacaktır (www.resmigazete.gov.tr, Erişim Tarihi: 27.03.2020).

Maliye Bakanlığı tarafından hazırlanmış 20 Haziran 2017 tarihli 5504 sayılı yazısı gereği Bakanlar Kurulu 3 Temmuz 2017 tarihinde Vakfa genel bütçe ve ilgili kurum ve kuruluşlardan kaynak aktarımı hakkındaki 2017/10547 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı kabul edilmiştir. 17 Ağustos 2017 tarihli Resmî Gazetede kararın yayınlanmasından sonra Türkiye Maarif Vakfına MEB bütçesinden 241 milyon TL aktarım yapılmıştır (Resmî Gazete, 2017).

Yurtdışında bulunan FETÖ okullarıyla mücadele kapsamında AKP hükümeti tarafından kurulan Türkiye Maarif Vakfı'na 2017 tarihine kadar genel bütçeden 228 milyon TL ayrıldığı bilinmektedir. Bağış toplama hakkını kullanan Vakfın buna ilaveten 6 milyon 773 bin TL daha topladığı bilinmektedir. Türkiye Maarif Vakfı'nın genişliği ile dikkat çeken bütçesinin Cumhurbaşkanı kararında belirtilmiş olan hedefin altında kaldığı görülmektedir. Kararda belirtildiği üzere MEB tarafından Vakfa vermeyi taahhüt edilen 241 milyon TL bütçenin %95 tutarının Aralık 2017 itibarıyla aktarıldığı bildirilmiştir. Kararda belirtilen bütçe tutarının kalanının 2018 yılında aktarılacağı beklenmektedir (Cumhuriyet, "Erdoğan'ın Talimatıyla Kurulan Maarif Vakfı'na Dev Bütçe", Erişim Tarihi: 27.03.2020).

2.3. Personel Görevlendirmesi

6721 sayılı Kanuna göre Türkiye Maarif Vakfı tarafından yurtdışında görevlendirilen okul yöneticileri ve öğretmenler, 15 Temmuz 1950 tarihli 5682 sayılı Pasaport Kanununun 14.maddesi gereğince Hükümet tarafından belirlenen, belediyeler ve özel idareler tarafından resmi görevle dış ülkelere gönderilen kişilere ya da dış ülkelerde göreve alınanlara tanınan tüm haklardan yararlanabilmektedirler.

Türkiye Maarif Vakfı tarafından istihdam edilen insan kaynağına dair Vakıf senedine, 6721 sayılı Kanuna ve Vakıf iç tüzüğüne dayalı insan kaynakları yönetmeliği bulunmaktadır. Vakıftaki insan kaynakları politikalarının kapsamını, amacını, uygulama aşamalarını, genel esaslarını, yetki ve sorumlulukları düzenleyen yönetmelik, Vakıf tarafından yürütülen ya da yönetilen faaliyetlerde görevli olan tüm personeli kapsamaktadır.

Vakfın yurtdışındaki teşkilatında istihdam edilen personeller için de özel hükümler getirilerek, yurtdışı teşkilat yönetmeliği çıkarılmıştır. Türkiye Maarif Vakfı yıllık işgücü planlaması yapar. İnsan kaynakları yönetmeliği 7.maddesinde bulunan yıllık işgücü planlaması hususundaki hükümler aşağıdaki gibidir;

“(1) Vakıf insan kaynakları planlaması; Vakfın insan kaynağı ihtiyaçlarının belirlenmesi amacıyla, Vakfın faaliyetleri, personel istihdamını etkileyebilecek teknolojik yenilikler, insan kaynağındaki niteliksel gelişmeler ve yasal düzenlemeler ile hizmetin etkin, sürekli, verimli, kaliteli ve en uygun sayıda personel tarafından yürütülmesinin sağlanması hususları göz önüne alınarak yapılır.”

Yönetmeliğin 8.maddesindeki hüküm gereğince hazırlanan yıllık iş gücü planı içindeki pozisyonlar için personel istek formu doldurulması gerektiği belirtilmektedir. İşe alınma koşullarını sağlayan adaylar belirlenir ve adayların arasından bir seçim yapılır. Adayların atama yetkisi ise detaylarıyla insan kaynakları yönetmeliği 12.maddesinde düzenlenmiştir:

“(1) Atama ile ilgili tüm işlemler İnsan Kaynakları Daire Başkanlığı tarafından yürütülür.

(2) Daire Başkanları, Ülke Direktörleri, Bölge Koordinatörleri, Okul ve Yurt Müdürleri ilgili yönetim kurulu üyesi ya da üyelerinin önerisiyle yönetim kurulu başkanının teklifi ve Mütevelli Heyeti Başkanının onay vermesiyle göreve atanırlar.

(3) 2. fıkradaki görev unvanlarının dışındaki diğer Vakıf çalışanları, ilgili yönetim kurulu üyesinin uygun görmesi ve yönetim kurulu başkanının onayıyla atanırlar.

(4) Atamalarda görev tanımlarında belirlenmiş olan asgari yeterliliklere sahip olma şartı aranır.”

Her Vakıf çalışanı için özlük dosyası açılmaktadır ve bu dosyaların gizliliği esastır.

Vakıf çalışanlarının tümü İş Kanunu hükümlerine tabidir. İnsan kaynakları yönetmeliği 22.maddesi gereğince;

“1) Çalışanların haftalık çalışma süresi 45 saattir. Vakıf çalışanlarının günlük ve haftalık çalışma ve dinlenme süreleri yönetim kurulu tarafından İş Kanunu 63.maddesine göre belirlenir.

(2) Vakıfta yoğunlaştırılmış iş günleri, iş haftası ve denkleştirme esasları kapsamında çalışma uygulanabilir. Vakıf çalışanları bu esaslar doğrultusunda çalışmayı kabul etmiş sayılırlar. Yoğunlaştırılmış iş günleri, iş haftası denkleştirme sürelerinin uygulamasından önce bunun süresi ve başlangıcı çalışanlara yöneticiler tarafından bildirilir.

(3) İş Kanunu 68.maddesi gereğince verilecek ara dinlenmeler, hizmetin devamlılığını sağlayabilmek için, personellerin arasında farklı saatlere yayarak uygulanabilir.”

Vakıf çalışanlarının kıdem süreleri, yıllık izin süreleri gibi süreler İş Kanunu hükümleri çerçevesinde belirlenmiştir. İlgili yönetmeliğin 40.maddesi gereğince;

“1) Vakıf çalışanlarının yıllık ücretli izin süreleri İş Kanunu'nda belirtilen süreler ve kıdem süreleri esas alınarak aşağıdaki şekilde uygulanır.

Hizmet süresi 5 yıl olanların yıllık izin süresi 14 işgünü, 5-15 yıl arası olanların 20 işgünü, 15 yıl ve fazlası hizmet süresi olanların ise yıllık izin süresi 26 işgünü olarak uygulanır.

(2) 18 yaşından küçük ve 50 yaşından büyük olan personelin yıllık ücretli izin süreleri 20 günden az olamaz.

(3) Yurt dışında görevli olan personelin her eğitim öğretim döneminde ilgili ülkeye ilişkin tatil döneminde 30 takvim günü izni hakkı vardır. Bir eğitim öğretim döneminde kullanılmayan izinlerin bir sonraki döneme aktarımı yapılmaz. Bunun

yanında diğer özel izin hükümlerinde yurtdışı personeli görevlendirme esasları yönergesi hükümleri dikkate alınır.

(4) Bu s relerin arttırılması yönetim kurulu kararı ile olur.”

Bunlara ek olarak, 6721 sayılı Kanun’unun “Personel görevlendirilmesi” başlıklı Ek 1.maddesi hükmüne göre (Ek: 3/10/2016-KHK-676/83 m.; Aynen kabul: 1/2/2018-7070/67 m.);

“(1) Kanununun 2.maddesinde sayılan faaliyetlerinin yürütülmesi için gerek duyulan personelin temin edilmesi için kamu kurumlarında istihdam edilen Devlet memurları ile  ğretim elemanları arasında gerekli nitelikleri taşıyanlar, Türkiye Maarif Vakfı’nın talebiyle ve kendilerinin isteği ile kurumları tarafından;

a) En fazla iki yıl süre ile Türkiye Maarif Vakfı’nda görevlendirilebilir. Bu görevlendirmeler, iki yılın dolması ile gerektiğinde aynı usulle ikişer yıl süre ile en fazla üç kez daha uzatılabilir. Bu şekilde görevlendirilen personel görevleri süresince ücretli izinli sayılırlar. Bu personele yurtdışında görev yaptıkları süre için, görevlendirildikleri ülkede sürekli görevli olan ve 9. derecenin 1. kademesinden aylık alan bek r memura ödenmekte olan yurtdışı aylığını geçmemek kaydıyla Mütevelli Heyeti tarafından belirlenecek miktarda Vakıf tarafından ödeme yapılabilir” (www.turkiyemaarif.org, 2020).

3. Türkiye Maarif Vakfı’nın Toplumdaki Yeri ve  nemi

Türkiye Maarif Vakfı, Türkiye’nin eğitim alanında dünyaya açılan bir penceresi olarak toplumda her geçen gün etkisini arttırmaya devam etmektedir. 2016 yılında kurulan Vakıf, Türkiye Cumhuriyeti’nin adına yurtdışında eğitim  ğretim kurumları açmak, işletmek ve devir almak faaliyetlerini yürütmektedir. Kurulduğu yılda 5 ülkedeki faaliyetleri 2019 yılında 41 ülkeye ulaşmıştır. Bu ülkelerde 307 eğitim kurumu, 6000 kadar idareci, 41 yurt binası, eğitmen ve destek personelleri ile hizmetlerine devam etmektedir. Türkiye Maarif Vakfı  ğrencilere eğitim  ğretim, burs ve barınma hizmeti vermektedir. Günümüzde gerçekleştirdiği eğitim faaliyetleri, eğitim alanındaki iş birlikleri, eğitim fuarları ile ülke adına küresel eğitim markası konumuna ulaşmıştır (www.turkiyemaarif.org, 2020). Bu başlık altında Türkiye Maarif Vakfı’nın toplumdaki yeri ve önemi ele alınacak, iktisadi ve

ticari açıdan, siyasi ve içtimai açıdan, eğitim ve kültür açısından bir değerlendirme yapılacaktır.

3.1. İktisadi ve Ticari Açıdan

Çok partili hayata geçişin yaşandığı 1950’de demokrasi yolculuğunda önemli bir adım atılmış, siyasi alanda Menderes ve Özal ile birlikte Türkiye’de normalleşme sürecine başlanmıştır. Hayat seviyesi sosyo-ekonomik alanda yükselmiş ve refah düzeyi artmıştır. Buna rağmen askeri darbeler siyasi ve toplumsal olarak yaşama sekte vurmaya devam ediyordu. Türkiye tarihinde 27 Mayıs 1960, 12 Mart 1971 ve 12 Eylül 1980 tarihinde yaşanan üç darbe ülkenin uluslararası alandaki demokratik görünümüne zarar vermiş, bir yandan da sosyo-ekonomik olarak çalkantılar yaşanmasına neden olmuştur (Ünay ve Dilek, 2017: 8).

1960 darbesinden sonra 1961 yılında kurulan Ordu Yardımlaşma Kurumu (OYAK), TSK mensuplarına ait yardımlaşma fonu olarak ekonomik güç odağı ve ordunun üst kademesine kurumsal güvence mekanizması haline gelmiştir. OYAK yardımıyla üretimden finansa kadar farklı alanlara yatırım yapılabiliyor, ortaklıklara giriliyordu. OYAK Grubu tarafından 2015 yılında yapılan toplam ihracat miktarı 3,3 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Bu Türkiye’nin toplam ihracatının %2,3 kadarını oluşturmuştur. Ak Parti hükümeti ile birlikte 2000’li yıllarda otorite ve sivil denetim güçlense de OYAK tarafından oluşturulan ekonomik düzen büyüklüğünü hala korumaktaydı (Ünay ve Dilek, 2017: 13-15). 15 Temmuz darbe girişiminde OYAK yönetiminde yer alan 4 asker üyesinden olan Türkiye Genelkurmay Personel Plan Yönetim Başkanı Tuğgeneral Mehmet Partigöç’ün darbeciler arasında olması da Fetullahçı Terör Örgütü’nün (FETÖ) OYAK içine sızmak istediğinin bir göstergesidir. Darbenin başarısız olması ise FETÖ tarafından bu yapının ele geçirilemediğini göstermektedir (Hürriyet, “Oyakta Fetö Gölgesi, 29.08.2016).

OHAL kapsamındaki önemli gelişmelerinden olan ve ticari yaşamı yakından ilgilendiren FETÖ ile ilişkin şirketlerin malvarlıklarına el konulması, ticari faaliyetlerinin engellenmesi, zamanla şirketlerin tasfiye edilecek olmasıdır. Bu gelişmelerle şirketlerin pek çoğunun ticari faaliyetleri durdurularak ya da devlet tarafından el konma yoluyla faaliyetlerinin kontrol altına alınması sağlanmıştır. 17 Ağustos 2016 tarihli 29804 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 670 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile kapatılan şirketlerin, kuruluşların, basın

yayın organlarının her türlü malvarlıkları Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne ya da devlet hazinesine devredilmiştir. Kararname hükümlerine göre kapatılmış vakıfların mülkiyetleri Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün eğitim tesislerinin kamu kurum ve kuruluşlarına bedelsiz olarak, özel hukuk tüzel tüzel kişilerine de bedelli olarak tahsis edilebilir (Öğredik, 2016: 3-5).

FETÖ ile ilgili olan kurum ve kuruluşlar bu şekilde temizlenmektedir. Darbe girişimi sonrasında Dolar ve Euro'ya karşı TL'nin değer kaybetmesi gibi bir durum söz konusu olsa da bu kısa süreli bir düşüş olmuştur. Piyasalardaki olası panik havasının önlenmesi amacıyla Merkez Bankası bankalara gereken likiditeyi komisyonsuz olarak sağlayacağını bildirmiştir. Vatandaşlar da 10 milyar dolar civarında döviz bozdurarak, Türkiye ekonomisine katkıda bulunmuştur. Bu durum halkın hem toplumsal siyasi demokrasi mücadelesi hem de ekonomik kaynaklarla mücadelesi anlamını taşımaktadır. TESK, TOBB, TİM, ASKON, DEİK, TÜSİAD ve MÜSİAD gibi kuruluşlar darbe girişimi sonrası istikrarın korunması adına tek ses şeklinde hareket edeceklerini belirtmişler, çok sayıda uluslararası şirket de Türkiye'nin geleceğe dair inançlarını devam ettirdiklerini ve yatırımlarını sürdüreceklerini bildirmişlerdir (Ünay ve Dilek, 2017: 24-27).

22 Mayıs 2016 tarihinde yapılan AK Parti olağanüstü kongresinde partinin genel başkanı seçilen Binali Yıldırım'a yeni hükümeti kurma görevi verilmiştir. 65. Hükümet döneminde İsmet Yılmaz Milli Eğitim Bakanı olarak görevlendirilmiştir. İsmet Yılmaz tarafından eğitimde fırsat eşitliği hususuna sürekli vurgu yaparak, daha önceki bakanlara göre farklı bir görünüm sergilenmekteydi. Özellikle teknik ve mesleki eğitim, terör mağduru bölgelerde bulunanların, Suriyeli çocukların eğitimi, öğretmen yetiştirilmesi gibi önemli konular hakkında daha farklı düşüncelere sahipti. Türkiye dünyanın farklı noktalarında bulunan 15 ülkede okullara sahiptir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde bulunan okulların eğitim standartlarına bakıldığında halkın bu okullara ilgisinin de yüksek olduğu görülebilir. Daha önceden okulların pek çoğu FETÖ'ye aitti. Türkiye Maarif Vakfı daha önceden FETÖ'ye ait olan okulların devir alınma çalışmalarını yürütmekteydi. Okullar yer aldıkları ülkeler ile Türkiye'nin ilişkilerinin geliştirilmesine ve ekonomik ilişkilere önemli katkı vermektedir. 15 Temmuz 2016 tarihindeki hain darbe girişiminde bulunan FETÖ nedeniyle okulların kapatılması gündeme gelmiş ancak okulların ikili ilişkilerdeki katkısı dikkate

alınarak, 2016 yılında kurulan Türkiye Maarif Vakfı tarafından devir alınmasına başlanmıştır. FETÖ'den ilk devir alınan okullar Gine'de bulunanlardır. Vakfın ortaya koyacağı model eskisinden daha farklı nitelikte olması, okulların ikili ilişkiler açısından önemi, Türkiye'nin kamu diplomasisi yani yumuşak gücü bakımından oldukça önemlidir (Coşkun vd., 2016: 318-319).

Türkiye Maarif Vakfı kurulduğundan itibaren bir yılda Gürcistan'da 3, Gine'de 9, Afganistan'da 3, Somali'de 5, Kongo Cumhuriyeti'nde 3, Arnavutluk'ta 1, Nijer'de 8, Suriye'de 1, Kosova'da 6, Kazakistan'da 2, Sudan'da 6 okul TMV tarafından devir alınmış, eğitim- öğretim faaliyeti yürütülmeye başlanmıştır. İlk aşamada 11 ülkede devir alınan 6 öğrenci yurdu ile 48 okulda eğitim gören öğrenci sayısı 6713'tür. Dünya genelinde faaliyette olan diğer okullarla eğitim kurumlarının 2023 yılına kadar devir alınması hedeflenmiştir. (ahaber, "Maarif Vakfı Fetö izini siliyor", 12.09.2017).

Türkiye Maarif Vakfı'nın kuruluşundan günümüze kadar eğitim- öğretime başlanan ülke sayısı 20'dir. Afganistan'da 4, ABD'de 4, Cibuti'de 1, Bosna Hersek'te 4, Kongo Cumhuriyeti'nde 3, Gürcistan'da 4, Gine'de 10, Gambiya'da 2, Çad'da 6, Mali'de 18, Kosova'da 6, Nijer'de 10, Moritanya'da 8, Sao Tome ile Principe'de 10, Somali'de 6, Sierra Leone'de 2, Tanzanya'da 1, Senegal'de 7, Tunus'ta 2 okul faaliyetlerini sürdürmektedir (www. turkiyemaarif.org, 2020).

3.2. Siyasi ve İctimai Açıdan

17 Haziran 2016 tarihinde kurulan Türkiye Maarif Vakfı, kültür ve medeniyet etkileşiminin genişlemesine etken olarak Türkiye'nin uluslararası platformda eğitim alanındaki dünyaya açılan kapısı olarak görülmektedir. Türkiye Maarif Vakfı aynı zamanda Millî Eğitim Bakanlığı dışında yurtdışında her ülkede doğrudan eğitim kurumu açma yetkisine sahip tek kuruluştur (www. turkiyemaarif.org, 2020). Türkiye Maarif Vakfı'nın özellikle FETÖ ile mücadelede büyük önem taşımakta, kuruluşundan itibaren bu hususta önemli bir yol kat edildiği belirtilebilir.

1970-1980'li yıllardan başlayarak Türkiye'de Risale-i Nur temelli olan İslami cemaat şeklinde yapılanan Fetullah Gülen kültü çevresinde gelişim göstermeye başlayan FETÖ, 1990'lı yıllardan itibaren yurtdışında yoğun faaliyet yürüttüğü bilinmektedir. Bu bağlamda FETÖ faaliyetleri sadece Türkiye için değil faaliyette bulunduğu ülkeler açısından da tehlike arz etmesi bakımından önem taşımaktadır. FETÖ'nün

darbe girişimi sonrasında dini örgüt olmaktan çok siyasi bir yapılanma olduğunun, uluslararası örgütler ve istihbarat teşkilatları ile sıkı bağlantılarının bulunduğu ortaya çıkmıştır. FETÖ, çok sayıda ülkede sayıca oldukça fazla üyesi bulunan, çeşitli operasyonları yürüten bir terör örgütüdür.. FETÖ kurumları ve ağı dünya üzerinde 170'in üzerinde ülkede yayılım göstermiş, eğitim sektörü örgütün temel odağı haline gelmiş; ayrıca örgüt tarafından çeşitli girişimlerde bulunulmuştur. İslam Birliği Teşkilatı'nda yer alan 57 ülkenin 42'sinde FETÖ eğitim kurumları faaliyette bulunmaktadır. Örgütün 150 milyar dolar malvarlığına sahip olduğu ve dünyada 2000 üzerinde okulu bulunduğu bilinmektedir. FETÖ'nün sadece Almanya'da 24'ün üzerinde okulu vardır. Bazı kaynaklar, FETÖ'nün Orta Asya ülkelerinde faaliyetlerini CIA ile iş birliği içerisinde yürüttüğünü ifade etmektedir. 7 Şubat 2012 tarihindeki MİT krizi bahsi geçen krizlerle birlikte faaliyetlerini gizlilik içerisinde yürütürken deşifre olarak, kendi yapısını afişe etmek durumunda kalmıştır (Bayraklı ve Ulutaş, 2016: 1-3).

FETÖ tarafından gerçekleştirilen 15 Temmuz 2016 tarihli darbe girişimi nedeniyle Türkiye'nin dış ilişkilerinde de bazı yansımalar olmuştur. Darbe girişimi Türk Cumhuriyetleri, Rusya, Körfez ve Balkan ülkeleri tarafından eleştirilmiş ve destek verileceği ifade edilmiş ise de Batı'da darbe gecesindeki "bekle gör" tavrı, AB tarafından OHAL ilanına tepki gösterilmesi, ABD tarafından Fetullah Gülen'in iadesine karşı isteksizlik gibi nedenlerle Türkiye ve Batı ilişkilerinde bazı pürüzler yaşanmıştır (Ulutaş vd., 2017: 89).

Türkiye'nin birliği ve bekası, milli egemenliğine yönelik ciddi tehditler arasında bulunan FETÖ örgütüyle yürütülen mücadele, Türk dış politikasında 2017 yılında en önemli unsurları arasında olmuştur. FETÖ terör ve suç örgütü olarak nitelendirilmiş, uluslararası kamuoyunda diğer ülkelerin farkındalığını oluşturmaya ilişkin faaliyetler arttırılmış, bir yandan da FETÖ bağlantılı oluşumların devri ya da kapatılması, iltisaklı kişilerin yurtdışına kaçışları engellenmiş, bu kişilerin Türkiye'ye iadesine yönelik çalışmalar kararlılıkla yürütülmektedir. NATO üyesi olan Türkiye'nin ABD ile olan iyi ilişkileri, darbe girişimi sonrasında daha hassas bir sürece girmiştir. Darbe girişiminin arkasındaki FETÖ örgütünün faaliyetleriyle mücadele edilirken örgüt liderinin ABD'den iade talebi karşılıksız kalmıştır. Türkiye'nin aynı zamanda ABD'nin rakibi olan Rusya ile 24 Kasım 2015 tarihinde yaşadığı uçak krizinin

ardından normalleşme ve gelişme özellikle 2016 yılından sonra yaşanmaya başlamıştır. Günümüzde Rusya Türkiye'nin önemli bir ticari ortağı olarak görülmektedir. Ayrıca çeşitli ülkelerde olan FETÖ okullarının, unsurların kapatılması, arındırılması çalışmaları yapılmakta ve bu faaliyetler Türkiye Maarif Vakfı'na devredilmektedir (Çavuşoğlu, 2017: 8, 13, 26, 30).

Yurtdışındaki FETÖ bağlantılı olan okullar, eğitim kurumları ile mücadele Türkiye Eğitim Vakfı ile eşgüdümlü olarak sürdürülmektedir. Yapılan mücadeleden somut sonuçlar alınmış, dünya geneline yayılmış okullar kapatılmaya başlanmış, okullara yönelik farkındalık oluşmuş, Vakfın devir aldığı okullar sayı olarak artmıştır. Okulları, eğitim kurumlarını henüz kapatmamış ya da devir etmemiş olan ülkelerle Dışişleri Bakanlığı ile ilgili kurumlar temaslar kurmuş, bunların faaliyetlerinin sonlandırılması amacıyla ülkenin ilgili makamlarıyla temaslar arttırılmıştır. Türkiye Maarif Vakfı FETÖ ile mücadelede pek çok ülkede yeni okulları açmaya başlamıştır (Çavuşoğlu, 2017: 176).

3.3. Eğitim ve Kültür Açısından

FETÖ örgütünün yapısı ve faaliyetlerinin karakteri değerlendirildiğinde, örgütün her emri tam olarak yerine getiren insan kaynağına sahip olduğu görülmektedir. Bireylerin duygu ve davranışlarına yönelik psikolojik ve davranışsal tahakkümlerle zihin süreçlerinin kontrol edildiği söylenebilir. Örgütün duygular üzerinde yoğunlaşması nedeniyle özellikle 12-13 yaşlarındaki çocukları kendi yurtlarına aldığı ve psikolojik kontrol mekanizmasının çalıştırıldığı, bu noktada çocuklar üzerinde ebeveynlerden bile daha güçlü kontrol mekanizması işlettikleri söylenebilir. Bu bağlamda örgüt üyelerinin FETÖ'ye karşı tam aidiyet duygusu ile bağlandığı görülmektedir. Bu durum öğrencilerde özellikle ergenlik dönemindeki kimlik krizlerinin yaşandığı süreçte, lise giriş sınavlarına hazırlandıkları süreçte daha etkili olmakta ve örgüt özellikle bu süreçleri tercih etmektedir. Örgüt bu süreçlerde zeki ve disiplinli olan öğrencileri kazanabilmek için çaba sarf etmekte, eleştiren ve sorgulayan öğrencileri ise örgütten uzaklaştırmaktadır. Uzun bir zamana dayanan süreçte örgütün üyelerini radikalleştirdiği, darbe girişiminin ardından ise radikalliğin artış gösterdiği görülmüştür (Polis Akademisi Başkanlığı, 2017: 7-13).

SSCB'nin 1991 yılında dağılmasıyla Türkiye'nin bu bölgedeki ülkelerle olan etnik, kültürel ve dini bağlarından yararlanan ABD, özellikle enerji bakımından zengin olan

Orta Asya'ya sızabilmek, bölgede etki alanını oluşturmak amacıyla Fetullah Gülen tarafından bölgede okulları kurmasına destek vermiştir. FETÖ'nün bölgedeki devlet yapılanmalarının inşasında önemli rolü olmuştur. Bölgede özellikle Kırgızistan'daki devlet organlarına FETÖ tarafından yerleştirilen çok sayıda eleman verilebilecek önemli bir örnektir. 1980 darbesinde darbecilerin tarafında yer almış ve Türkiye'de yerini sağlamlaştırmış olan FETÖ örgütü 27 Mart 1997 tarihinde "asker anayasal yetkisini kullandı" şeklinde Samanyolu TV'de yayın yaparak, Türk dış politikasında yeni bir akım getirmiş olan Başbakan Necmettin Erbakan hükümetini eleştirerek, darbe yanlısı olduğunu ortaya koyan, eleştirici bir tutum sergilemiştir. Gülen bu süreçte Orgeneral Çevik Bir'e gönderdiği mektupta gerekli olduğunda kendisinin okullarını devredebileceğini belirterek, darbe sürecine destek verdiğini göstermiştir. Hakkında 1999 yılında açılan davalar nedeniyle ABD'ye kaçan, ikametini orada sürdüren Gülen, bu süreçte okullarıyla Türkiye ve diğer ülkelerdeki faaliyetlerini sürdürmüştür (Bayraklı ve Ulutaş, 2016: 17-18).

15 Temmuz darbe girişiminden sonra ise Türkiye durumun düzeltilmesi için yeni bir mekanizma arayışına girmiştir. Bunlardan biri de Türkiye Maarif Vakfı olmuştur. Ayrıca çeşitli ülkelerde bilim, eğitim, kültür, spor, sanat gibi alanlarda ülkeler arası ilişkilerin geliştirilmesi, ilişkilerin hukuki zemine oturtulması amacıyla, geçmişte yapılan anlaşmaların da yeni hukuki zemine oturtulması için yeni anlaşmaların imzalanması gerçekleşmiştir. Bu kapsamda 2017 yılında İran, Azerbaycan, Bosna Hersek, Cibuti, Bahreyn, Kuveyt, Burundi, Gürcistan, Güney Sudan, Hindistan, Kosta Rika, Mozambik, Polonya, Macaristan, Özbekistan, Sırbistan, Pakistan ve Tanzanya ile yapılan kültürel iş birliği anlaşması, bilimsel iş birliği anlaşması, gençlik ve spor alanında iş birliği anlaşması, eğitim alanında iş birliği anlaşması, milli kütüphaneler arası mutabakat zaptı, arşivler arası iş birliği anlaşması benzeri 22 iş birliği anlaşması bu ülkelerle imzalanmıştır (Çavuşoğlu, 2017: 167).

2016 yılında Türkiye Maarif Vakfı'nın kurulmasıyla Vakıf diğer ülkelerle eğitim ve kültürel ilişkilerde yeni bir aktör durumuna gelmiştir. Vakıf aracılığıyla pek çok ülkede kültür ve eğitim çalışmalarına devam edilmektedir. Bu konuda Afrika ülkeleri örnek gösterilebilir. Türkiye resmi olarak Sahraaltı Afrika bölgesine 2015 itibarıyla 395,7 milyon dolar kalkınma yardımını ayırmıştır. Afrikalı öğrencilere 2013 yılından önce toplam 4380 burs verilmiş, bu rakam 2014-2015 yıllarında 1080, 2015-2016

yılında da 1239 olarak gerçekleşmiştir. Bu ülkelerde lisans, yüksek lisans ve doktora bursları verilmiştir. 2016-2017 yılında bu sayı 1312, 2017-2018 yılında da 1040 olarak gerçekleşmiş ve Afrikalı öğrenciler Türk burslarından faydalanmıştır. Dışişleri Bakanlığı Diplomasi Akademisi'nin 1992 yılından itibaren düzenlediği "Uluslararası Genç Diplomatlar İçin Eğitim Programı" kapsamına 213 Afrikalı genç diplomat girmiştir. Bu Afrika ülkelerinin insan kaynakları ve diplomatik kapasite artışına katkı yapmıştır. Genel taleplere göre diplomasi, arşiv ve haberleşme gibi konular başta olmak üzere çeşitli alanlarda eğitim programları hazırlanmıştır. Ancak Afrika bölgesinin FETÖ örgütünün aktif çalışma alanı haline gelmesi ve bölgedeki koşullar nedeniyle örgüt pek çok ülkede yapılanma olanağı bulmuştur. 15 Temmuz darbe girişimi sonrasında pek çok dost Afrika ülkesi Türkiye'ye destek vermiş ve FETÖ örgütüne bağımlı kuruluşların faaliyetlerini sonlandırmıştır. Yine de FETÖ'nün faaliyetlerini sürdürdüğü bölgeler bulunmaktadır. Örgütün faaliyetlerine devam ettiği Afrika ülkeleri arasında 12 ülkede 67 okuldaki 7831 öğrencinin eğitim çalışmalarına 2017 yılından itibaren Türkiye Maarif Vakfı tarafından devam edilmiştir (Çavuşoğlu, 2017: 128-129).

Türkiye Maarif Vakfı dünya genelinde 41 ülkede okul öncesinden başlayarak üniversiteye kadar her eğitim kademesinde eğitim öğretim faaliyetini yürütmektedir. 2018-2019 eğitim öğretim yılında Vakıf, lise düzeyinde okulların olduğu ABD'de 8 öğrenci, Sudan'da 133 öğrenci, Moritanya'da 43 öğrenci, Afganistan'da 147 öğrenci, Venezuela'da 36 öğrenci, Fildişi Sahili'nde 13 öğrenci, Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nde 42 öğrenci, Nijer'de 134 öğrenci, Çad'da 44 öğrenci, Gabon'da 22 öğrenci, Ekvator Gine'sinde 6 öğrenci, Makedonya'da 24 öğrenci, Arnavutluk'ta 56 öğrenci, Gine'de 35 öğrenci, Kamerun'da 45 öğrenci, Pakistan'da 769 öğrenci, Mali'de 241 öğrenci olmak üzere 16 ülkede toplam 1953 öğrencinin mezun olduğunu açıklamıştır. Türkiye'de eğitim gören uluslararası öğrenci sayısının artması amacıyla çeşitli faaliyetleri bulunan Türkiye Maarif Vakfı'nın bu çerçevede Türkiye'deki 42 üniversite ile iş birliği protokolü imzaladığı, öğrenci kabulünden, Türkçe kürsülerin açılmasından, eğitmen eğitiminden ve diğer konularda iş birliği sağlamıştır. Bunun yanı sıra üniversitelerin yurtdışı yabancı öğrenci kabulü için yapılan sınavlarda Türkiye Maarif Vakfı'nın okullarında yapılmaktadır. Uluslararası öğrenci kabulü için 14 üniversitenin uyguladığı yabancı öğrenci sınavları için ülkelerde ev sahipliği yapılmaktadır. Vakıf 2018-2019 eğitim ve öğretim yılında 37 üniversitenin katılımı

ile 5 ÷lkede uluslararası eğitim fuarları dñzenlemiřtir. Fuarlara katılan 11 binden fazla ÷đrenciye Tñrkiye'deki eğitim fırsatlarının neler olduğu doğrudan ÷niversiteler tarafından verilmiştir (www.turkiyemaarif.org, 2020).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK MAARİF VAKFI'NIN TÜRK DIŞ POLİTİKASINDAKİ YERİ VE DOĞU AFRİKA'DAKİ FAALİYETLERİ

4. Dış Politikada Maarif Vakfı

Millî Eğitim Bakanlığı gibi yurtdışında Türkiye için okul, eğitim kurumu ve diğer kuruluşları açmaya yetkili olan Türkiye Maarif Vakfı, Anadolu'daki kültür, eğitim ve bilgi tecrübesinin dünyanın farklı ülkelerinde, bölgelerinde olan insanlarla paylaşmak amacıyla köprü görevi görmektedir. Önceki dönemlerde FETÖ örgütünün açtığı ve yönettiği okullarda, eğitim kurumlarında eğitim alan öğrencilerin FETÖ örgütünün amaçlarına yönelik buldukları ülkenin yönetim sistemine dahil olması, üzerlerine uygulanan psikolojik baskı ve denetimle örgüt amaçlarına göre yönetilmeleri, ayrıca bunun Türk dış politikası bakımından olumsuz sonuçlara neden olup olmadığı göz önünde bulundurularak, Vakıf okulların Türkiye Maarif Vakfı'na devrine ilişkin olarak ilgili ülkelerle diplomasi faaliyetleri yürütmektedir. Bu faaliyetlerle birlikte 20 ülkede bulunan okullar devir alınmıştır. Türkiye Maarif Vakfı Başkanı Birol Akgün, Vakfı ülkelerin arasında kültür ve medeniyet etkileşimine etken olarak ortak iyiye yol açacak bir yol şeklinde değerlendirerek, Türkiye'nin uluslararası eğitimde dünyaya açılan kapısı şeklinde nitelendirme yapmaktadır. FETÖ örgütü ile ilişkili olan okulların devir alınması ya da kapatılması hususunda bazı ülkelerde direnç görüldüğünü ancak Türkiye'nin güçlü diplomatik ilişkileri ve siyaseti ile bu sorunların aşıldığını ifade etmektedir (www.turkiyemaarif.org, 2020).

Türkiye Maarif Vakfı resmi internet sitesinde belirtildiği üzere 2017 yılı itibariyle toplam 21 ülkedeki 109 okulda eğitim faaliyetinin sürdürüldüğünü belirtilmiştir. Ancak CHP'li Özdemir tarafından verilen soru önergesinin yanıtına göre Vakıf Aralık 2017 tarihi itibariyle 15 ülkede bulunan 63 okulda eğitim, öğretim faaliyetinin sürdüğü, bu okullarda 11.268 öğrencinin eğitim aldığı belirtilmiştir. Bu durum Vakfın resmi internet sitesindeki verilerle uyumlu olmamakla birlikte FETÖ örgütü ile ilişkili olan 106 ülkede bulunan 767 okul karşılaştırıldığında oldukça küçük

rakamlarda kalmaktadır¹. Ancak FETÖ örgütünün bu boyutlara gelmesinin aldığı süreç göz önüne alındığında, Türkiye'nin dış ilişkilerini aynı tempo ile geliştirmesiyle FETÖ ilişkili okulların tamamını kapattırabileceği ya da devir alabileceği düşünülebilir.

Türkiye, Fetullah Gülen ve örgütünün neden olduğu tehlike ile 17-25 Aralık 2013 tarihinden itibaren mücadeleye girişmiş, 15 Temmuz 2016 tarihindeki darbe girişiminin ardından durumun vahametini tüm açıklığıyla gördükten sonra mücadeleye daha sert koşullarda devam etmiştir. Yurtdışında FETÖ tarafından ciddi bir eğitim faaliyeti yürütüldüğü bilinmektedir. Örgütün sahip olduğu okulların Türkiye kadar buldukları ülke açısından da tehdit unsuru olduğunu düşünen devlet, kurumların kontrol altına alınması ve ilgili ülkelerin bundan haberdar edilmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamdaki çalışmalar Türkiye Maarif Vakfı ile yürütülmektedir. Vakfın amaçları yurtdışında insanların ortak değerleri ve birikimlerini temel alarak örgün ve yaygın eğitim vermek, geliştirmek için okul öncesinden üniversite eğitimine kadar olan süreçlerde burslar vermek, yurt içi ve dışında eğitim kurumlarında görev alabilecek öğretmenlerin yetiştirilmesi, eğitim kurumları, yurtlar ve okullar açmak, bilimsel araştırmalar ve yayınlar yapılması gibi eğitime yöneliktir.

FETÖ yapılanmasının tüm dünyada olduğu gibi Afrika'daki varlığı da göz önüne alınmıştır. Afrika'da örgütün önlenmesine yönelik ciddi faaliyetler yürütülmeye başlanmıştır. Türkiye Maarif Vakfı Afrika'da eğitim alanındaki mücadeleyi yürüten bir kuruluştur. Vakıf yurtdışında örgün ve yaygın eğitim hizmetlerinin verilmesi ve geliştirilmesi amacıyla bölgede 30 ülkede temsilcilik açmıştır. Vakıf kurulduğu ilk yıl içinde Kongo Halk Cumhuriyeti, Gine, Sudan, Somali ve Nijer'de FETÖ ilişkili olan 32 okulu devir almış ve bu okullarda eğitim- öğretim faaliyetleri yürütülmeye başlamıştır. Bunun yanı sıra Etiyopya, Sierra Leone, Pakistan, Burkina Faso, Cibuti, Burundi, Çad, Mali, Gabon, Moritanya, Kamerun, Senegal, Principe Demokratik Cumhuriyeti, Sao Tome ülkelerinde FETÖ iltisaklı okulların devri gerektiği takdirde bu ülkelerde yeni okulların açılması amacıyla protokoller imzalanarak, okulların devir teslim süreçleri başlatılmıştır. Yapılan müzakereler neticesinde yaklaşık 100 FETÖ iltisaklı okullarda faaliyetler sınırlandırılmış, yerel yönetimlerin kontrolüne

¹ http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/egitim/937843/Erdogan_in_talimatiyla_a_kurulan_Maarif_Vakfi_na_dev_butce.html, Erişim Tarihi: 27.03.2020

geçirilmiş ya da kapatılmıştır. Türkiye Maarif Vakfı aracılığıyla Kongo’da 3, Somali’de 5, Nijer’de 8, Gine’de 3, Tunus’ta 3 okul eğitim- öğretim faaliyetine geçmiştir (www. turkiyemaarif.org, 2020).

4.1. Sosyal ve İnsani Yardım Çalışmaları

Güç kavramı tarih boyunca askeri güçle ilişkilendirilmiş, buna daha yakın zamanda ekonomik gücün eklendiği de görülmektedir. Ancak son zamanlarda gücün diğer tarafı olan zorlama yöntemlerini içermeyen yüzü de ön plana çıkmıştır. Bu ilk defa Joseph S. Nye tarafından ortaya atılan yumuşak güç kavramı olup, literatürde yerini almıştır. Nye tarafından istenilenin elde edilebilmesi için diğerlerini etkileyebilme yeteneği iki sınıfa yani sert ve yumuşak güç ayrımına gidilmiştir. Nye, istenilenin zorlama ya da para karşılığı dışında çekicilik, cazibe ile elde etme yeteneğini yumuşak güç şeklinde nitelendirmiştir. Buna göre bir ülkenin uluslararası sistemde istediklerini diğer ülkelerin teşkil ettiği örneğe, kendi peşinden gitmek istediği, değerlerine duyduğu hayranlık, onun açıklık ve refah seviyesine erişme arzusunda olduğu için alabilir. Nye, bir ülkenin yumuşak gücünün siyasi değerler, kültür, dış politika olduğunu belirtmiştir. Kültürel diplomasi, diğer ülkelerle olan ikili ilişkilerin sanat, kültür, eğitim yardımıyla tesis edilmesi, gelişiminin sağlanması, kültür etkileşimini öngören uzun süreye yayılan proje şeklinde nitelendirilebilir. Popüler kültürün yumuşak güç üreterek, daha çok soğuk savaş döneminde ve sonrasında ABD dış politikasında başarıyla kullanıldığı belirtilebilir. Türkiye açısından ele alındığında kültürel zenginlik açısından Türkiye’nin yumuşak güç kapasitesinin oldukça büyük olduğu söylenebilir. Soğuk savaş sonrasında uluslararası platformda aktif dış politika uygulanması çerçevesinde 1992 yılında TİKA kuruluşu, dış yardımların ve yumuşak gücüm kurumsallaştırılma planı yürütülmeye başlanmıştır (Güzel, 2016: 346; Sancak: 2016: 17-19).

Davutoğlu (2012) tarafından yayımlanmış olan “*Stratejik Derinlik. Türkiye’nin Uluslararası Konumu*” adlı çalışmada soğuk savaş döneminin öncesi ve sonrası süreçte uluslararası sistem yapısı incelenmiş, Türkiye’nin sistemdeki konumu ele alınmıştır. Çalışmada sıkça Türkiye’nin elindeki yumuşak güç potansiyeline değinilmiştir. Türkiye’nin yumuşak gücü olarak güney gaz koridoru doğalgaz hattı, Bakü Tiflis Kars demiryolu hattı, Bakü Tiflis Ceyhan petrol boru hattı gibi ekonomik iş birlikleri aracılığıyla Türk Cumhuriyetleri ile gelişim gösteren kültürel ilişkiler,

İsrail Filistin sorunundaki tavrı ve uluslararası rolü, resmi, ulusal kurum ve kuruluşlar, sivil toplum kuruluşları ile sağlanan yardımlarla oluşan yumuşak gücüne vurgu yapılmıştır. Örnek olarak Türk Hava Kurumu (THY) ile Türkiye'nin uluslararası alanda olumlu imaj kazanmasını sağlayacak pek çok proje gerçekleştirilmiş, dünyanın ünlü futbol takımlarından olan İspanyol FC Barcelona'ya sponsorluk, Türk Kızılay kurumu tarafından dünyanın pek çok yerindeki savaşlar ve doğal afetler yüzünden mağdur olanlara acil barınma, beslenme ve sağlık hizmetleri sunulmuş, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) tarafından Filistin sorununun çözümlenmesi ve barışın sağlanması için Gazze'de "Barış için sanayi" projesi başlatmış, Arama Kurtarma Derneği yurt içi ve yurtdışındaki kurtarma faaliyetlerinde yer almış, Türk dizi ve filmleri pek çok dile çevrilerek yayınlanmış, ilk yayını 1968 yılında yapan, ardından 15 TV kanalı, altı bölgesel, yedi ulusal, beş uluslararası kanala, pek çok dil ve lehçede yayın yapabilen internet siteleriyle TRT Türk dünyası ile birlikte dünyanın her yerinde yayına başlamış, TİKA'nın 1992 yılında kurulması, Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığının 2010 yılında kurulması, soğuk savaş döneminde 1980'li yıllarda kurulan Yükseköğretim Kurumu (YÖK) uluslararası öğrenci kabulüne başlamıştır (Gültekin, 2015: 54-55; Büyükgöze, 2016: 45-46).

Son dönemlerde uluslararası öğrenci hareketliliğinin belirgin oranda artmakta, ayrıca ülkelerin bu hareketlilikten farklı düzeylerde etkilendikleri gözlemlenmektedir. Uluslararası öğrenciler öncelikle ABD, Almanya, İngiltere, Fransa, Avusturya gibi gelişmiş ülkeleri eğitim için tercih etmektedir. Öğrencilerin ülke tercihlerinde gelişmişlik dışında eğitim dili, yaşam koşulları, öğrenim koşulları, ülkenin güç politikaları, eğitim maliyetleri gibi bazı belirleyici etkenler olduğu belirlenmiştir. UNESCO 2009 verilerine göre, ABD'de eğitim gören 660.581 bin yabancı öğrenci varken, Türkiye'de 24.869 yabancı öğrenci vardır. Türkiye'yi tercih eden öğrencilerin çoğunluğu Azerbaycan ve Orta Asya ülkelerinden gelenlerden oluşmaktadır. Bu öğrenciler açısından eğitimin kalitesi, dini ve kültürel yakınlık gibi etkenler ön plana çıkmaktadır. Afrika'dan eğitim için gelen öğrenciler açısından ise akademik kariyer olanağı, kendi ülkelerinin yönlendirmesi, Fransızca ve İngilizce eğitim alabilme olanağı ön plana çıkmaktadır. Osmanlı döneminden itibaren devam eden uluslararası öğrenci programlarının etkisiyle 1950'li yıllarda ülkeler arası ikili anlaşmalarla burslu öğrenci hareketliliğini arttırmış, daha önemlisi soğuk savaş

döneminin bitmesi ve dağılan SSCB yerine yeni devletlerin oluşmasından sonra Cumhurbaşkanı Özal tarafından 1992 yılında büyük öğrenci projesi geliştirilmiştir. Bu proje çerçevesinde 2012 yılına kadar 43.934 burs sağlanmıştır. Yunus Emre Enstitüsünün 2007 yılında kurulması, Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluğu Başkanlığının 2010 yılında kurulması, 2012 yılında uluslararası öğrencilere farklı isimlerle sağlanan bursların tamamı Türkiye bursları adının altında yeniden oluşturulmuştur (Günaydın, 2012: 11-27).

Bu gelişmelere 2016 yılından itibaren Türkiye Maarif Vakfı eklenmiştir. Türkiye Maarif Vakfı başkanı Birol Akgül tarafından Vakfın amacı Anadolu'nun geleneksel değerlerini geleceğe taşıyan, değerlerin insani değerlerle harmanlayacak nitelikli eğitim kurumlarının açılması, kültür diplomasisi aracılığıyla her ülkede varlığını sürdürmek, Türkiye'yi eğitim alanında marka haline getirmek ve güzel insanların yetiştirilmesi olarak ifade edilmiştir. Genel olarak son yıllarda ekonomik, siyasi, teknik gibi pek çok alanda büyüyerek küresel bir aktör konumuna gelen Türkiye'nin kültürel diplomasi alanındaki etkisini ve gücünü gösterebilmesi için Türkiye Maarif Vakfı ayrı bir önem taşımaktadır (Yeni Şafak "Hedefimiz Güzel İnsanlar yetiştirmek", Erişim Tarihi: 28.03.2020).

17-25 Aralık sürecinden itibaren ortaya çıkan ve 15 Temmuz 2016 darbe girişimiyle ifşa olan FETÖ örgütünün yurtdışında bulunan okullarının kapatılması ya da Türkiye Maarif Vakfı'na devir edilmesiyle bu okullarda eğitim gören öğrenciler Türkiye'yi doğru kaynaklarla yakından tanımaya başlamışlardır. Daha önceki dönemlerde üniversite eğitimi için ABD ve Avrupa'ya gitmeleri hususunda yönlendirilen öğrenciler, aldıkları Türkçe eğitiminin özgüveniyle üniversite eğitimi almak için Türkiye tercihini değerlendirmektedirler (www.turkiyemaarif.org, 2020).

Çalışmamızın konusu olan Türkiye Maarif Vakfı'nın Doğu Afrika'daki faaliyetleri kapsamında özellikle Somali'den öğrencilerin üniversite eğitimi için Türkiye'yi tercih ettikleri Vakıf tarafından 2019 yılı bülteninde belirtilmektedir. Maarif Okulları mezunlarına Türkiye'ye gelenler için eğitim danışmanlığı verilmektedir. Türkiye'ye gelen öğrenciler havalimanında karşılanmakta ve kayıt kabul süreçleri boyunca Türkiye Maarif Vakfı tarafından rehberlik hizmeti verilmektedir. Vakıf bunun yanı sıra öğrencilere eğitim yaşamları boyunca kamp ve kültür gezileri gibi hizmetler de sunmaktadır (www.turkiyemaarif.org, 2020). Türkiye Maarif Vakfı Türkiye'deki 42

üniversite ile iş birliği protokolü yaparak, öğrencilerin kabulü, Türkçe kürsülerin açılması, eğitimcilerin eğitimi gibi çeşitli alanlarda iş birliği yapmıştır.

4.2. Türk Dili Öğretimi

Kişinin yaşamında kendini ifade edebildiği, ilk öğrendiği dil olan anadili, aynı zamanda bireylerin milletlerini oluşturan önemli bir unsurdur. Kültürün oluşumu ve yaşamasında etkisi büyüktür. Kültürün toplumlarda birleştirici gücü sadece çıkara dayalı olan ekonomik ilişkilerden daha fazla olduğu belirtilebilir. Türkiye Türk kültürünü geleceğe taşıyacak olan dinamikler arasında dil, tarih, edebiyat gibi unsurlara oldukça önem vermektedir. Dünyada mevcut 4000 dilin arasında en fazla konuşulan 7. dil olan Türkçe ortalama 220 milyonun üzerinde kişi tarafından konuşulmaktadır (Kıraç, 2011).

Türkçe dilinin yabancı dil olarak öğretiminin yapılması tarihte ilk yazılı kaynak olarak görülen Kaşgarlı Mahmud'un Divan-ı Lügati't- Türk'e kadar dayanmaktadır. Ancak Türkiye tarihinde Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi 1970'li yıllarda gerçekleşmiştir. Türkçenin yabancı dil olarak öğretilme süreci Türkiye'nin siyasi ve iktisadi olarak gelişimine paralel olarak yurtdışındaki lise ve üniversitelerin açılmasıyla okutulan Türkçe dersleri ile başlamıştır. Bu gelişmelerle dünyanın pek çok yerinde Yunus Emre enstitüleri, Türkoloji kürsüleri açılmış, Türk dili ve Türk kültürü buralarda öğretilmiş ve Türkçe dersleri verilmeye başlanmıştır. Bu faaliyetlerin günümüzde de devam ettiği bilinmektedir (Boylu, 2014: 19).

Yabancılarla Türk dilinin öğretilmesinin bir uzmanlık gerektirdiği anlaşıldığından, Türkiye'de yeni bir yapılanma süreci başlamış ve Türkçe ve Yabancı Dil Uygulama ve Araştırma Merkezlerinin (TÖMER) kurulması gerçekleşmiştir. İlk olarak Ankara Üniversitesi TÖMER (1984), ardından Gazi Üniversitesi TÖMER (1994) açılmış, devamında pek çok üniversite bünyesinde Türk dili merkezleri hizmete sunulmuştur. TÖMER'ler Türkiye'ye eğitim amaçlı gelen yabancı öğrencilere Türkçeyi öğretmek, Türk lehçelerini öğretmek, Türk kültürünü tanıtmak, yurtdışında ve yurt içinde Türkçe öğretim yapılmasını sağlamak, yabancı ülkelerde ve Türkiye'de Türkçenin öğretimi için görevlendirilecek eğitimcileri yetiştirme programlarını hazırlamak ve uygulanmasını sağlamak, yurtdışındaki Türk çocuklarına kısa süreli kursları düzenlemektir (Yüce, 2005: 86).

Türk dilini, tarihini, kültürünü, sanatını tanıtmak amacıyla kurulan kurumlar arasında Yunus Emre Enstitüsü de bulunmaktadır. 5 Mayıs 2007 tarihli 5653 sayılı Kanun ile kurulmuş olan ve faaliyetlerine 2009 yılında başlayan bu kamu vakfının yurtdışında 50'nin üzerinde kültür merkezleri vardır. Enstitü hem Türkçe eğitim vermekte hem de çeşitli ülkelerde bulunan eğitim kurumları ile iş birliği içinde olup Türkoloji bölümlerinin açılmasını, Türkçe öğretiminin yapılmasını desteklemektedir (www.yee.org.tr, 2020).

FETÖ örgütü dünyada farklı bölgelerde yürüttüğü eğitim faaliyetlerini Batı standartlarına uygun şekilde yürütmektedir. Uluslararası eğitim kurumlarının pek çoğunda İslam dini dersleri verilmemektedir. Ekonomik olarak gelişmemiş olan ülkelerdeki okullarda özellikle yetiştirdiği insan kaynağı ve kalite ciddi derecede farklıdır. FETÖ tarafından toplanan himmet paraları Türk dili ve kültürünün yayılması adı altında Türkiye'de bulunan destekçilerinden ve ideolojilerine inanan kişilerden alınmaktadır. Türkiye'de bulunan pek çok iş adamı, bunlar çevreleri, başka ülkelerdeki yabancılar, Türk severlerin Türkiye açısından yumuşak güç olarak gördükleri FETÖ örgütüne savunma geliştirerek destek sağlamışlardır. Ak Parti hükümeti de ilk dönemlerinde bu örgütü ve faaliyetlerini devlet organları ve resmi temsilcileri ile desteklemekteydi (Bayraklı ve Ulutaş, 2016).

FETÖ örgütü ile mücadele çerçevesinde kurulan Türkiye Maarif Vakfı ise Türk dilini, kültürünü, tarihini ve sanatını tanıtmak amacıyla dünyanın çok sayıda bölgesinde faaliyeti bulunan Yunus Emre Enstitüsü ile iş birliği içinde faaliyetlerini gerçekleştirmektedir. Bu kuruluşlar Türkçe öğretiminin yabancı dil olarak yapılması amacıyla yaptıkları iş birliği protokolünde, Türkiye Maarif Vakfı olanakları kapsamında Yunus Emre Türk Kültür Merkezlerine, temsilciliklerine, anlaşması olan kurum ve kuruluşlarına Türk dili eğitimi ve kültürün yaygınlaşması için faaliyetlerine katkıda bulunacağı öngörülmektedir (www.turkiyemaarif.org, 2020).

5. Doğu Afrika'daki Faaliyetleri

Türkiye'nin Afrika ile kültürel, iktisadi, siyasi ve askeri ilişkileri geliştirme çabası, soğuk savaş ve büyük güçlerin Afrika'ya olan ilgisi sonrası oluşan yapısal değişimlere uygun şekilde başlatılan arayışın bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. 2005 yılından sonra ise Türk dış politikası çok boyutlu ve çok yönlü proaktif anlayışın gereği olarak uygulanmaya başlanmıştır. Afrika, Türkiye'nin yumuşak güç

kaynaklarıyla yöneldiği, çok yönlü ve boyutlu dış politika anlayışının bir açılımıdır (Arıboğan, 2013: 146).

Türkiye Afrika ilişkileri, Afrika'ya açılım eylem planından önce bir programdan yoksun ve yaşanan dönemin gereği olan temaslara göre oluşmaktaydı. Türkiye'de 2005 yılının Afrika yılı ilan edilmesiyle, sürece devlet dışı unsurlar da dahil olmuş ve Afrika ile devlet dışı unsurlarla temasa geçilmesinin yolu açılmıştır (Boztaş, 2011: 148).

2005 Afrika açılımı dış politikada bir alternatif arayışı ya da bir zorunluluk olmayıp Ak Parti dönemi Türk dış politikasının çok boyutlu ve yönlü proaktif anlayışının gereği olan bir uygulamadır (Afacan, 2012: 15). Bunun yanı sıra devletler üzerinden sürdürülen ilişkilerin yanında devlet dışı unsurların da sürece katılımı ile sosyal boyut kazanarak, ilişkilerin geliştirilmesine katkı sağlamıştır (Boztaş, 2011: 149).

Afrika açısından eğitim oldukça eski problemler arasında görülmekte ve günümüzde de güncelliğini korumaktadır. Ülkeler arasında bazı farklılıklar olsa da tüm Afrika'da eğitim önem arz eden ve kalkınma bakımından stratejik bir konumda olan husustur. Din, etnik köken, dil, kültür farklılıklarının olduğu kıtada dostluk, iş birliği, insani gelişim eğitim ile inşa edilecektir. Kıtanın uzun yıllar FETÖ örgütüne bırakılmasının anlamlı bir izahının yapılması oldukça zordur. Gerçek amacı eğitim olmayan, bunu devşirme aracı gibi kullanan FETÖ örgütü Afrika ülkelerini etkisi altına almıştır. FETÖ Afrika'daki eğitim faaliyetlerine 1994 yılında başlamış ve 2016 yılı itibarıyla 100'ün üzerinde ilk ve orta seviyesinde eğitim kurumu ve bir de üniversite sahibi olmuştur. Okullarda genellikle propagandanın başarıyla yapılabilmesi için ülkenin kendi diliyle eğitim verilmektedir (Polis Akademisi Başkanlığı, 2017: 7-13).

Türkiye Maarif Vakfı'nın kuruluş amacı eğitim üzerindeki bu yaraları gidermek içindir. Afrika'da da bu amaçla hızlı bir yol kat edilmiştir. Uzun vadede olumlu sonuçlar alınması için sabırla faaliyetler sürdürülmelidir.

Türkiye Maarif Vakfı tarafından Doğu Afrika'da sürdürüğü faaliyetler Vakfın 2018 ve 2019 yılı bültenlerinde aşağıdaki gibi belirtilmiştir (www.turkiyemaarif.org, 2020);

5.1. Somali Demokratik Cumhuriyeti

Somali Demokratik Cumhuriyeti, Doğu Afrika'da yer alan Afrika Boynuzu adı verilen bölgede bulunan bir devlettir. Kuzey batısında Cibuti, güneyde Kenya, batıda

Etiyopya ile kara sınırına sahip, kuzey doğuda ise Yemen ve Aden Körfezine sınırı bulunmaktadır. Ülke coğrafi konumuyla dünyadaki en önemli dar suyolları arasındaki Bab El-Mendeb boğazına kadar uzanan 22 mil uzunluğuna sahip kıyıya sahiptir. Ayrıca Bab El-Mendeb boğazı ile Kızıldeniz'e doğru doğal girişi bulunan tek ülkedir. Doğu ile Batı arasındaki ticaretin bütüne yakını Akdeniz'i Kızıldeniz ile Aden Körfezine bağlayan bu boğazdan yapılması nedeniyle Somali stratejik açıdan önemli bir ülkedir. Zira Cibuti ve Yemen'in boğaza kıyısı olmasına rağmen, Kızıldeniz'e doğru doğal girişi olmaması bu ülkeyi daha önemli konuma getirmektedir. Bab El-Mendeb boğazı Ortadoğu petrollerinin yaklaşık %30 kadarını gerçekleştirdiğinden Somali'nin uluslararası ticarete önemli bir yeri bulunmaktadır (Alegöz, 2013: 35). Türkiye Maarif Vakfı tarafından ülkede devir alınan FETÖ örgütüne ilişkili olan okullardaki veriler 2018 yılı bülteninde belirtilmiştir. Ülkede 2017-2018 eğitim öğretim yılında toplam öğrenci sayısı 634 olarak açıklanmış, yıl sonunda 98 öğrencinin mezun olduğu belirtilmiştir. 2018-2019 eğitim öğretim yılı ülkede 25 Ağustos 2018 tarihinde toplam 949 öğrenci ile başlanmıştır. 15 Eylül 2018 tarihindeki açılış organizasyonu Türkiye Maarif Vakfı Heyetinin katılımı ile gerçekleştirilmiştir.

5.2. Somaliland

Afrika kıtasının doğusunda yer alan Somaliland, 1991 yılında bağımsızlığını tek taraflı ilan ederek kurulmuş bir devlettir. Ancak uluslararası alanda bağımsızlığı tanınmayan ve Somali'nin bölgesi olarak görülen bu devlet Afrika Boynuzu'nda yer almaktadır. Bu ülkedeki FETÖ iltisaklı okullar 2017-2018 eğitim öğretim yılında Türkiye Maarif Vakfı'na devredilmiştir. Lise seviyesinde eğitim veren okul ilk mezunlarını Hargeisa'da 24 Mayıs 2018 tarihinde vermiştir. Okulda 12 Ağustos 2018 tarihinde tadilat çalışmaları başlatılmıştır. Okulun açılış programı Türkiye Maarif Vakfı heyetinin katılımı ile 17 Eylül 2018 tarihinde düzenlenmiştir.

5.3. Cibuti

Resmi adı Cibuti Cumhuriyeti olan ülke Doğu Afrika'da yer almaktadır. Başkenti Cibuti şehri olan bu küçük ülke, kuzeyde Eritre, güneydoğuda Somali, güney ve batıda Etiyopya ile komşudur. Ayrıca Umman Denizi'ndeki Aden Körfezi'ne ve Kızıldeniz'e kıyısı bulunmaktadır. Türkiye Maarif Vakfı tarafından burada devir alınan FETÖ iltisaklı okullar 10 Mayıs 2018 tarihinde yapılan törenle anaokulu

seviyesinde ilk mezunlarını vermiştir. Ülkedeki yerel makamlar tarafından Vakfa 19 Haziran 2018 tarihinde 30 dönüm arazi devrinin süreci tamamlanmıştır. 1 Ekim 2018 tarihinde 2018-2019 eğitim öğretim yılının açılışı gerçekleştirilmiştir. Okulun anaokulu ve ilkokul seviyesindeki toplam öğrenci kapasitesi ise 160 olarak açıklanmıştır.

Cibuti Uluslararası Maarif Okulu, Cibuti Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 2018-2019 eğitim öğretim yılında en iyi okul olarak seçilmiştir. Cibuti’de Maarif Okuluna başkentte düzenlenen törenle başarı sertifikası verilmiştir. Törende Cibuti Maarif Okulunun sahip olduğu teknik alt yapı, donanımlı yöneticileri, 21.yüzyıl eğitim modeli ile kısa sürede dünya standartlarına göre eğitim verdiği belirtilmiştir.

5.4. Tanzanya Birleşik Cumhuriyeti

Afrika’nın orta-doğu bölgesindeki Tanzanya Birleşik Cumhuriyeti bağımsız bir ülkedir. Ülke batıda Ruanda, Kongo DC, Burundi, Kuzeyde Uganda ve Kenya, güneyde Mozambik, Malavi ve Zambiya ile sınır komşusudur. Ayrıca doğuda Hint Okyanusuna kıyısı bulunmaktadır. Türkiye Maarif Vakfı ülkede bulunan FETÖ iltisaklı olan 12 okulu Türkiye Cumhuriyeti Büyükelçiliği üzerinden yürütmektedir. Vakıf heyeti 3-16 Ocak 2018 tarihinde Zanzibar 15 Temmuz Şehitler Külliyesi Hacı Ayşe Var Koleji okulu açılışına katkı sağlayabilmek amacıyla bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Okulunun eğitim öğretime başlaması 23 Ocak 2018 tarihinde gerçekleşmiştir. Okulun öğrenci kapasitesi 140 olup, bünyesinde yatılı erkek öğrenci yurdu vardır.

2019 eğitim öğretim yılında Zanzibar 15 Temmuz Şehitler Külliyesi Hacı Ayşe Var Koleji’nde gerçekleştirilen eğitim gece gündüz yapılmaktadır. Eğitime sabah 7.40’ta başlayan okulda öğrencilerin ve öğretmenlerin özverileriyle eğitim gece 10.20’ye kadar devam etmektedir. Normal eğitim tamamlandığında eğitime akşam programı ile devam eden öğrencilere sportif etkinlikler, ek dinlenme saatleri yanında Fizik, Matematik, Swahilice, Tarih, Biyoloji dersleri ile laboratuvar uygulamaları sunulmaktadır. Öğrencilere akşam programında Kur’an-ı Kerim dersleri de verilmektedir. Türkiye Maarif Vakfı öğrencilerin gece derslerinde sınavlara daha iyi hazırlandıklarını ifade etmektedir.

5.5. Etiyopya Federal Demokratik Cumhuriyeti

Doğu Afrika ülkesi olan Etiyopya Federal Demokratik Cumhuriyeti büyük bir ülkedir. Ülkenin başkenti Addis Ababa olup, Eritre, Somali, Cibuti, Güney Sudan, Sudan, Etiyopya ve Kenya ile sınır komşusudur. Türkiye Maarif Vakfı ülkedeki FETÖ iltisaklı okulların devir edilmesine ilişkin bir mutabakat zaptı yapmıştır. Mutabakat zaptını, Türkiye Cumhuriyeti adına Vakıf Başkanı Prof. Dr. Birol Akgün 24 Ocak 2018 tarihinde, Etiyopya Hükümeti adına Devlet Bakanı Ms. Hirut Zemene ise 18 Ocak 2018 tarihinde imzalamıştır. Ülkeye bu kapsamda 06 Haziran 2018 tarihinde direktör vekil ataması yapılmıştır. Türkiye Maarif Vakfı heyeti ülkeye 15-17 Temmuz 2018 ile 08-10 Ağustos tarihlerinde çalışma ziyareti gerçekleştirmiştir. Vakfın hukuki statüsü ülkede 07 Eylül 2018 tarihinde tesis edilmiştir. Ülkedeki FETÖ iltisaklı 6 okulun devir alınması, ofis açma çalışmaları bu süreçten itibaren devam etmektedir (www. <https://turkiyemaarif.org>, 2020);

Etiyopya'nın doğusunda yer alan tarihi Harar şehrinde bulunan FETÖ iltisaklı okullar 2019 yılında iki yıllık bir çaba ile devir alınmıştır. Türkiye Maarif Vakfı heyeti üyesi olan Doç. Dr. Cihad Demirli başkanlığında, Harar şehrinde FETÖ örgütü tarafından "Rainbow Derneği" adı altında kurulan ve anaokulundan liseye kadar eğitim kademelerinin yer aldığı kampüs devir alınmıştır. FETÖ iltisaklı olan ve Etiyopya Sivil Toplum Kuruluşları Ajansı tarafından himaye edilen okullara federal ve yerel yetkili nezaretinde girilmiştir. Türkiye Maarif Vakfı yetkilileri devirden sonra çalışanlar ve halk temsilcileri ile bilgilendirme toplantısı yapmışlardır. Devir alınan okulların bulunduğu kampüs sekiz dönümlük bir arazide yer almaktadır. Kampüs içerisinde anaokulu, ilk, orta, lise eğitimi veren binalar dışında faaliyete geçmemiş olan bir hastane binası da yer almaktadır. Harar şehrindeki okullar Etiyopya'daki ilk teslim alınan okullardır. Ülkenin diğer şehirlerindeki okulların yerine ilişkin çalışmalar devam etmektedir (www.turkiyemaarif.org, 2020).

5.6. Sudan

Doğu Afrika'da yer alan başkent Hartum, resmi adı Sudan Cumhuriyeti olan Sudan kıtada bulunan en geniş alana sahip olan üçüncü ülkedir. Kuzeyde Mısır, doğuda Eritre ve Etiyopya, kuzey doğuda Kızıldeniz, batıda Çad ve Orta Afrika Cumhuriyeti, güneyde Güney Sudan, kuzey batıda ise Libya ile çevrelenmiştir. Türk Maarif Vakfı altında faaliyet gösteren okullar ülkenin başkenti Hartum'da 2019 yılı

itibarıyla üçüncü eğitim öğretim dönemini geçirmektedir. Ülkedeki Maarif okulları anaokulu düzeyinden liseye seviyesine kadar eğitim vermektedir.

SONUÇ

Millî Eğitim Bakanlığı gibi yurtdışında Türkiye için okul, eğitim kurumu ve diğer kuruluşları açmaya yetkili olan Türkiye Maarif Vakfı, Anadolu'daki kültür, eğitim ve bilgi tecrübesinin dünyanın farklı ülkelerinde, bölgelerinde olan insanlarla paylaşmak amacıyla 17 Haziran 2016 yılında kurulmuştur. Kanun ile kurulan Türkiye Maarif Vakfı okullarındaki müfredatın, ülkelerin milli eğitim kanunlarına dayalı olarak uygulandığı ve yerel müfredatında uygulandığı, kurumun kendi müfredatını da geliştirmeye çalıştığı görülmüştür. Hedefinin Anadolu insanının kadim irfan geleneğini tüm insanlığa iletebilmek olduğu görülmüş ve bu doğrultu da 43 ülkede 332 eğitim kurumuyla faaliyetlerine devam ettiği belirlenmiştir. Bu çalışma da Türkiye'nin eğitimde dünyaya açılan penceresi olan Türkiye Maarif Vakfı'nın Türk Dış Politikasındaki önemi ile Doğu Afrika'daki eğitim faaliyetleri incelenmiştir. Türkiye Maarif Vakfı Türkiye'nin eğitim alanındaki zengin tecrübesini paylaşma amacıyla kurulmuştur. Bununla birlikte Türkiye Maarif Vakfı, FETÖ'nün Türkiye ve Türk Dili markasını kullanarak yapmış olduğu dezenformasyonu ortadan kaldırmak için paydaş ülkelerle iş birliği ve dayanışma temelli ilişkiler yürüterek okulları devralmaya başlamış ve devralma çalışmalarına devam ettiği anlaşılmıştır. Vakıf eğitim faaliyetinde bulunduğu bütün ülkelerde öğrencileri ve eğitimcileri kendi potansiyeli olarak görüyor, ülkelerin gelişmesi için her alanda katkıda bulunmaya çalıştığı anlaşılmıştır. Anadolu irfan geleneği ile insanlığın ortak birikim ve değerlerini esas alarak Türkiye Cumhuriyeti adına yurt dışında örgün ve yaygın eğitim hizmetleri veren Türkiye Maarif Vakfı'nın uluslararası arenadaki artan başarısına dikkat çekilmiştir. Sadece akademik alanda değil sanatsal ve sportif organizasyonlar ile okulların bulunduğu ülkelerin eğitim ve öğretim kalitelerine de katkıda bulunduğu tespit edilmiştir. Dünyanın her yerinde iyi insanlar, erdemli insanlar yetiştirme hedefiyle kurulan vakıf kısa zamanda farklı coğrafya ve ülkelerde on binlerce öğrenciye ulaşmayı başarmıştır. Türk milleti ve diğer milletler arasındaki dostluk ve kardeşlik bağları güçlendirilmiş, dünya barışına da katkı sağlamaya devam ettiği belirlenmiştir.

KAYNAKLAR

- Afacan, İ. (2012). Türk Dış Politikası'nda Afrika Açılımı. *Ortadoğu Analiz*. 4.46, 10-18.
- Akçay, E. (2012). *Bir Dış Politika Enstrümanı Olarak Dış Yardımlar*. Ankara: Turgut Özal Üniversitesi Yayınları.
- Akgün, Mensur, S. S. Gündoğar, J.Levack, G.Perçinoğlu (2011), “Ortadoğuda Türkiye Algısı 2010 Sunuş”, *TESEV Yayınları*, Şubat.
- Alegöz, H. İ. (2013). *Uluslararası İlişkilerde İnsani Diplomasi'nin Rolü: Türkiye-Somali Örneği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi SBE.
- Almuedo, Ana, (2011), “New Turkish Foreign Policy Towards the Middle East: Neither so New Nor so Turkish”, *European Institute of the Mediterranean (IEMED)*, September.
- Alphan, Melis (2011), “Türkiye'nin Yumuşak Gücü: Dizileri”, *Hürriyet*, 8 Aralık
- Altınay, Hakan (2008), “Turkey's Soft Power: An Unpolished Gem or an Elusive Mirage”, *Insight Turkey*, Vol.10, No.2, s.55-66.
- Altunışık, Meliha Benli, (2011), “Türkiye'nin Ortadoğu'daki 'Yumuşak Gücü' ve Önündeki Engeller”, *TESEV*, Temmuz.
- Anaz, N., (2013). *ABD Örneğinde Yumuşak Güç Kavramı ve Dış Politika*, Ankara Siyasal ve Ekonomik Araştırmalar Merkezi, Ankara.
- Arı, T. (2001). *Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Arıboğan, D. Ü. (2013). *Büyük Resmi Görmek (2 b.)*. İstanbul: Timaş Yayınları
- Ateş, N. Y. (2006). Cumhuriyet Dönemi Türk Dış Politikası ve Hükümet Programları. İ. Bal (Ed.). *21. Yüzyılda Türk Dış Politikası (3 b.)* içinde. Ankara: Ankara Global Araştırmalar Merkezi, 31-55.
- Atmaca, T. (2004). *Teknik yardım projelerinin hazırlanması, uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesi (Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi)*. T.C. Başbakanlık Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı Eğitim Kültür ve Sosyal İşbirliği Daire Başkanlığı, Ankara

- Aydın, Mustafa (2004), *Turkish Foreign Policy and Framework and Analysis*, December, Ankara.
- Bayraklı, Enes ve Ulutaş, Ufuk, (2016). *FETÖ'nün Anatomisi*, 1. Baskı, SETA Kitapları, SET Vakfı İktisadi İşletmesi, İstanbul.
- Bilbassy, Nadia, (2010), "Leave It to Turkish Soup Operas to Conquer Hearts and Minds", *Middle East Daily Brief Foreign Policy*, 15 Nisan Perşembe.
- Birtek, N (1998). Türkiye'nin İkili Dış Yardımları: 1992–1996, *DPT Yayınları*, Ankara.
- Boylu, Emrah, (2014). "Dil-Kültür İlişkisi ve İran'da Türkçe Öğretimine Etkisi", *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, C. 16, S. 11, ss. 19-28.
- Boztaş, A. (2011). Türkiye'nin Afrika ile İlişkilerinde Proaktif Politikalarının Teorik Analizi: Konstrüktivist Teori, Eleştirel Teori ve Uluslararası Toplum Teorisi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 31, 139-157.
- Büyükgöze, Hilal, (2016). "Bir Etki Aracı Olarak Türk Yükseköğretiminin Yumuşak Güç Bağlamında İncelenmesi", *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, C. 6, S. 1, ss. 41-49.
- Coşkun, İpek, Dama, Nergis, Emin, N. Müberra, Toklucu, Dilruba, Barkçin, Mümine, (2016). *2016'da Eğitim ve Sosyal Politikalar*, SETAV, ss. 309-350.
- Çamır, M., (2009). *Yumuşak Güç Kavramı ve Türk Dış Politikasında Yumuşak Güç*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Stratejik Araştırmalar Enstitüsü Müdürlüğü.
- <
- Çevik, B. S., (2015). "Kültürel Diplomaside Devlet Dışı Aktörler: Türk Sineması ve Diziler", içinde Mehmet Şahin ve B. Senem Çevik (der), *Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi*, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.
- Davutoğlu, Ahmet (2008), "Turkey's Foreign Policy Vision: An Assessment of 2007", *Insight Turkey*, Vol.10, No.1, s.77-96.
- Davutoğlu, Ahmet (2012). *Stratejik Derinlik – Türkiye'nin Uluslararası Konumu*. (79. Baskı) Küre Yayınları. İstanbul.
- Demir, V., (2013). *Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç*, Beta Yayınları, İstanbul.

- Doğan, A. (2006). Dış yardımın ekonomik büyümeğe etkisi: Alt-Sahra Afrika örneği. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 56(2), ss. 121-139.
- Doğan, E., (2014). *Türk Dış Politikası ve Sivil Toplum Kuruluşları*, Sönmezoğlu, F, Baklacioğlu, Terzi, Ö, Özgür, N (ed.), XXI. Yüzyılda Türk Dış Politikasının Analizi, İstanbul, Der Yayınları, 2012. Aktaran: Uyar, C., *Dış Politika Oluşum Sürecinde Sivil Toplum Örgütlerinin Rolü: Türkiye'nin Dış Politika Uygulamasında İşadamı Örgütlerinin Yeri*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi.
- Duran, Burhanettin (2009), "Türk Dış Politikası Ortadoğululaşıyor mu?", Editörler: İnat, K., M. Ataman ve B. Duran, *Ortadoğu Yıllığı 2008*, Küre yayınları, İstanbul, s.385-403.
- Efegil E.-Kalaycı R.: (2012). *Dış Politika Teorileri Bağlamında Türk Dış Politikasının Analizi* Cilt 1, Nobel Akademik Yayıncılık.
- Erzen, M. Ü., (2012). "Kamu Diplomasisinin Kapsamı ve Geleceği", içinde Abdullah Özkan ve Tuğçe Ersoy Öztürk (edts), Kamu Diplomasisi, Tasam Yayınları, İstanbul.
- Evans, G. ve J. Newnham. (2001). *Uluslararası İlişkiler Sözlüğü*. (H. Utku, Çev.) İstanbul: Gökkuube.
- Fidan, H., and R. Nurdun. 2008. Turkey's role in the global development assistance community: the case of TİKA (Turkish International Cooperation and Development Agency). *Journal of Southern Europe and the Balkans*, 10 (1): 90–111.
- Fotiou, E. ve Triantaphyllou, D. (2010), "Assessing Turkey's 'Soft Power' Role: Rhetoric versus Practice", *The International Spectator: Italian Journal of International Affairs*, 45 (1), ss. 99-113.
- Gallarotti, Giulio (2011), "Soft Power: What it is, Why it's Important and the Conditions Under Which it Can Be Effectively Used", *Journal of Political Power*, Vol:4, Issue 1, s.25-47.

- Gönlübol, M. ve H. Ülman. (2014). İkinci Dünya Savaşından Sonra Türk Dış Politikası (1945-1965). M. Gönlübol (Ed.). *Olaylarla Türk Dış Politikası (1919-1995)* içinde. Ankara: Siyasal Kitabevi, 189-334.
- Gözen, R. (2006). Dış Politika Nedir? İ. Bal (Ed.). *21. Yüzyılda Türk Dış Politikası* (3 b.) içinde. Ankara: Ankara Global Araştırmalar Merkezi, 3-7.
- Gültekin, Hazerfen, (2015). *Türk Dış Politikasında Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç Kavramı*, Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisan Tezi, İstanbul.
- Günaydın, Adem, (2012). *Niçin Türkiye? Türkiye Burslusu Uluslararası Öğrencilerin Niyet Mektuplarında Türkiye Algısı: ODTÜ ve Boğaziçi Üniversitesi Öğrencileri Örneği*, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, Uzmanlık tezi, Ankara.
- Gürevin, Evşen. (2014). *2000'li Yıllarda Türkiye ve Proaktif Dış Politika*, Yüksek Lisans Tezi, Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Güzel, Ç. Süleyman, (2016). "Dış Yardımlarda Destekleyici Bir Unsur Olarak Kültürel Diplomasi ve Yunus Emre Enstitüsü Örneği", *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, C. 30, S. 2, ss. 343-359.
- Hill, C.: (2003). *The Changing Politics of Foreign Policy*, New York: Palgrave MacMillan.
- Kalathıl, Sanathi (2011), "China's Soft Power in the Information Age: Think Again", *Institute For the Study of Diplomacy, ISD Working Papers in New Diplomacy*, Mayıs.
- Kamel, Ayhan: (2014). *1923'ten Günümüze Türk Dış Politikası ve Diplomasisi*, İnkılap Kitabevi.
- Karagül, S. (2013). Türkiye'nin Balkanlardaki "Yumuşak Güç" Perspektifi: Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*. 8.1, 79-102.
- Kardaş, T. ve R. Erdağ. (2012). Bir Dış Politika Aracı Olarak TİKA. *Akademik İncelemeler Dergisi*. 7.1, 167-193.

- Keyman, Fuat E., (2010), "Globalization, Modernity and Democracy Turkish Foreign Policy 2009 and Beyond", *Perceptions, Autumn-Winter*, Vol.XV, No.3-4, s.1-20.
- Kıraç, M. Cahit, (2011). *III. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu* (16-18 Aralık 2010, İzmir) Bildiri Kitabı, (Edt.) İlyas Yazar, Dokuz Eylül Üniversitesi, Kanyılmaz Matbaası, İzmir.
- Kirişçi, Kemal (2011), "Turkey's 'Demonstrative Effect' and the Transformation of the Middle East", *Insight Turkey*, Vol.13, No.2, s.33-55.
- Kirişçi, Kemal, N. Tocci, J.Walker, (2010), " A Neighborhood Rediscovered Turkey's Transatlantic Value in the Middle East", *GMF Paper Series*, Mart.
- Köse, T. (Bahar 2014). Türkiye'nin Kuzey Afrika ve Ortadoğu Bölgesindeki Gücü: Zorlayıcı Olmayan Gücün İmkân ve Sınırları. *Uluslararası İlişkiler*. 11.41, 29-61.
- Kroening, Matthew, M. McAdam ve S. Weber (2010), "Taking Soft Power Seriously", *Comparative Strategy*, 29:5, s.412-431
- Kürkçüoğlu, Ö.: (1980). *Dış Politika" Nedir? Türkiye "deki Dünyü ve Bugünü*, Cilt 35, Sayı 1- 4.
- Lee, Geun (2011), A Theory of Soft Power and Korea's Soft Power Strategy.
- Nye, Joseph S. (2003), *Amerikan Gücününün Paradoksu, Dünyanın Tek Süper Gücü Neden Tek Başına Davranamaz?*, Çev: Koca, Gürol, Literatür yayınları, İstanbul
- Nye, Joseph S. (2004), *Soft Power The Means To Succes In World Politics*, Public Affairs, Newyork
- Nye, Joseph S. (2005), *Dünya Siyasetinde Başarının Yolu Yumuşak Güç*, Çev: Aydın, Rayhan İ. Elips, Ankara.
- Nye, Joseph S. (2008), "Public Diplomacy and Soft Power", *The Annals of the Ammerican Academy of Political and Social Science*, 616, p.94, March
- Oğuzlu, Tarık, (2011), "Soft Power in Turkish Foreign Policy", *A Quarterly of the Foreign Policy Institute*, Vol. XXXVII, No. 1-2, May, S.6-25.

- Oran, B. (2013). 2001-2012: 11 Eylül Olayı Ertesinde AKP Dönemi. B. Oran (Ed.). *Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar* (Cilt III.2001-2012) (1 b.) içinde. İstanbul: İletişim Yayınları, 13-248.
- Oran, B. (2002). Türk Dış Politikasının Teori ve Pratiği. B. Oran (Ed.). *Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar* (Cilt I. 1919-1980) (9 b.) içinde. İstanbul: İletişim Yayınları, 15-92.
- Öğredik, Güray, (2016). “Olağanüstü Hal Düzenlemeleri Kapsamında Varlıklarına El Konulan ve/veya Kapatılan Kurum veya Şirketlerden Olan Alacaklar Doğrudan Değersiz Alacak Kabul Edilebilir Mi?”, *Lebib Yalkın Mevzuat Dergisi*, s. 155, ss. 1-6.
- Özcan, G. (2014). Dış Politika Analizi. E. Balta (Ed.). *Küresel Siyasete Giriş içinde*. (1 b.). İstanbul: İletişim Yayınları, 323-349.
- Özçelik, M. (2010). İkinci Dünya Savaşında Türk Dış Politikası. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 2, 253-269.
- Özdamar H., Yeğin M., Dinçer B: (2009). *Mülakatlarla Türk Dış Politikası*, Cilt 1, Usak Yayınları.
- Özer, İlhan, (1979), “Türkiye’nin Ekonomik Durumu”, *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt12, Sayı 4, s.63-81
- Özev, Muharrem Hilmi (2012), İKT Üyesi Ülkeler ve Kamu Diplomasisi, http://www.kamudiplomasisi.org/index.php?option=com_content&view=article&id=106:kt-ueyes-uelkeler-ve-kamu-diplomass&catid=44&Itemid=73, Erişim Tarihi: 24.03. 2020.
- Polis Akademisi Başkanlığı, (2017). *Yeni Nesil Terör: FETÖ’nün Analizi*, FETÖ Çalıştay Raporu, Birinci Baskı, Polis Akademisi Yayınları: 31, Ankara.
- Purtaş, F. (2013). “Türk Dış Politikasının Yükselen Değeri: Kültürel Diplomasi”, *Akademik Bakış Dergisi*, C:7, S:13, ss.1-14.
- Robinson, P., (2002). *The CNN Effect: The Myth of Media, Foreign Policy and Intervention*, Routledge, p. 22.
- Rosenau, James N.: (1971). *The Scientific Study of Foreign Policy*, New York: The Free Press.

- Russett B., Starr H ve Kinsella D.: (1992). *World Politics: The Menu For Choice*, Boston, 9. Baskı, Wadsworth Publishing.
- Sancak, Kadir, (2016). “Yumuşak Güç Kaynağı Olarak Kültür ve Türkiye'nin Yumuşak Gücünde Kültür Faktörü”, *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 2, S. 4, ss. 16-26.
- Sancak, K. (2016a). *Uluslararası İlişkilerde Güç Kavramı ve Yumuşak Güç*. Ankara: Nobel.
- Sümer, Gültekin: (2010). *Dış Politikada Süreklilik-Değişim Çekişmesi*, *Uluslararası Hukuk ve Politika*, C. 6, Sayı: 23 ss.73-98.
- Şahin, M. (2010). Türkiye'nin Ortadoğu Politikası: Süreklilik ve Değişim. *Akademik Ortadoğu*. 4.2, 9-22.
- Tağraf, H., (2008). Küresel Stratejilerden Çok Uluslu Stratejilere Geçiş: Küresel Düşün Yerel Davran, *KMU, İİBF Dergisi*, Sayı. 14.
- Tarakçı, Nejat (2003), Devlet Adamlığı Bilimi:Jeopolitik ve Jeostrateji, Çantay Kitabevi Turkey as an Emerging Donor (2009), *UNDP (United Nations Development Programme Turkey, Monthly Newsletter, Issue 46, October*.
- Türk, Y. (2014). *Küresel ve Bölgesel Yeniden Yapılanma Sürecinde Güçlü Dış Politika*, Mavi Ofset Basım Yayın, İstanbul.
- Ulutaş, Ufuk, Bayraklı, Enes, Kanat, B. Kılıç, Ekinci, U. Mehmet, Acun, Can, Kekilli, Emrah, Telci, N. İsmail, Cicioğlu, Filiz, Keskin, Kazım, Boyraz, M. Hacı, Kütük, Dilek, (2017). *2016`da Dış Politika*, SETAV, İstanbul.
- Ünay, Sadık ve Dilek, Şerif, (2017). *15 Temmuz: Başarısız Bir Darbe Girişiminin Ekonomi Politiği*, SETA Analiz, S. 184, SETA Yayınları, İstanbul.
- Vuving, Alexander, L. (2009). *How Soft Power Works*. American Political Science Association annual meeting.
- Wuthnow, Joel (2008), “The Concept of Soft Power In China’s Strategic Discourse”, *Issues&Studies*, 44, No.2 June, 1-28.

Yetim, M. (2011). Türkiye'nin Değişen Ortadoğu Algısı: İdeoloji-Güvenlikten Ekonomi Medeniyete. K. İnat, M. Ataman ve C. Çakmak (Ed.). *Ortadoğu Yılığ* 2009 (1 b.) içinde. İstanbul: Küre Yayınları, 453-477.

Yılmaz, S. (2011). Yumuşak Güç ve Evrimi. *Turan Stratejik Araştırmalar Merkezi Dergisi*. 3.12, 31-36.

Yüce, Sefa, (2005). “İletişim ve Dil: Yöntemler, Avrupa Dil Portföyü Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi”, *Journal of Language and Linguistic Studies*, C. 1, S. 1, ss. 81-88

İnternet Kaynakları

<http://www.akparti.org.tr/media/285807/disiliskilerde-gelismeler.pdf>, Erişim Tarihi: 26.03.2020

http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/egitim/937843/Erdogan_in_talimatiyla_kurulan_Maarif_Vakfi_na_dev_butce.html, Erişim Tarihi: 27.03.2020

<http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/oyakta-feto-golgesi-40211200>, Erişim tarihi: 27.03.2020

<https://turkiyemaarif.org/>, Erişim Tarihi: 26.03.2020

<https://www.ahaber.com.tr/gundem/2017/09/12/maarif-vakfi-feto-izini-siliyor>, Erişim tarihi: 28.03.2020.

<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/06/20190626-12.pdf>, Erişim Tarihi: 27.03.2020

<https://www.yee.org.tr>, Erişim Tarihi: 28.03. 2020

<https://www.yenisafak.com/gundem/hedefimiz-guzelinsanlaryetistirmek-2755965>, Erişim Tarihi: 28.03.2020.